ARAP BAHARI'NDA KIŞIN AÇAN ÇİÇEK

ŞURİYE

Dr. AHMET KIYMAZ

ARAP BAHARI’NDA KIŞIN AÇAN ÇİÇEK

S U R İ Y E

Dr. Ahmet KIYMAZ

Arap Baharı'nda Kışın Açan Çiçek: SURİYE

Yazar: Dr. Ahmet KIYMAZ
Yayın Hakları

Yayın Yönetmeni: Dr. Ali GÜLER

Yayın Koordinatörü: Sadık SÜTÇÜ

Dizgi – Sayfa Düzeni: Ajans Güler

Kapak Tasarım: Mehmet FİDANCI

ISBN: 978-605-4556-18-2
Baskı – Cilt
Ankara, Haziran 2012
Azim Matbaacılık
Büyük Sanayi 1. Cadde Ali Bey İşhanı Nu: 99 / 33
06070 İskitler / ANKARA
Tel: 0312. 3420371
SARKAÇ YAYINLARI
Sarkaç Yayınları ve Ajans GÜLER, Ali GÜLER'in tescilli markalarıdır.
Büyük Sanayi 1. Cadde Ali Bey İşhanı Nu: 99 / 120
06070 İskitler / ANKARA
Tel / Belgegeçer: 0312. 3421641

Web: www.sarkacyayinlari.com / www.facebook.com/sarkac-yayinlari
E-Posta: ajansguler@hotmail.com

TAKDİM

"Soğuk Savaş"ın bitimi ile yeniden şekillenen Ortadoğu'da önemli tarihsel gelişmeler yaşanmaktadır. Hem bölge ülkelerini, hem de bölge dışı aktörleri doğrudan ilgilendiren bu yeni süreç Türkiye'yi de derinden etkilemektedir.

Günümüzün küresel ve "oyun kurucu" aktörü ABD'nin "Genişletilmiş Ortadoğu Projesi" olarak ifade edilen bölge ile ilgili perspektifi çerçevesinde ülkeler yeniden yapılanmaktadır. İktidarlar değişmekte, yeni düzene uyum sağlayanlar koltuklarını korurken; uyum sağlayamayanlar tasfiye edilmektedir. Görünen veya insanların görmeleri istenen "gerçek"; diktatörlüklerin yıkılıp, demokrasiye ve insan haklarına duyarlı yönetimlerin işbaşına gelmeleridir. Geri planda olan ise bölgenin kaynakları özellikle petrolün üretim, dağıtım ve geçiş güzergâhlarının yeni bir paylaşıma ve kontrole tabi tutulmasıdır.

Irak'ta yaşadığımız, sıcak müdahalenin küresel güce olan maliyetinin yüksekliği ve sürdürülemezliği yeni stratejilerin geliştirilmesine neden olmuş; ülke kamuoylarının birtakım evrensel ihtiyaç ve beklentileri, duyarlılıkları harekete geçirilerek yönetimlerin devrilmesi süreci başlatılmıştır. Mısır ve Libya'da yaşanan ve adına "Arap Baharı" denilen bu süreç son dönemde Suriye'yi etkisine almıştır. Şüphesiz, Suriye'deki gelişmeler tarihsel ve komşuluk ilişkileri bakımından Türkiye'yi yakından ilgilendirmekte ve aktif bir rol almaya zorlamaktadır.

Önemli tarihi, stratejik ve edebi araştırmalarıyla yakından tanıdığımız Dr. Ahmet Kıymaz bu eseri ile Suriye konusunu masaya yatırmaktadır. Suriye'nin dünü, bugünü ve muhtemel yarınını ayrıntılı bir şekilde inceleyen Sayın Kıymaz'ın bu eseri önemli bir boşluğu dolduracaktır. En önemli silahın "bilgi" olduğu düşünülürse, belgeye dayalı bu çalışmanın

ülkemizdeki karar vericilere ve aydınlarımıza büyük katkılar sağlayacağı açıktır.

Bu vesile ile Dr. Ahmet Kıymaz'ı kutluyor ve çalışmalarının devamını diliyoruz.

Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER
20 Haziran 2012

DR. AHMET KIYMAZ

1963 yılında, Çankırı - Merkez'de doğdu.

1985'te G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. *"Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı Yönüyle Yâren Kültürü"* konulu lisans tez çalışmasını yaptı. Mezuniyetine müteakip Türk Silâhlı Kuvvetlerinde *"Teğmen"* rütbesine nasbedildi ve aynı yıl Silâhlı Kuvvetler Mızıka Astsubay Hazırlama Okuluna Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak atandı.

1991 yılında G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde *"1918-1928 Yılları Arasında Yayımlanan Türk Romanlarında Millî Mücadele"* konulu çalışmasıyla **"Yüksek Lisans"** öğrenimi yaptı.

1992 yılında Kara Harp Okulu Türk Dili ve Kompozisyon öğretim üyeliğine atandı.

2001 yılında, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde *"Türk Romanlarında Savaş ve Askerlik"* konulu çalışmasıyla **EDEBIYAT DOKTORU** unvanını almaya hak kazandı.

Eylül 2003'te yurt dışı ataması ile 6 ay Ürdün *Kraliyet Lisan Okulu*'nda görev yaptı.
Lise düzeyinde 11 yıl, üniversite düzeyinde 12 yıl Türk Dili ve Edebiyatı / Kompozisyon dersleri veren Sayın Dr. KIYMAZ, öğretmenlik görevine ek olarak; dost ve kardeş ülkelerin subay ve askerî öğrencilerine Türkiye Türkçesi dersleri verdi.

Türk Ocakları, İLESAM, TRAC, TÜRK EMEKLİ SEN, Birleşik Emekliler Derneği gibi sivil toplum kuruluşları üyesi olan Sayın KIYMAZ, çeşitli televizyon kanallarında canlı yayınlara katıldı. Bu tür faaliyetlere, hâlen devam etmektedir.

Bilge, *Eğitim*, *Erguvan*, *Yâren Meclisi*, *Duygu*, *Flas*, *Karatekin* ve *KHO Bilim Dergisi* gibi ulusal ve yöresel sanat, eğitim, bilim ve edebiyat dergilerinde ve çeşitli gazetelerde makale, deneme ve tanıtım yazıları yazdı. *Yeni Ufuk* gazetesinde ***"Fikir Vâdisi"*** köşesindeki yazılarına hâlen devam etmektedir.

Eylül 2004'te Türk Silâhlı Kuvvetleri'nden *"Yarbay"* rütbesinde kendi isteği ile emekliye ayrılan Sayın Dr. Ahmet KIYMAZ, 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri'nde Keçiören bölgesi kanaat önderleri tarafından meclis üyeliğine aday gösterilerek **Keçiören** ve **Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi** seçildi.
Yayımlanmış kitapları şunlardır:

"Romanda Millî Mücadele", Akçağ Yayınları, Ankara, 1991
"Çankırı Yöresi Yâren Kültürü", Yaprak Yayınları, Ankara, 1995
"Kompozisyon Bilgileri", KHO Basım Evi, Ankara, 1999
"Savaş ve Askerlik", Sarkaç Yayınları, Ankara, 2012

Sayın KIYMAZ, evli ve iki çocuk babası olup İngilizce bilmektedir.

I. BÖLÜM-*SURİYE'NİN DÜNÜ*

A. 1920'LERE KADAR SURİYE

Suriye, dinî ve kültürel akrabalıklarımız başta olmak üzere, derin ve güçlü tarihî bağlarla bağlı bulunduğumuz Ortadoğu'nun en önemli ülkelerinden biridir.

Türkiye - Suriye ilişkilerinin geleceği ve Ortadoğu coğrafyasında yaşanan sorunların bir nebze olsun çözümü amacıyla bu çalışmanın yararlı olacağına inanmaktayız.

Suriye'nin de içinde bulunduğu coğrafyanın genel karşılığı olan *"Ortadoğu"* kavramını ilk defa 1902 yılında Amerikan deniz tarihçisi ve stratejisti Alfred Thayer MAHAN, Basra Körfezi'nin önemini anlattığı bir yazısında Arabistan ile Hindistan arasındaki bölgeyi ifade etmek için kullandı.[1]

1 **Hakan ERTAŞ**, ***1990 Sonrası Bölgesel Gelişmeler Işığında Suriye*** (Master Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Osman Metin ÖZTÜRK**, Ankara, 2006, s.7 / **Bernard LEWİS**, ***Orta Şarkın Tarihi Hüviyeti***, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII, Ankara, 1964, s.75 / **Davut DURSUN**, ***Ortadoğu Neresi? Sübjektif Bir Kavramın Anlam Çerçevesi ve Tarihi***, Sakarya Üni., İktisadî ve İdarî Bilimler Fak. / http://www.stradigma.com/turkce/kasim2003/makale_01. html

Suriye, tarih boyunca rejim sorunlarının, savaşların, menfaat çatışmalarının, geri kalmışlığın ve genelde demokratik olmayan yönetimlerin yer aldığı; sahip olduğu petrol kaynakları ve sosyal ve siyasal çalkantıları, darbeleri ile dikkatleri üzerine çeken Ortadoğu'nun önde gelen ülkelerinden biridir.[2]

2 **Zişan ŞİRİN AYRANCI**, ***Türkiye - Suriye İlişkileri***, Yüksek Lisans Tezi, Tez danışmanı: **Prof. Dr. İhsan GÜNEŞ**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskişehir, 2006, s.10

Suriye'nin tarihi, M.Ö. 5 bin yıla kadar gitmektedir. Ortadoğu coğrafyasının batıya açılan kapısı konumunda ve üç kıtanın buluştuğu bir noktada yer alan Suriye, M.Ö. 2500 yılından itibaren stratejik önem kazandı; M.Ö. 1278 tarihli ilk yazılı anlaşma Kadeş'ten elde edilen bilgilere göre de Hititliler ve Mısırlılar arasında mücadelenin merkezi oldu.[3]

3 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.1 / **Erdem ERCİYES**, ***Ortadoğu Denkleminde Türkiye-Suriye İlişkileri***, IQ Kültür-Sanat, İstanbul, 2004, s.4 / **Ramazan ÖZEY**, ***Dünya Denkleminde OrtaDoğu*** (Ülkeler-İnsanlar-Sorunlar), Öz Eğitim, İstanbul, 1997, s.157

Suriye toprakları sırasıyla Sümerler, Ammoriler, Akadlar, Hititler, Mısırlılar, Huriler, Asurlular, Kenanlılar, Aramiler, Persler, Yunanlılar,

Romalılar, Nabatiler, Bizanslılar, Gassanlılar, Emeviler, Abbasiler, Tolunoğulları, Artukoğulları, Fatımiler, Haçlılar, Selçuklular, Atabeyleri, Zengiler, Eyyübiler, Memluklüler, Osmanlılar ve Fransız Mandası tarafından yönetildi.[4]

4 http://www.enfal.de/suriye.htm / http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/ suriye.htm

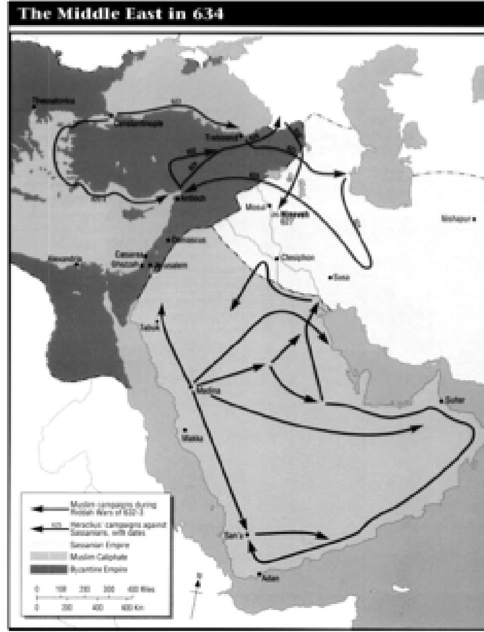
HZ. EBUBEKİR zamanında, Halit Bin Velid komutasındaki İslam ordusu tarafından YERMÜK SAVAŞI ile Müslüman coğrafyası hâline geldi. (M.S. 634 / Hicrî 12)

Müslümanların Suriye coğrafyasına verdiği önemi belirtmesinden ve günümüzde başta Suriye olmak üzere İslam coğrafyasındaki sosyal ve siyasal sorunların çözülmesi hakkında bizlere ölçü vermesinden dolayı Halit Bin Velid ve Yermük Savaşı'nı birazcık açmak da yarar vardır, diye düşünmekteyim.

HZ. EBUBEKİR'in talimatları doğrultusunda Yermük'te toplanan İslam Kuvvetleri, dört komutanın emrinde dört ayrı grup halinde Bizans İmparatoru Heraklius komutasındaki Bizans ordularını Yermük'te bekledi. Hıristiyan ordusu 240.000; Hz. Ebu Bekir'in emriyle Irak'tan Yermük'e hareket eden Halit Bin Velid'in kuvvetleriyle birlikte İslam ordusu ise 46.000 askerden meydana geldi.[5]

5 http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/yerm%C3%BCk_sava%C5%9F%C4% B1

Hicretin 12. yılının sonlarına doğru yapılan bu YERMÜK SAVAŞI ile Suriye, İslâm topraklarına dahil oldu.

Hz. Ebubekir'in Yermük Savaşı öncesi, İslâm komutanlarına yönelik yaptığı konuşma da günümüz insanlığına dersler vermesi dolayısıyla önemli görülmelidir:

" …/… Allah yolunda savaşınız. Allah'ı inkar edenlere savaş açınız. Allah kendi dinine yardım edecektir. Sakın ganimet malından çalmaya kalkışmayınız. Hile yapmayınız ve korkmayınız; yeryüzünde fesat çıkarmayınız. Size emredileni yerine getirip isyan etmeyiniz.

Hurma ağaçlarını kesip yakmayınız. Hayvanları öldürmeyiniz; meyveli ağaçlara dokunmayınız! Kiliseleri yıkmayınız! Çocukları, ihtiyarları ve kadınları öldürmeyiniz! …/…" [6]

6 **Muhammed Yusuf KANDEHLEVİ**, ***Hayatu's-Sahabe***, Akçağ Yayınları: 1, s.202 / http://bilgimakale.com/Dinislam-Oku-1064-hz.-ebubekir%E2%80%99in-sam%E2%80%99a-ordu-gonderirken-komutanlarina-insanla.html

SURİYE; sonraki zamanlarda Emeviler, Abbasiler, Tolunoğulları, Selçuklular ve Eyyübîlerin egemenliği altına girdi. Suriye'nin Türklerle ilk karşılaşması, 9. yüzyılda Mutasım döneminde Şam ve Mısır'a vali olarak tayin edilen **Eşnas El TÜRKÎ** ile oldu. Suriye'deki Türk hakimiyeti ise esas itibariyle Tolunoğulları ile başladı.[7]

7 **Hülya Aslan EROL**, ***Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı***, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 4, Aralık 2009, s.41

1096-1099 yılları arasında yapılan 1. Haçlı saldırıları neticesinde Fransız ve İngilizler Trablusşam, Sur, Yafa, Nablus gibi şehirlerde feodalite rejimine dayanan DÜKALIK ve KONTLUKlar kurdular.[8]

8 http://www.weblopedi.com/savaslar_ve_barislar/hacli_seferleri-t523.0.html

Fransız, İngiliz ve diğer Avrupalı askerlerden meydana gelen HAÇLI ORDULARI, 1096-1270 yılları arasında yaptıkları seferlerle, Suriye coğrafyasında akla hayale gelmeyecek zulüm ve katliamlar yaptılar. [9] **Batılı siyasetçilerin beyninde ve idealinde özenle muhafaza edilen Haçlı zihniyeti, çağlar boyunca Müslüman toplumlar üzerinde uygulama alanı buldu.**[10]

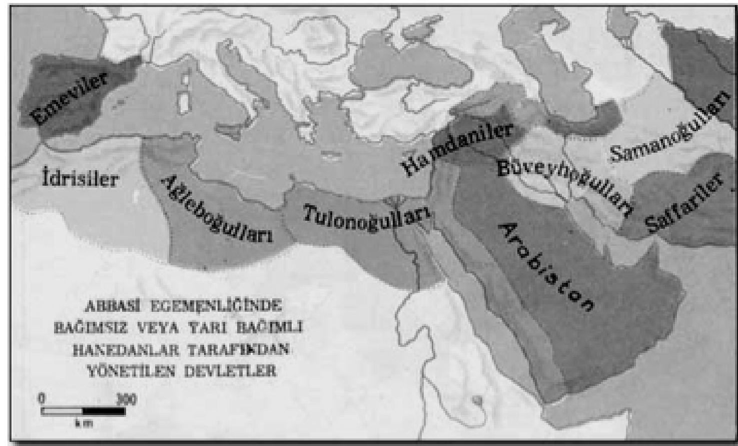
9 http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/suriye.htm

10 **Tim WEINER**, ***"Bir CIA Tarihi: Küllerin Mirası"*** (*The Legecy Of Ashes: A History Of CIA*), Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.169-170

İngilizlerin Irak'ta, Fransızların Suriye'de toprak talebinde bulunmalarının, hak iddia etmelerinin temelinde; Haçlı Seferleri sonucu bu coğrafyada kesintili ve kısa süreli de olsa egemen olmaları yatmaktadır.

Suriye, 1250 - 1303 yılları arasında zaman zaman Moğol saldırılarına da maruz kaldı.

Bir dönem Suriye topraklarının yönetimi Memlüklerin eline geçti. Memlüklerin hakimiyeti, 1517'de de **Yavuz Sultan Selim**'in Kahire'yi almasıyla son buldu. Suriye coğrafyası, artık bir Osmanlı toprağı idi.

Osmanlılara baş kaldırarak Mısır'da ayrı bir yönetim kurmuş olan Kavalalı Mehmed Ali Paşa, 1831'de Suriye'ye hakim oldu.

1840'ta gerçekleştirilen halk ayaklanmasından sonra, yeniden Osmanlı devletine bağlandı.

Özellikle 18. yüzyıldan sonra Osmanlı Devleti'nin belli alanlarda kendini yenilememesi, bilim ve teknolojiye gerektiği önemi vermemesi, Avrupa'da cereyan eden milliyetçilik akımlarının Osmanlı ülkesinde yansımalarını bulması vb. sebeplerle Ortadoğu coğrafyasındaki sosyal ve siyasal sorunlar çözümlemez konuma geldi. Bu sorunların orta çıkışında bazı doğal nedenler gösterilebileceği gibi coğrafya üzerinde siyasal, iktisadî ve mitolojik emelleri olan millet ve devletler tarafından körüklenen, desteklenen provokasyon hareketleri de gösterilebilir. Konuya, aynı pencereden bakan Sayın **DAVUTOĞLU**, ***"Derin Strateji"*** adlı kitabında şu cümlelere yer vermektedir:

"18. yüzyıldan itibaren Osmanlı sisteminin yavaş yavaş çözülmeye başlaması ile birlikte Osmanlı ile sömürgeciliğin palazlandırdığı Batı Avrupa arasındaki denge Osmanlı aleyhine bozulma dönemine girmiştir. Bu dönüm noktası Ortadoğu'daki son dönem dış müdahale tarihin başlangıcı olarak kabul edilebilir."[11]

11 **Ahmet DAVUTOĞLU**, ***Stratejik Derinlik***, Küre Yayınları, Altmışıncı Basım, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 2011, s.133

Özellikle, 19. yüzyıldan sonra Batılı ülkelerin emperyalist düşüncelerle Ortadoğu coğrafyasına yaklaşması ile birlikte bu bölgede sosyal, siyasal ve iktisadî sorunlar tedricen artış gösterdi. Ortadoğu coğrafyasında görülen mücadele; bölgede yaşayan Arapların bağımsızlık ve egemenlik mücadelesinden ziyade, bölgede bulunan petrol ve doğal gaz başta olmak üzere yer altı kaynaklarının emperyalist devletler tarafından paylaşım mücadelesidir. Doğuda Japonya, batıda ABD ve Avrupa devletleri, geleceklerini esas itibariyle Ortadoğu petrollerine bağladı.[12]

12 **Önder ÖNGÖR**, ***Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD'nin Ortadoğu Coğrafyasında Uyguladığı Güvenlik Politikaları ve Bu Politikaların Türkiye Üzerine Yansımaları***, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Strateji Bilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Yrd. Doç. Dr. Abdülkayyum KESİCİ**, Gebze, 2005, s.42

1900-1920 yılları arasındaki dönem, Suriye coğrafyası için çok önemlidir. Bu dönemdeki meydana gelen olaylar, sonraki dönemlerde

kurulan Türkiye-Suriye ilişkilerinin temellerini oluşturdu; Batı'nın bölgeye müdahale etmesine zemin hazırladı.

B. 1920 – 1970 ARASI SURİYE (Darbeler Dönemi)

1920 yılında Fransız mandası haline gelen Suriye, Fransızlar tarafından beş bölgeye ayrıldı:

Lübnan Bölgesi, Şam Bölgesi, Halep Bölgesi, Lazkiye ve çevresindeki Alevî Bölgesi, Ürdün sınırındaki Dürzî Dağları'nı içine alan Dürzî Bölgesi.[13] Suriye halkı, 1920 ve sonrasında Fransız i**şgâline direnmesine rağmen, on binlerce Suriyeli, Fransızlar tarafından öldürüldü, büyük şehirler bombalandı.**

13 **Hülya Aslan EROL**, a.g.e., s.41

Osmanlı Ordusunun Suriye'den çekilmesine müteakip, Fransız ve İngilizler, bölgede kıyasıya bir rekabete girdi. BAĞDAT PAKTI[14] **döneminde Suriye'nin eski Sovyetler Birliği tarafına geçmesi ve Türkiye'nin de ABD tarafına geçmesi Türkiye-Suriye arasındaki ilişkilerin daha çok gerilemesine neden oldu. Bilinmelidir ki, iki ülke arasındaki sorunlar, uluslararası kutuplaşmalarla değil; aynı blok içinde yer almalarıyla çözülebilir. Her iki ülke halkının ortak tarih, ortak kültür, ortak coğrafya ve ortak menfaat özellikleri dikkate alınmadan yapılan hiçbir girişim, yarar getirmez.**

14 **Arda BAŞ**, ***Ortadoğu Krizleri ve Türkiye (1950–1958)*** (Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Tez Danışman: **Doç. Dr. Behçet Kemal YEŞİLBURSA**, Bolu, 2006, s.52/79

20. yüzyılın başlarında Osmanlı'daki Jön Türkler hareketini model alan Arap milliyetçisi Arap Gençleri 1911'de Paris'te "EL FETİH" hareketini gizlice başlattı. Siyonizm ve İngiliz aleyhtarı olarak başlayan bu harekete Fransızlar büyük destek verdi. Fransızlar, Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında Şam'da El Fetih merkezinin kurulmasına izin verdi.[15]

15 **Paul JOHNSON**, ***Yahudi Tarihi***, Çeviren: Orhan FİLİZ, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2000, s.400

(Yaser Arafat'ın önderliğinde 1959'da Filistin'de kurulan direniş örgütü El Fetih, 20. yüzyılın başlarında Arap gençleri tarafından faaliyete geçirilen El Fetih'in devamı niteliğinde yorumlanabilir.)

1920'li yıllarda bağımsız Suriye emellerini taşıyan Arap milliyetçileri, siyasî faaliyetlerini artırdılar. Ancak, bu yıllarda Arap milliyetçileri önlerindeki engelleri yıkamadılar. Rus nüfuzu istemeyen ve bölgedeki petrolde gözü olan İngilizler, Filistin bölgesinde emelleri olan Yahudiler ve bölgede güç olarak kalma istekleri bulunan Fransızlar karşısında Arap milliyetçileri, emellerinin gerçekleşmesi için bir müddet daha bekleyeceklerdir.[16]

16 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.48 / **M. Âkif OKUR**, ***Fransız Manda Yönetimi Döneminde Suriye, Ortadoğu Siyasetinde Suriye***, Derleyen: Türel YILMAZ ve Mehmet ŞAHİN, Platin, Ankara, 2004), s.3

* * *

Halkın direnişi neticesinde Fransa, 1943'te Suriye'den çekilme kararı aldı; 12 Nisan 1946 tarihinde ise Suriye, bağımsızlığını ilân etti.[17] **Fransa, 17 Nisan 1946 tarihinde de** Suriye'nin bağımsızlığını resmen tanımak zorunda kaldı.

17 **Zişan ŞİRİN AYRANCI**, a.g.e., s.24

Fransa, kendi yararına sistemi ayakta tutacak bir bürokrat ve siyasetçi tabakasını Suriye'de bırakmıştı. Bu siyasetçi ve bürokratlar, bağımsızlık sonrasında ülke yönetimini ele aldı. Suriye'de uzun bir zaman siyasî istikrar sağlanamadı.[18]/[19]

18 **Fahir ARMAOĞLU**, ***20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1990*** (*Cilt I: 1914-1980*), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 252, Tisamat Basım Sanayi, Sekizinci Baskı, Ankara, 1992, s.506

19 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.3

Sadece Fransa değil, Amerika başta olmak üzere bazı Batılı ülkeler; diğer Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi Suriye'de de, kendi hedef ve menfaatlerini gözetebilecek, kollayabilecek yöneticilerin bulunmasına büyük özen gösterdiler. İngiltere ve Fransa, bölge üzerinde ilgileri bulunan diğer Batılı devletleri de arkalarına alarak, emperyalist emellerine hizmet edebilecek, ekonomik güç ve etkinliklerinin devamlılığını sağlayabilecek konumda, Ortadoğu ülkelerinin sınırlarını yapay bir biçimde oluşturdular./[20]

20 **Özkan YAZGAN**, ***TÜRKİYE –SURİYE İLİŞKİLERİNDE 50 YIL (1939-1989)***, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN**, Ankara, 2007, s.5

Birinci Dünya Savaşı sonrası, dil, din, kültür ve ideal farklılıkları bulunan yabancıların öncülüğünde ve desteğinde kurulan Arap devletlerinin çoğu, yarım yüzyıl kadar kurucularının mandasında yönetildi. Batılı devletlerin sömürgeci zihniyetleri ve menfaatleri doğrultusunda sınırları yapay olarak çizilen Arap toplumlarının kısa bir zamanda modern devletlere sahip olması şüphesiz ki, beklenemezdi.[21]

21 **Yasin ATLIOĞLU**, ***Beşşar Esad'ın Siyasi ve Ekonomik Dışa Açılım Politikaları***, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Yard. Doç. Dr. Esra HATİPOĞLU**, İstanbul, 2006, s.13

Suriye – Irak, Suriye – Ürdün, Irak – Suudi Arabistan sınırları gibi Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin pek çoğunun sınırları doğal nitelikler ve engeller ile etnik farklılıklara dayanmaz. Ülkelerin sınırları daha çok düz ve kırık çizgilerle oluşturulmuştur. Coğrafya üzerinde emelleri olan Batılı Devletlerin iradesiyle sınırları çizilen bu ülkelerin pek çoğunda sınır anlaşmazlıkları bulunmasının, etnik sorunların yaşanmasının temel sebeplerinden biri de budur.[22] **Lozan'da çizilen Türkiye-Suriye sınırlarının da yapay olduğu konunun uzmanlarınca bilinmektedir. Örneğin, Kilis Türkiye'de, Kilis bağları ise Suriye'de bulunmaktadır.**

22 **Önder ÖNGÖR**, a.g.e., s.41/42

* * *

Suriye'nin ilk cumhurbaşkanı, Türk asıllı **Şükrü EL-KUVVETLİ**'dir.

EL-KUVVETLİ**,** 1949 darbesiyle görevden alındı. Sonraki zamanlarda; 1954, 1961, 1962, 1963, 1966 ve 1970 yıllarında birbirinden farklı darbeler gerçekleştirildi.

Amerikan gizli servisi CIA tarafından desteklenen 1949 darbesinden sonra **Hüsnü El ZAİM** devlet başkanlığını aldı. Daha sonra sırasıyla **Sâmi HİNNAVİ**, **Edib ÇİÇEKLİ**, **Hâşim EL-ATASSİ** ve **Şükrü EL-KUVVETLİ** cumhurbaşkanlığı görevlerinde bulundular.[23]

23 http://www.enfal.de/suriye.htm

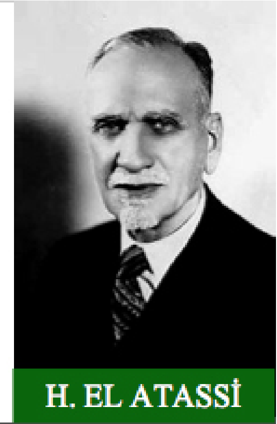

Hüsnü EL ZAİM

Edip ÇİÇEKLİ

H. EL ATASSİ

Kuleli Askerî Lisesi'nde eğitim gören Hüsnü El ZAİM, 1. Dünya Savaşı'nda Medine Muhafızı **Fahrettin Paşa**'nın yaverliğini yaptı. Osmanlı Devleti'nin parçalanmasından sonra Hatay'daki Fransız işgâl birliklerinde **"**Binbaşı**"** rütbesinde yapmış olduğu görevlerinden dolayı Fransız Harp Akademisi'ne gönderildi. ATATÜRK'ün başarılı dış politikası neticesinde 1939'da Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla Hüsnü El ZAİM, Hatay'ı terk etti.

İyi derecede Türkçe bilen ZAİM, Türk dostu olmasıyla tanındı**ATATÜRK, Hüsnü El ZAİM'in örnek aldığı bir liderdir.**

Hüsnü El ZAİM, 29-30 Mart 1949'da ilk askerî darbeyi kansız bir şekilde gerçekleştirdi. Bu darbe, ekonomideki sıkıntıların baskısı altında bulunan Suriye halkı tarafından bir umut kaynağı görüldü.[24] Darbeden kısa bir süre sonra, bu darbenin Şam'daki ABD Büyükelçilik binasından organize edildiği iddiaları, Suriye'de ve dünyada büyük yankılar meydana getirdi.[25]

24 **Samih Azmi ESER,** Cumhuriyet Gazetesi, 1 Nisan 1949, İstanbul, s.3

25 **Ö. Faruk ABDULLAH,** Suriye Dosyası, Akabe yayınları, İstanbul, 1998 s.43

Hüsnü El ZAİM, 5 Nisan 1949 tarihinde Cumhurbaşkanlığı makamında Türk gazetecileri kabul etti. Bu kabulde; Suriye'deki geçmiş yıllarda uygulanan politikanın yanlış olduğunu, Türkiye ile yakın dostluk ilişkileri kurmak istediğini belirtti.El ZAİM'in iktidarı zamanında Türkiye-Suriye arasındaki ilişkiler iyi dereceye ulaştı. İki devlet arasında turist sayısı karşılıklı olarak arttı. Suriye subayları, Türk Silâhlı Kuvvetleri uzmanları tarafından eğitildi.

El ZAİM, sadece Türkiye ile değil; aynı zamanda ABD, İngiltere, Fransa, Mısır, Suudi Arabistan, Irak ile de yakın ilişkiler içinde bulundu. Kürt kökenli ZAİM'in devlet başkanlığı döneminde, özellikle Kürtler ve Çerkezler ülke yönetiminde söz sahibi oldular.

2003 Eylül-2004 Mart Dönemi'nde, Türk Silâhlı Kuvvetleri adına görevli bulunduğum Ürdün'de benzer bir tabloyu gözlemlediğimi ifade etmek isterim. Bağımsızlığın kazanıldığı 1946 yılından itibaren Ürdün siyasetinde ve istihbaratında sırasıyla Çeçen, Çerkez ve Türklerin etkin olduğu bir gerçektir.

Türkiye – Ürdün / Türkiye – Suriye ilişkilerinde ülkelerin karşılıklı menfaatleri doğrultusunda, akrabalık ilişkileri dahil, var olan bütün toplumsal dinamikler akıllıca ele alınabilir, değerlendirmeye tâbi tutulabilir.

Suriye'nin yakın geçmişine, Hüsnü El ZAİM'in darbe yaptığı 1949 yılına dönecek olursak;

Darbeden 138 gün sonra, 14 Ağustos'ta **Albay Sami HİNNAVİ** ile **Yarbay Behiç KALLAŞ**'ın başında bulunduğu kuvvetler, Hüsnü El ZAİM'i askerî mahkemede yargıladı ve bir buçuk saat içinde kurşuna dizdi. Bu durum, öncesinde ve sonrasında meydana gelen benzer darbelerde görüldüğü gibi Suriye halkında iç savaş kaygıları oluşturdu. Hudutlar kapatıldı; Amman ve Beyrut'la telefon ve telgraf iletişimleri kesildi. O günün Ürdün kralı Abdullah (Bugünkü Ürdün Kralı Abdullah'ın dedesi), Albay Sami HİNNAVİ önderliğinde gerçekleşen bu darbeyi olumlu karşıladı. Irak yöneticileri de bu yönde beyanatta bulundu. Lâkin, Suudi Arabistan ve Mısır yöneticileri Hüsnü El ZAİM'in kurşuna dizilmesini olumlu karşılamadı; **Kral Faruk**, Mısır'da üç günlük resmî yas ilân etti. [26]

26 Cumhuriyet Gazetesi, 15 Ağustos 1949, s.3

20 Eylül 1952 tarihinde Mısır'da yayımlanan **"El Musavver"** adlı gazetede Hüsnü El ZAİM'in İngiliz eşi, kocasının kurşuna dizilmesiyle ilgili şu açıklamayı yaptı:

"Mısır Kralı Faruk, Ürdün Kralı Abdullah'ın iktidarına son vermek amacıyla kocam Hüsnü El ZAİM'e yüz bin Mısır lirası teklif etmiştir. Bu para kullanılarak ihtilal tertip edilmesi maksadıyla, kocam Mısır'a hareket etmiştir.

Mısır'da gerekli temaslarda bulunan Hüsnü El ZAİM, Abdullah'a karşı bir ittifak vücuda getirdikten sonra ülkesine dönmüştür. Zaim'in dönüşünden itibaren Suriye radyo ve gazeteleri Kral Abdullah'a yönelik şiddetli bir karalama kampanyasına girişmiştir. Askerî düzeyde de gerginlik baş göstermiş olup Suriye kıtaları Ürdün sınırına yığınak yapmaya başlamıştır. İşte, tam bu sırada, İngiliz Gizli Servisi, Suriye'de bir darbe tertibine girişerek Sami HİNNAVİ'yi iktidara taşımıştır. Akabinde yaşanan gelişmeyle kocam Hüsnü El ZAİM darbeciler tarafından idam edilmiştir." [27]

27 Milliyet Gazetesi, 21 Eylül 1952, İstanbul, s.3

Sovyetler Birliği'nin resmî yayın organı PRAVDA da Sami HİNNAVİ önderliğinde Suriye'de gerçekleşen darbenin İngilizler tarafından yapıldığını duyurdu.[28]

28 **Ömer Rıza DOĞRUL**, ***Şam'da Dünkü Durum***, Cumhuriyet Gazetesi, 18 Ağustos 1949, İstanbul, s.3

HİNNAVİ tarafından yapılan ikinci darbenin gerekçeleri olarak; ZAİM'in ekonomiyi iyi idare edememesi, halkın özgürlüğünün kısıtlanması, kanunsuz işlere bulaşılması gibi içi tam doldurulmamış soyut iddialar gösterildi. Aslında darbenin temel nedeni; Suriye coğrafyasında İngilizlerin güç alanının azalmasıdır. Çünkü, Hüsnü El ZAİM, darbeyi gerçekleştirdikten sonra Amerika'ya yanaştı; onlara petrol arama izni verdi; Irak petrolünün Suriye'den geçmesini onayladı; ayrıca, ABD'ye silâh ve mühimmat siparişi verdi; bu silâh ve mühimmat darbeden 3 gün sonra, 17 Ağustos'ta Halep'e geldi. Bunlara ilâve olarak Hüsnü El ZAİM, Amerika ile bu denli sıcak ilişkiler içinde iken, diğer taraftan da İngilizlere hoş görünmek amacıyla petrolden yararlanmaları için İngiliz petrol şirketinden bir milyon Suriye lirası

aldı. Siyasî ve ticarî diplomaside affedilmeyecek bu iki yüzlülük Hüsnü El ZAİM'in sonunu hazırladı. �

Bazı kaynaklara göre Hüsnü El ZAİM, sadece Amerika ile değil, Fransa ve İsrail ile de sıcak temaslarda bulundu ve o ülkelerden para yardımı aldı.

"Hüsnü El ZAİM, 1949 yılının Mart ayında İsrail'e barış önerisinde bulundu. Zaim, Amerika, Fransa ve hatta İsrail istihbaratından para alıyordu. CIA ajanları düzenlediği devrimde ZAİM'e yardımcı oldu. İsrail'den başka, Irak ve Mısırlı liderlerle de rüşvet üzerine kurulmuş ilişkileri vardı."[29]

29 **Dan RAVİV - Yossi MELMAN**, ***"Every Spy a Prince"***, s.81 / http://www.masonluk.net/kabala_masonluk_06_2.html

Dönemin Suriye Ankara Büyükelçisi **İhsan El Şerif**'in Suriye'ye dönüşünde, Türkiye'den ayrılmadan önce basına verdiği şu açıklamalarda, gelecekteki bir yarısı **SOSYALİZM** olan Baas Partisi ideolojisinin diğer yarısını ortaya koyar gibi idi. **ARAP BİRLİĞİ**…

"İki dost ülke arasında eskiden beri devam eden iyi ilişkiler yeni hükümet tarafından da devam ettirilecektir. Bizzat başbakan son beyanatında bu yönde temennilerde bulunmuştur. Yeni Suriye hükümeti, eski hükümete nazaran ARAP BİRLİĞİ projesini destekleyecektir ve Suriye dış politikası ARAP BİRLİĞİ politikasıdır." [30]

30 Vatan gazetesi, 22 Ağustos 1949, İstanbul, s.3

EL ZAİM karşıtı, İngiliz destekli � yeni bir darbenin önderi olan Sami HİNNAVİ, Halep doğumludur. **Önce Osmanlı sonra da Fransız manda ordularında görev aldı. Ağustos 1949'da Devrim Komuta Konseyi Başkanı ve Genelkurmay Başkanı oldu. Suriye'nin Haşimîler yönetimindeki Irak'la birleşmesinden yana olduğu düşüncesiyle 19 Aralık 1949'da Albay Edip ÇİÇEKLİ'nin yönettiği bir darbe sonunda görevine son verildi. Beyrut'a kaçtı ve 1950 yılında orada öldürüldü.**

*** * ***

Genelde Ortadoğu coğrafyasının bütünü, özelde Suriye coğrafyası, tabir yerindeyse tam bir **"DARBELER COĞRAFYASI"** olagelmiştir. Suriye halkının demokrasi ve insan hakları konularında belli bir toplumsal bilince sahip olmaması, birileri tarafından bu durumun istismarına ve yeni darbelerin yapılmasına neden oldu. 1949 yılının üçüncü darbesi, 20 Aralık'ta Albay Edip ÇİÇEKLİ önderliğinde yapıldı.[31] Bu seferki darbenin görünürdeki gerekçesi;

Sami HİNNAVİ’nin Suriye aleyhinde Irak ile iş birliği içinde bulunmasıdır. Gerçekte ise, Albay Edip ÇİÇEKLİ, **CIA** adına çalışan, ABD’nin menfaatlerini Suriye’de koruma gayretinde bulunan biridir. [32] O yıllarda Şam’da bulunan CIA üs şefi **Miles COPELAND**, Edip ÇİÇEKLİ’yi şöyle tanımlar:

31 **Fahir ARMAOĞLU**, a.g.e., s.506

32 **Tim WEINER**, a.g.e., s.171

“… asla imajını zedelemeyen sevimli bir haydut. … dine karşı saygısızlık, kâfirlik, cinayet, zina ve hırsızlık gibi suçları vardı.” [33]

33 **Tim WEINER**, a.g.e., s.171

Edip ÇİÇEKLİ

Darbenin sonunda, Sami HİNNAVİ tutuklandı, Cumhurbaşkanı ATASSİ ise sürgüne gönderildi. HİNNAVİ, bir süre sonra serbest bırakıldı, 1950’de Beyrut’ta bir suikast sonucu öldürüldü. Edip ÇİÇEKLİ, önce Genelkurmay Başkanı, 1953 yılında ise Devlet Başkanı oldu.

Edip ÇİÇEKLİ, Nasır’la birlikte Arapların liderleri konumunda prestij kazandıkça böbürlendi, Hatay konusunu gündemde tuttu ve Hatay’ın Suriye’ye ait olduğunu iddia etti. Sadece Hatay vilayetimiz değil, Torosları da kapsayacak şekilde Suriye haritaları bastırarak popüler siyaset yaptı, gerçeklere dayanmayan hamasî Arap milliyetçiliğini körükledi. Türkiye, tepki olarak Şam Büyükelçisi’ni geri çekti. [34]

34 **Özkan YAZGAN**, a.g.e., s.31

Edip ÇİÇEKLİ, dört yıllık iktidarı döneminde toprak ağalarının elinden aldığı arazileri toprağı olmayanlara dağıttı. Baas Partisi'nin etkisini azaltacak uygulamalara (Örnek: Baas Gazetesi'ni kapattı.) yer verdi.� Öğrenci ve öğretmenlerin siyaset yapmasını yasakladı, gösteri ve grev haklarını ellerinden aldı.

1952'de Edip ÇİÇEKLİ tarafından kurulan **ARAP KURTULUŞ HAREKETİ PARTİSİ** dışında bütün partiler kapatıldı. Baas Partisi'nin mimarları **Mişel EFLAK**, **Salah BİTAR** ve **Ekrem HURANİ** başta olmak üzere 26 subay önce gözaltına alındı, sonra Lübnan'a sürgün edildi. Edip ÇİÇEKLİ aleyhine etkin muhalefeti Lübnan'da da devam ettirmeleri nedeniyle, Mişel EFLAK, Salah BİTAR ve Ekrem HURANİ Avrupa'ya gönderildi. ÇİÇEKLİ, 10 Temmuz 1953 tarihinde yapılan halk oylaması ile cumhurbaşkanı seçildi; cumhurbaşkanına geniş yetkiler veren yeni anayasa onaylandı.�

ÇİÇEKLİ'nin özgürlükleri ortadan kaldırıcı, baskıcı yönetimi ülkedeki muhalif grupların birleşmesine zemin hazırladı. 1954'de Dürzîler isyan hareketine girişti. Baas Partisi, ordu ve halk içinde gücünü artırdı. ÇİÇEKLİ döneminde, Lazkiye'deki Nusayri Dağları ile Suriye'nin güneyindeki Dürzî dağları bombalandı. Bu bölgelerde yaşayan Nusayriler ve Dürziler büyük acılar yaşadı.

Baskı ve zulümlere rağmen, ülkenin yönetimini kaybettiğine kanaat getiren Edip ÇİÇEKLİ, 1954'te cumhurbaşkanlığından istifa etti ve Beyrut'a kaçtı. 1960'ta Brezilya'ya yerleşti. 1964'te ise Suriyeli bir Dürzî tarafından burada öldürüldü.� **Bu gelişmeler göstermektedir ki, mezhep odaklı siyaset yapma; toplum üzerinde de o siyaseti uygulayan insanlar üzerinde de büyük bir hatadır.**

ÇİÇEKLİ'den boşalan cumhurbaşkanlığı makamına getirilen Albay ATASSİ, ilk beyanatında ***"Amacımız, ülkede demokratik bir rejim tesis etmektir."*** ifadesine yer verdi.[35] ÇİÇEKLİ taraftarları, ülke yönetiminden teker teker el çektirildi. Batı yanlısı politika izleyen ÇİÇEKLİ Dönemi'nde görev yapan üst düzey bürokrat ve milletvekillerinin almış oldukları maaş ve tazminatların iade edilmesi konusunda kanunlar çıkarıldı.[36]

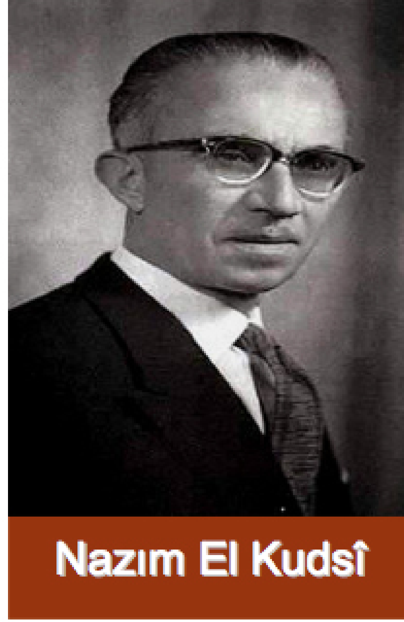
35 Zafer Gazetesi, 26 Şubat 1954, Ankara, s.1-6

36 **Mücahit TOPALAK**, ***İhtilal İçinde İhtilal***, Zafer Gazetesi, 26 Şubat 1954, Ankara, s.3

Bu aşamadan sonra Sovyetler Birliği ile Suriye yönetimi arasındaki ilişkiler güçlendi; İngiliz, Fransız ve İsrail başta olmak üzere Batı ülkelerinin politikalarına karşı olumsuz düşünceler, yönetim ve halk arasında daha çok taraftar buldu. Sovyetler Birliği ile her alanda ikili ilişkilere önem veren Suriye, bu yönüyle diğer Arap ülkelerinden soyutlandı.� Bu dönemde Ruslar, tarihî ideallerini gerçekleştirmiş ve bir Ortadoğu ülkesine ayak basmış oldu. Ayrıca, birçok Sovyet askeri ve uzmanı Suriye'de bulunma imkânı kazandı.[37]

37 **Fahir ARMAOĞLU**, a.g.e., s.507

1955’te Türkiye, Irak, Pakistan ve İngiltere arasında imzalanan BAĞDAT PAKTI, Suriye ve Mısır yöneticilerinin üzerinde endişe uyandırdı. Mısır ve Suriye gibi Arap ülkelerinde İngilizlere karşı duyulan güvensizlik neticesinde, mukabil yeni projeler üretildi.[38] Nihayet, 1 Şubat 1958’de Suriye ile Mısır birleşerek **BİRLEŞİK ARAP CUMHURİYETİ** kuruldu.[39] Mısır Cumhurbaşkanı **Cemal ABDÜNNASIR**, yeni devletin Cumhurbaşkanı oldu. Birleşik Arap Cumhuriyeti’nin anayasası, 5 Şubat 1958’de açıklandı. Birliğin başkenti Şam kabul edildi.[40]

38 **Zişan ŞİRİN AYRANCI**, a.g.e., s.110

39 **Zişan ŞİRİN AYRANCI**, a.g.e., s.111

40 **Zişan ŞİRİN AYRANCI**, a.g.e., s.112

Birleşik Arap Cumhuriyeti, uzun ömürlü olmadı. Suriye’nin eski devlet başkanlarından Şükrü El Kuvvetli’nin Nasır’a yönelik yaptığı şu konuşma, dönemin Suriye’si hakkında oldukça manidardır:

“Siz, bir politikacılar milleti devraldınız. Bunların % 50’si kendilerini millî lider sanır. % 25’i kendilerini peygamber ve en azından % 10’u da kendilerini Allah sanır.” [41]

41 **Fahir ARMAOĞLU**, a.g.e., s.509/510 (Naklen: **Abu JABER**, ***The Arab Ba’ath Socialist Party***, s.48)

Suriye ile Mısır yöneticileri, tek devlet oldukları ilk günden itibaren pek çok konuda sürtüşmeler yaşadılar. BİRLEŞİK ARAP CUMHURİYETİ'nin devlet başkanı Nasır, Suriye'yi Mısır'ın bir eyaleti gibi gördü. Nasır, devletçi, sosyalist ve milliyetçi bir ideolojiye sahipti. Mısır başta olmak üzere, tüm Arap ülkelerinde bu ideolojisini yaşatma ve yaymaya büyük önem verdi.� Ayrıca, Suriye Baas Partisi'nin yöneticileri, Sosyalizm konusunda NASIR'dan farklı olarak daha çok Sovyetler Birliği ekseninde uluslararası politika izlemeyi uygun gördü.**[42]**

[42] **Fahir ARMAOĞLU**, a.g.e., s.510

Bu dönemde, Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da ve Akdeniz'de etkin bir role soyunması, Türkiye-Amerika ilişkilerini olumlu yönden geliştirdi. Sovyetler Birliği tarafından kendisinin bir anlamda ablukaya alındığı kaygısına kapılan Türkiye, güvenliğinin korunması amacıyla Amerika ile girmiş olduğu iş birliğini geliştirdi. 1958 yılının son aylarında Amerika, Türkiye'de füze üsleri kurmak istediğini belirtti. Bu gelişmeler, Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkilerinin daha da çok gerilmesine neden oldu.**[43]**

[43] **Fahir ARMAOĞLU**, a.g.e., s.514

28 Eylül 1961'de **Abdülkerim NAHLAVİ**'nin önderliğinde gerçekleşen hükümet darbesiyle Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden ayrıldı. Baas Partisi'nin mimarlarından Ekrem HAVRANİ ve taraftarları, bu birlikten ayrılmayı olumlu bulmasına rağmen; Mişel EFLAK ve Salah BİTAR taraftarları Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin bozulmasını Arap birliği açısından zararlı gördü. Mamun KUZBARİ'nin kurduğu hükümet, ülkenin adını SURİYE ARAP CUMHURİYETİ olarak değiştirdi ve ülkeyi Arap Ligi'ne üye yaptı. 14 Aralık 1961'de **Nazım EL KUDSÎ** Cumhurbaşkanı, **Maruf DAVALİBİ** ise Başbakan oldu. **[44]**

[44] **R.Kürşat RÜSTEMOĞLU**, ***"1949-1981 yılları Arasında Suriye ve Mısır'da Vuku Bulan Hükümet Darbeleri ve Bunların Türkiye'deki Yankıları"***, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: **Prof. Dr. Hüseyin SALMAN**, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul-2008, s.14

Suriye'de darbeler, sonraki yıllarda da peşi sıra devam etti. Nasır'ın sadece Mısır'da değil, tüm Arap toplumlarında lider olarak görüldüğü dönemde Suriye'de Nasır taraftarları ve Nasır karşıtları arasında kavgalar sürerken 3 Mart 1962'de bir grup subay tarafından yeni bir darbe yapıldı.�

Cumhurbaşkanı Nazım EL KUDSÎ, Suriye'nin iç işlerine karıştığı için Mısır'ı Arap Ligi'ne şikâyet etti. [45]

[45] **Doğan ŞENTÜRK**, ***Ortadoğu'da Arap Birliği Rüyası, Saddam'ın Baas'ı***, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003, s.195-196

Baas ve Nasır taraftarlarıyla bağımsız subaylardan meydana gelen bir organizasyon, Tümgeneral **Ziyad El HARİRİ** önderliğinde 8 Mart 1963 tarihinde bir darbe daha yaptı. Cumhurbaşkanı Nazım EL KUDSİ, Ekrem HURANİ ve ordu komutanı General Zahr EL DİN tutuklandı. Başbakan Halit EL AZİM ise Türk Büyükelçiliğine sığındı.[46]

[46] **Sadık ATAK**, ***Harp Sonrası Dünya (1945-1966)***, Ankara, 1966, s.497

Salah BİTAR, 9 Mart 1963'te hükümeti kurarak Başbakan oldu. Hükümete alınan Nasır taraftarı beş bakan, Mayıs ayında istifa ettiler. Hemen akabinde Nasır taraftarı 47 subay ve 1000 astsubayın ordu ile ilişkileri kesildi.�

17-18 Temmuz 1963 tarihinde Nasır taraftarı birkaç bin kişinin Şam'da başlattığı darbe girişimi kısa sürede bastırıldı. 19 Temmuz'da darbe girişimi nedeniyle 8 subay ve 14 sivil idam edildi. Salah BİTAR, 4 Ağustos 1963'te 4. hükümeti kurdu. (Son 6 ay içinde) Baas Partisi, dışta Pan-Arap, içte sosyalizm propagandasıyla Suriye'de güçlendi. 1963'te ülkenin tek kanunî partisi hüviyetini kazandı.[47]

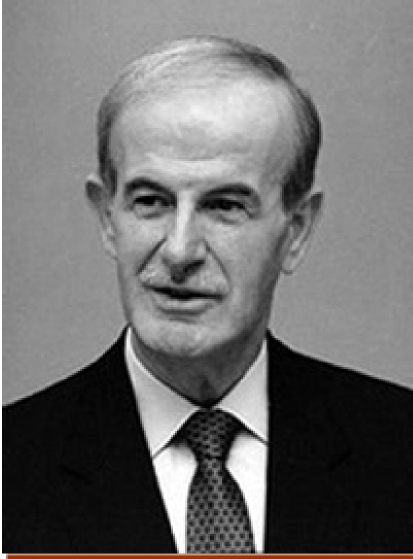
47 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.51

Yakın dönem Suriye tarihinde darbeler durmadı; nihayet 23 Şubat 1966’da alevi kökenli **General Salah El CEDİD** ve **Hafız ESAD** ile sünni kökenli **Nurettin El ATASSİ** birlikte yeni bir darbe yaptılar. Bu darbe ile BAAS PARTİSİ iktidara geldi.

General Salah El CEDİD tarafından 1 Mart 1966 tarihinde; Nurettin El ATASSİ Devlet Başkanı; Yusuf ZUAYYİN Başbakan; İbrahim MAKHUS ise Dışişleri Bakanı olarak görevlendirildi.

Salah BİTAR

Hafız ESAD

Nurettin EL ATASSİ

Darbeyle birlikte, özellikle Hafız ESAD, Genelkurmay Başkanlığı ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı görevlerini uhdesine alarak Suriye'nin en güçlü kişilerinden biri oldu. 1967 Suriye-İsrail Savaşı'nda Suriye'nin yenilgiye uğraması, Baas yönetimine karşı muhalif düşüncelerin güçlenmesine neden oldu.

Salah EL CEDİD ile Hafız ESAD taraftarları arasında birkaç yıl süren çatışmalar yaşandı. Sonunda 13 Kasım 1970 tarihinde **Hafız ESAD**, Salah El CEDİD yönetimine karşı darbe yaptı ve Suriye'de iktidarı ele geçirdi. Hafız ESAD, CEDİD'e karşı olan çıkışını **"Hareketü't Tashih"** (Düzeltme Hareketi) olarak bildirdi.[48]/[49] EL CEDİD, ATASSİ ve ZUAYYİN ile bunların taraftarları hapse atıldı. [50] / [51]

48 **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, ***Beşar Esad Döneminde Suriye'nin Rusya'ya Yönelik Politikası***, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Yard. Doç. Dr. Esra HATİPOĞLU**, M. Ü.Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasî Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, s.5

49 **Özkan YAZGAN**, a.g.e., s.50

50 Cumhuriyet Gazetesi, 14 Kasım 1970. İstanbul, s.7

51 **Yasin ATLIOĞLU**, a.g.e., s.39

EL CEDİD, öldüğü tarih 1993'e kadar Şam'daki El Mazzeh Cezaevi'nde kaldı.EL ATASSİ, 20 yıl hapiste kaldıktan sonra 1992'de serbest kaldı. Kısa

bir süre sonra da öldü.

C. HAFIZ ESAD DÖNEMİ

Hafız ESAD, 18 Kasım 1970'de ***"Ahmet Hatip"*** isimli bir öğretmeni devlet başkanı; kendisini de Başbakan ilân etti.[52] Şubat 1971'de ise Alevî kökenli Hafız ESAD**,** Devlet Başkanı oldu.

52 Tercüman Gazetesi, 19 Kasım 1970, İstanbul, s.7

1. Nusayrîlik

Arap Aleviliği, diğer adıyla **NUSAYRÎLİK**; 11. imam **Hasan Askerî**'nin öğrencisi olan **İmam Nusayrî**'nin İslam yorumu üzerine dayanmaktadır.

NUSAYRÎLER, Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetlerin görünen anlamın dışında ayrıca derin, batınî anlamları olduğu inancından yola çıkan bir İslam anlayışına sahiptir.[53] Diğer İslam toplumlarından farklı olarak reenkarnasyon inancı taşımaktadırlar. Bu inançtan dolayı diğer İslâm toplumları tarafından İslâm'a zıt olarak yorumlandığı için Nusayrîler kendilerini kapalı tutmuşlardır. Kendilerine özgü bayram ve törenleri vardır ve bunlara titizlikle uymaktadırlar.[54]

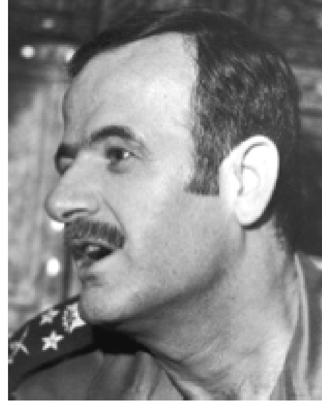
53 **Yaşar KUTLUAY**, ***Tarihte ve Günümüzde İslâm Mezhepleri***, Selçuk Yayınları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1968, s.133

54 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.58

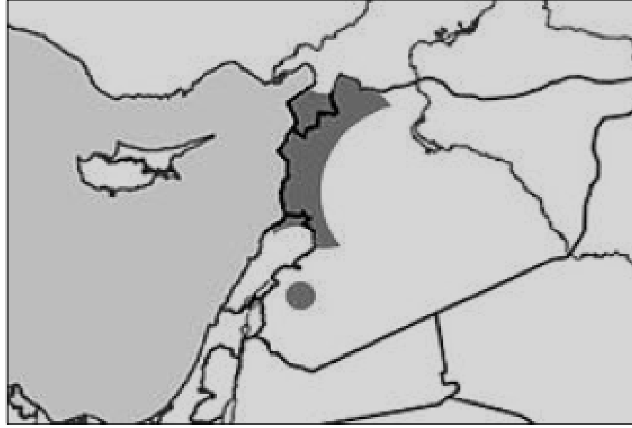
Nusayrîler ile Sünni Müslümanlar arasında *"reenkarnasyon"* dışında çok önemli inanç ve ibadet farklılığı görülmediği söylense de **Ethem Ruhi**

FIĞLALI gibi kimi din bilginleri, Nusayriler ile ehl-i sünnet taraftarları arasında inanç ve itikatta önemli farklılıkların olduğunu ifade etmektedir.[55] Nusayriler, daha çok Lazkiye, Tartus, Jeble ve Nusayrî Dağları'nda yaşamaktadır.

55 **Ethem Rûhi FIĞLALI**, ***Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri***, Selçuk Yayınları, Hicrî 15. Asır Külliyatı No.:1, Birinci Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s.143/156

Nusayrîler başta olmak üzere, Suriye'de ve diğer İslam ülkelerindeki mezhepsel farklılıklar, **"BÜTÜNLEŞTİREN İSLAM"** çerçevesinde ele alınmalıdır. Mezhepsel farklılıklardan ziyade, İslâm'ın tevhit anlayışı doğrultusunda ortak nitelikleri artırma temel anlayışına sahip olmak, böyle bir bilincin yayılmasını ve etkin hâle gelmesini sağlamak bütün Müslümanların yararına olacaktır. Şu tarihî gerçek, ülkelerin yöneticileri ve aydınları başta olmak üzere, bütün Müslümanlar tarafından hafızalara iyi kazınmak zorundadır:

Coğrafya üzerinde petrol başta olmak üzere iktisadî ve siyasî emelleri bulunan Fransa, İngiltere, Amerika ve İsrail gibi ülkeler, Arap milliyetçiliği ve bilinçli İslâm yükselişini engellemek veya bastırmak amacıyla mezhep farklılıklarını tarih boyunca hep körüklemiştir.�/[56] Bugün de, adı geçen ülkeler, aynı amaç doğrultusunda faaliyetlerine devam etmektedir.[57] **Bu nedenle, Müslüman'a düşen görev**; mezhep ayrılıklarına girmeden bir ve beraber olmak; farklılıklardan ziyade, müştereklerimiz üzerinde birleşme ve güç oluşturma gayretlerini göstermektir.

56 **Zişan ŞİRİN AYRANCI**, a.g.e., s.21

57 **Ahmet Emin DAĞ**, ***Halep Türkmenleri (1918-2008)***, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN**, İstanbul, 2010, s.71/82

* * *

Hafız ESAD'ın Suriye'ye Devlet Başkanı olmasından sonra Baas Yönetimi'ne ilk destek Libya, Mısır ve Sudan'dan geldi.[58] **Hafız ESAD, darbenin ardından 1970 yılında 173 sandalyeli Halk Meclisi'ni; 1972 yılında ise Baas Partisi'nin de dâhil olduğu "ULUSAL İLERİCİ CEPHE"yi kurdu.**

58 Vatan Gazetesi, 19 Kasım 1970, İstanbul, s.1-3

31 Ocak 1973'te, YENİ ANAYASA, referandumla kabul edildi. Önceki anayasalarda yer alan *"devletin dini İslam'dır."* ifadesi, yeni anayasada belirtilmedi.[59] Yasama yetkisi, üyeleri seçimle belirlenen 250 üyeli bir parlamentoya verildi. Ancak, iktidardaki Baas Partisi'nin muhalif

halkın çoğunluğuna rağmen, sürekli parlamentoda çoğunluğa sahip olması, seçim sisteminin hileli olduğunun bir belgesi olarak yorumlandı.

59 **Ozan Nejat Aslan**, a.g.e., s.46

Anayasa'nın 8. Maddesi'nde, SURİYE ARAP CUMHURİYETİ *"demokratik, halkçı ve sosyalist bir devlet"* olarak, BAAS PARTİSİ ise *"Toplumun, devletin ve Ulusal İlerici Cephe'nin lider partisi"* olarak tanımlandı. Bu tanım, 2011'de kabul edilen Anayasa'dan kaldırıldı.

Hafız ESAD'ın darbesinden sonra. Suriye'deki Arap Alevileri, yani Nusayriler, sadece bir dinî cemaat ve sosyal ayırımcılığa maruz kalmış mezhep olma konumundan kurtularak; Suriye siyaseti ve ekonomisinde etkin bir konum kazandı. Hafız ESAD, rejim muhaliflerini etkisiz duruma getirici önlemler aldı. Ülkenin stratejik noktalarına kendi ailesinden ve mezhebinden insanları yerleştirdi. Hafız ESAD için önce aile ve mezhep, sonra da Baas Partisi geldi. Nusayrî mezhebine mensup insanların stratejik makamlarda 20-25 yıl gibi uzun süreli görev yapmaları, rejimin ve Hafız ESAD'ın iktidarının devamlılığı yönünden oldukça yararlı oldu.Yönetim kadrolarında değişikliğe ve yeniliğe açık olmayan ESAD, emekli dahi olsalar her zaman güvendiği eski dostlarıyla çalıştı.[60]

60 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s. 59

ESAD, kendisine ve ailesine kayıtsız-şartsız itaat edecek Nusayrî ve Arap olmayanları da Baas Partisi yöneticileri yaptı. Dinî söylemleri baskın olmayan, lâik Sünnîler de devletin üst yönetiminde görevler aldı. Ulusal Güvenli Konseyi Başkanı **Hişam İHTİYAR**, Cumhurbaşkanı Yardımcısı **Faruk El ŞARA**, Eski Savunma Bakanı **Abdülkadir TILAS**, Dışişleri

Bakanı **Velid MUALLİM**, Beşar ESAD'ın Siyasî ve Basın danışmanı **Buseyne ŞABAN**, Baas Partisi Genel Başkan Yardımcısı **Abdullah El AHMAR**, ESAD Ailesine ve Baas Partisi'ne itaat etmiş, sadakat göstermiş Sünnî kökenli yöneticilerden bazılarıdır.

Ayrıca, Hafız ESAD'ın maiyetindeki insanlara sahip çıkma becerisi de Baas Rejimi'nin uzun süre ülkede etkin olmasına zemin hazırladı.[61]

61 **R.Kürşat RÜSTEMOĞLU**, a.g.e., s.19

Hafız ESAD, dış politikasının temelini "BÜYÜK SURİYE" idealine dayandı. Suriye, Filistin, Ürdün ve Lübnan topraklarını içine alan **"VERİMLİ HİLÂL"** adı verilen coğrafyada büyük Suriye kurma idealini gerçekleştirmek istiyordu. Bu amaçla, Arap toplumlarının önderliğine soyundu ve Arap milliyetçiliğine önem verdi

ESAD Dönemi'nde Suriye, bölgesel güç haline geldi. ABD Dışişleri Bakanı **Henry KİSSENGER**'in ***"Ortadoğu'da Mısır'sız savaş, Suriye'siz barış olmaz."*** sözü, Suriye'nin 70'li yıllardan sonraki önemini ortaya koymaktadır.[62] Bununla birlikte, Suriye; İran-Irak Savaşı'nda İran'a verdiği destekten ve Lübnan'a yaptığı müdahaleden dolayı bir dönem Arap devletleri tarafından soyutlandı. Savunma sanayine ayrılan bütçe payının büyüklüğü sebebiyle ülke ekonomisinde büyük sorunlar yaşandı. Askerî sanayide Sovyetler Birliği'ne bağımlı bir politika izlenmesi de Hafız ESAD Dönemi'nin çıkmazlarından biri olarak algılandı.

62 **Oytun ORHAN**, ***Suriye Arap Cumhuriyeti***, Stratejik Öngörü Dergisi, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s.5

Hafız ESAD döneminin önemli olaylarından biri de 1982 yılında Hama şehrinde yapılan katliamdır.[63] Rejim muhalifleri ile ordu birlikleri arasındaki çatışmalar yirmi altı gün sürdü. ESAD yönetimi ayaklanmayı bastırdı ve Müslüman Kardeşlere büyük bir darbe indirdi. Ayaklanmanın bastırılmasının ardından 7 Mart 1982 tarihinde Hafız ESAD, halka hitaben şöyle bir konuşma yaptı:

63 **Dicle TEKKAYA**, ***Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'nin Konumu*** (Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Doç. Dr. BÜLENT OLCAY**, Ankara, 2007, s.21

"Yoldaşlarım, kardeşlerim: İslâmiyet için, Müslüman rolü yaparken, dinin anlamını, kavramlarını çarpıtmaktan daha büyük tehlike yoktur. 'Katil' Kardeşlerin yaptığı da bu: İslâm adına öldürüyorlar. İslâm adına suikastler düzenliyorlar... Kardeşler, yoldaşlar, bu ülkenin bütün kasaba ve köylerindeki halk, bu vatanı ve gönderildiği şekli ile İslâm'ı, Muhammed'in –Allah onu bağışlasın, ona huzur versin- İslam'ını savunacaktır. Evlatlarım, bağışlandığı şekliyle İslam'ı biz koruyacağız. Peygamber'in izinden gidenlerin İslâm'ını, Ömer (halife Ömer) ve Ali'nin İslâm'ını; adaletin İslâm'ını; sevginin İslâm'ını; vatanseverliğin İslâm'ını; devrimin İslâm'ını; gericiliğe ve feodalizme karşı mücadelenin İslâm'ını... Kardeşlerim, vatanın düşmanları ile iş birliği yapan emperyalist, Siyonist ve gerici düşmanların uşağı Müslüman

Kardeşlere bin kere ölüm! Müslüman Kardeşlere, katil Kardeşlere, ahlâksız Kardeşlere bin kere ölüm!"[64]

64 **Özge ÖZKOÇ**, ***Suriye Baas Partisi: Kökenleri, Dönüşümü, İzlediği İç ve Dış Politika (1943–1991)***, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Doç. Dr. Melek FIRAT**, Ankara, 2007, S. 168

Hama katliamı ve ABD'nin katliama bakışı hakkında **Bernard LEWİS**'in şu ifadeleri de kayda değer görülmelidir:

"Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın emri ve gözetimi altında yapılan harekât, o tarihte çok az konu edildi. Bu cılız tepki, aynı yıl Lübnan'da Sabra ve Şatilla Filistin mülteci kamplarındaki bir başka katliamın uyandırdığı infialle taban tabana zıttı… Hama'daki katliam ABD'nin bir süre sonra Esad'la flört etmesine engel oluşturmadı; *Esad Amerikan Dışişleri Bakanı James BAKER (Eylül 1990 ve Temmuz 1992 arasında on iki kez), Warren CHRİSTOPHER (Şubat 1993 ve Şubat 1996 arasında on beş kez) ve Madeline ALBRİGHT'tan (Eylül 1997 ile Ocak 2000 arasında dört kez) ve hatta Başkan CLİNTON'dan (Suriye'ye bir ziyaret ve Ocak 1997 ve Mart 2000 arasında İsviçre'de iki toplantı) toplantı davetleri aldı.* ***Amerikalıların Batı toprakları içinde, Batılılara karşı, böylesi suçlar işlemiş***

bir yöneticiyi teskin etmek için bu kadar istekli olabileceğini düşünmek neredeyse imkânsız…” [65]

65 **Yasin ATLIOĞLU**, a.g.e., s.22

Hafız ESAD, ABD ve Batı'nın çıkarlarını gözetmeyi de ihmal etmedi. Onun ABD'deki Yahudi teşkilâtlarıyla gizli ilişkiler içinde olduğuna dair bir belge, SUDAN'da çıkan ***Kabas*** gazetesinin 1 Temmuz 1988 tarihli sayısında yayımlandı.

*** * ***

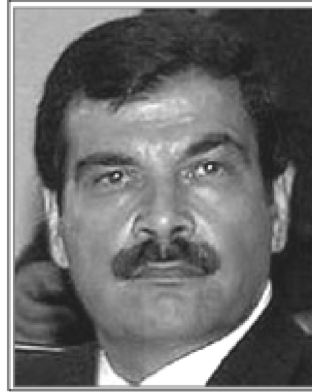
II. BÖLÜM-*GÜNÜMÜZ SURİYESİ*

A. BEŞAR ESAD DÖNEMİ

Hafız ESAD'ın 10 Haziran 2000 tarihinde ölümü üzerine, Beşar ESAD, 10 Temmuz 2000 tarihinde düzenlenen referandumda % 97.29 oranında oy alarak Cumhurbaşkanı seçildi. Hafız ESAD'ın ölümünden sonra Cumhurbaşkanı Sayın GÜL, Başbakan Sayın ERDOĞAN, Dışişleri Bakanı Sayın DAVUTOĞLU başta olmak üzere Türk devlet yetkilileri demokratik bir dizi inkılâp yapması konusunda, Beşar ESAD'a telkinde bulundular. Oğul ESAD, Türk devlet yetkililerin istek ve telkinlerine, hem kendi ülkesinin menfaatleri hem de ılımlı kişiliği gereği sıcak bakmasına rağmen, menfaatler ilişkileri ile organize olmuş Suriye derin devletinin direnci ile karşı karşıya kalmıştır. Suriye halkının çoğunluğu tarafından sevilen Beşar ESAD, iktidarın nimetlerinden yararlanan, içlerinde kendi akrabalarının da bulunduğu bu yapılanmanın etkisinden kurtulamadı; çok partili sisteme geçemedi ve gerekli olan demokratikleşme faaliyetlerini istediği gibi gerçekleştiremedi.[66]

66 **Hüsnü MAHALLİ**, **Ortadoğu'da Kanlı Bahar** (*Acılı Bir Coğrafyanın Uyumlu İslâm'la İmtihanı*), Destek Yayınevi, İnkılâp Kitapevi Baskı Tesisleri, 7. Baskı, İstanbul, Mart 2012, s.184/185

Beşar ESAD'ın iktidara geldiği ilk zamanlarda demokratikleşme, insan hakları ve ifade özgürlüğü alanlarında kısmen yumuşama dönemi yaşansa da, bu dönem çok kısa sürdü. ESAD, derin devlet yapısının engellemeleri karşısında Suriye'nin dış politikada karşılaştığı sorunları

ileri sürerek demokratikleşme reformlarından vazgeçti. Birlikte çalışabileceği, kendine bağlı insanları önemli mevkilere yerleştirdi. Bu isimlerin başında kız kardeşi Büşra'nın kocası Asıf ŞEVKET gelmektedir.[67]

67 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.53

Beşar ESAD, iktidara geldikten sonra, ülke içinde ve dışındaki konferanslarda ve toplantılarda en hassas oldukları konunun "SİYASAL İSLÂM" olduğunu önemle vurguladı. Onun gözünde, gerek Sünni, gerekse Şii ve Alevî bütün siyasal İslâm anlayışları, Suriye için bir tehlikedir.[68]

68 **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.8

Ekim 2005'te "Şam Deklarasyonu"nu imzalayan rejim muhaliflerinin bir kısmı hapse atıldı; bir kısmı da ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Beşar ESAD, 27 Mayıs 2007 tarihinde düzenlenen referandumda da oyların %97.62'sini alarak ikinci kez Cumhurbaşkanı seçildi.[69]

69 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.53 (*"Suriye devlet televizyonu Hafız ESAD'ın ölüm haberini verdikten hemen sonra, yayınını keserek Meclis'te Anayasa'nın 83. maddesinin değişikliğine ilişkin oylamayı vermiştir. Bu oylamayla, devlet başkanının yaşının en az otuz dört olması -tam olarak Beşar ESAD'ın yaşı- şeklindeki anayasa değişikliği onaylanmıştır. Başkanlık için adaylığı meclis tarafından kabul edilen Beşar yapılan seçimler sonucunda oyların yüzde 97,29'unu alarak Devlet Başkanlığına seçilmiştir."*)

2011 yılı başında Tunus ve Mısır'da başlayan ve "ARAP BAHARI" olarak adlandırılan demokrasi ve değişim rüzgârı, Suriye'yi etkiledi. 2011 Mart ayından bu yana demokrasi ve reform talebi ile rejime karşı

direniş gösteriler yapıldı. Bu gösterilerde bugüne kadar binlerce insan öldürüldü; binlerce insanın akıbeti ise belli değildir.[70]

70 http://www.beyazgazete.com/haber/2012/2/15/suriye-deki-katliam-protesto-edildi-1053215.html / http://www.beyazgazete.com/haber/2012/2/5/suriye-konsoloslugu-na-girmek-isteyen-gruba-polis-mudahale-etti-2-1041067.html

Rejim karşıtı olayları durdurmak isteyen ESAD, 7 Mart ve 31 Mayıs 2011 tarihlerinde iki defa siyasî mahkûmları kapsayan af çıkardı. 21 Nisan 2011 tarihinde,1963 yılından beri uygulanan olağanüstü hal yasasını kaldırdı. Kamu çalışanlarının ücretlerinde iyileştirmeler yaptı. Yeni sosyal yasaların çıkmasını sağladı. Suriye gibi kapalı bir rejimde çanak anten ve internetin serbestleşmesini ve ekonominin liberalleşmesini savundu. Ancak, bu adımlar, yönetim karşıtı gösterileri durdurmadı; gösteriler ve çatışmalar ülke geneline yayıldı.[71] / [72]

71 http://www.mfa.gov.tr/suriye-siyasi-gorunumu.tr.mfa

72 **Yasin ATLIOĞLU**, a.g.e., s.22

Yönetim karşıtları, ESAD ve ekibinden şunları istemektedir:

1. **Tüm siyasî mahkûm ve tutukluların serbest bırakılması,**
2. **Yeni siyasî partilerin kurulmasına izin verilmesi,**
3. **Serbest ve âdil seçimler yapılması,**
4. **Demokratik bir anayasa hazırlanması,**
5. **Anayasa'nın 8. Maddesi anlamındaki Baas Partisi'nin anayasadaki öncü rolünün kaldırılması.**
6. **Suriye'deki yönetim karşıtı direniş hareketiyle ilgili temelde üç sebep gösterilebilir:**
7. **Baas Partisi ve Muhaberat'ın Prof. Dr. ekonomist Ârif DELİLE, gazeteci - yazar Nizar NAYUP gibi Nusayrilerin de aralarında bulunduğu her mezhepten, her etnik gruptan insanların üzerinde uyguladığı baskı;**
8. **Suriye yönetiminin demokratikleşme, insan hakları, sosyal ve kültürel alanlarda duyarsızlığı; halkın taleplerine yeterli düzeyde cevap verememesi.**
9. **İsrail, Amerika, Fransa, İngiltere ve Rusya gibi devletlerin Suriye ve Ortadoğu coğrafyasında siyasî, iktisadî, mitolojik hedeflerini gerçekleştirmek istemesi.**

* * *

Suriye'deki olaylar ve Beşar ESAD yönetimi hakkında, şöyle bir analiz yapabiliriz:

2011 yılının başlarından itibaren Arap Baharı'nın Suriye'deki yansımaları ile birlikte Suriye'de muhalif güçlerin sesi daha çok duyuldu. Öğrenimini Londra'da yapan, siyasetten çok bilim dünyasıyla ilgilenen, liberal ve demokratik düşünce yapısına sahip Beşer ESAD, Devlet başkanı olduktan sonra, ülke içinde ve dışında bir dizi yenilik yapmak istedi. Ilımlı, demokrat ve uzlaşmacı kişiliğiyle Beşar ESAD, 2008-2010 yılları arasında Türkiye ile her alanda 70'e yakın anlaşma yaptı. Özellikle, Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelerde karşılıklı menfaatlere dayalı bir politika izledi.

Dış politikadaki bu olumlu ve kararlı tutumuna rağmen; iç politikada Suriye vatandaşını rahatlatacak, iktisadî yenilikler yapmadı. İç politikada, daha çok babası Hafız ESAD gibi baskıcı ve özgürlük kısıtlayıcı bir politika izledi. Baas Partisi'nin dünyevi menfaatler üzerine kurulu ideolojik yapısını kıramadı. Beşar ESAD'ın, koyu Baas taraftarı ordu komutanı kardeşi **Mahir ESAD** başta olmak üzere Baas Yönetimi'nin kabile menfaatleri üzerine kurulu katı ideolojik yapısına karşı mücadele ettiği, kimi kaynaklarca iddia edilse ve böyle bir mücadele olsa bile, bu mücadelede Beşar ESAD, şu ana kadar başarılı olamamıştır. Türkiye – Suriye ilişkilerinde Beşar ESAD'ın kısmen ılımlı ve kısmen uzlaşmacı kişilik özelliklerinin dikkate alınması her iki ülke halkının yararına olacaktır, diye düşünmekteyiz.[73]

73 http://www.mfa.gov.tr/suriye-siyasi-gorunumu.tr.mfa

***

2011'in başından itibaren Tunus, Libya, Cezayir, Mısır, Yemen, Katar ve Suriye'de meydana gelen olayların bazı temel ve doğal nedenleri bulunmaktadır. Adı geçen ülke yönetimlerinin uzun yıllar halktan kopuk politikalar izlemesi, bu ülkelerde sosyal ve iktisadî sorunların yaşanması ve var olan toplumsal sorunların çözümü konusunda ülke yöneticilerinin ciddî kararlar almaması, alınan kararların uygulanmaması Arap Baharı'nı hazırlayan nedenler arasında gösterilebilir.

Lâkin, **Wikileaks Belgeleri**'nin 2010'un sonunda yayımlanmasıyla birlikte Arap Baharı'nın ortaya çıkması ve akabinde diğer pek çok Arap ülkesinde olduğu gibi Suriye'de de yönetim karşıtlarının faaliyetlerinin artması, olağan ve doğal bir gelişim olarak görülemez.

Son yıllarda Kuzey Afrika, Ortadoğu'da yaşanan olayların perde gerisini dikkatlice analiz ettiğimizde, senaryosu Batı ülkeleri tarafından yazılmış bir filmin sahnelenmiş olduğunu görmekteyiz.

2010 yılının son aylarında; vizeler kaldırılmış, ticarete hız verilmiş, her alanda onlarca anlaşma imzalanmış, karşılıklı iyi niyet ve samimiyet mesajları verilmiş, Türkiye ile Suriye, neredeyse tek ülke haline gelmişken neler oldu ki, iki ülkenin yöneticileri gelişime zıt mesajlar vermeye başladı, yapılan bütün anlaşmalar iptal edildi?[74]

74 http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1036346&Date=13.01.2011 & CategoryID=80

* * *

İnsanlar tarafından İdrak edilen; lâkin, zaman zaman unutulan bir durumu hatırlamak yerinde olur diye düşünmekteyiz. İnsan, bazen bilginin kaynağına ulaşmada, yaşanan olayların perde gerisini görmede sorunlar yaşayabilmektedir. BİLGİ; küresel ve ulusal basın olarak

tanımladığımız basın organlarının bizleri aktardığı bilgiden öteye gidemez ise, gazeteler ve televizyonlar dışında bilgi kaynaklarına başvurulmaz ise, gerçek bilgiye, dolayısıyla olaylar hakkında analiz yapma yeteneğini destekleyecek bilince ulaşmak zorlaşmaktadır.

Çok yönlü bilgi kaynaklarından (kaynak kişi, kitap, internet, dergi, gazete vb) elde edilen bilgi sayesinde ulaşılacak yüksek bir bilinç ve o bilincin getireceği ufuk anlayışı ile gelişen ve değişen Türkiye ve dünya ortamında her türlü olay ve faaliyet hakkında daha etkin ve daha gerçekçi çözümlemeler ve değerlendirmeler yapma imkânı kazanılmış olacaktır.

Bu düşüncelerimizin aksine; sadece, gazete ve televizyonlara dayanan bilgi, yönlendirilmiş ve güdümlenmiş bilgi olacağından, olaylar

hakkındaki gözlem ve yorumlarımız da bizim gibi görülecek; lâkin, bizim olmayacaktır.

Bu genel açıklamalara paralel, özelde Suriye'ye gelince;

Küresel sermaye desteği veya ilişkisi ile ayakta duran ulusal ve uluslar arası basın organlarının yapmış olduğu haberlerin kaçta kaçı Suriye'deki olayları bütün gerçekliği ile yansıtabilmekte? **AK Parti**'lisi, **CHP**'lisi, **MHP**'lisi, **Has Parti**'lisi, **Saadet**'lisi, **Büyük Birlik**'lisi, **Baas Parti**'lisi, **Müslüman Kardeşler** üyesi, **Nusayrî**'lisi, köylüsü, işçisi, öğretmeni, doktoru; özetle Türkiye veya Suriye'deki insanlar, yaşanan olayları kendi değerleri ve menfaatleri açısından görebiliyor mu?

Bu sorunun cevabının her iki ülkenin güdümlenmemiş bilgiye ulaşmış bilinçli aydın ve yöneticileri tarafından verilmesi ve üçüncü taraf yönlendirme ve organizasyonlar içinde bulunulmaması gerçekçi bir tablo oluşturur diyebiliriz. Aksi takdirde, geçmişte olduğu gibi darbeler, kaoslar, zulümler ve ölümler peşi sıra gelmeye devam eder, diye düşünmeliyiz.

1. Suriye Hakkında Genel Bilgiler

Ülkenin başkenti Şam'dır. Yüzölçümü 185.180 km^2**'dir. Nüfusu ise 2011 verilerine göre, 23.7 milyondur.**

Etnik yapıya gelince; % 88 Arap, % 9 Kürt, % 2.8 Ermeni, % 1 Türk, % 1 Rum. Kalan nüfus; Süryâniler, Keldaniler, Nasturiler, Çerkezler ve Yahudiler'dir.[75]

75 http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/suriye.htm

Suriye nüfusunun yüzde 9'unu oluşturan Kürtler, yaklaşık 2 milyon nüfusla en büyük etnik azınlıktır.[76] 2004 yılında Haseke eyaletine bağlı Kamışlı şehrindeki bir futbol müsabakasında Araplarla Kürtler arasında çıkan olaylar, dünya basınına KÜRT İSYANI olarak yansıtıldı. Suriye'nin

kuzeyinin Büyük Kürdistan'ın bir parçası olduğu iddiaları, Kürt milliyetçileri tarafından daha güçlü bir biçimde dile getirildi.�

76 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.57

2009 verilerine göre Gayri Safi Millî Hasıla, 54.3 milyar ABD dolarıdır.[77]

77 http://www.mfa.gov.tr/suriye-ekonomisi.tr.mfa

Suriye'nin resmî dil Arapça'dır. Ayrıca, Türkçe, Kürtçe, Ermenice gibi etnik toplumlara ait diller de konuşulmaktadır.

Ülkenin resmî dini yoktur. Halkın % 90'ı Müslüman, % 10'u Hıristiyan'dır % 0.1'i Musevî'dir. Müslümanlar, kendi içinde Sünnîler, Şiîler, Nusayriler[78]/[79], Yezidîler, Dürzîler[80] ve İsmailîler[81]/[82] gibi alt mezhep kollarına ayrılmaktadır.[83]

78 **Ethem Rûhi FIĞLALI**, a.g.e., s.143/156

79 *"… Bu mezhep mensuplarının Lübnan ve Suriye'de bulunmaları ve bu bölgeye Fransızlar tarafından göz dikilmiş olmasıdır. Bölgedeki etnik grupları teker teker ele alıp şuurlandırmak ve böylece birliği parçalama gayreti ile gerek Dürzîler ve gerekse Nusayrîler üzerinde sistematik olarak durulmuş ve işlenmiştir."* **Yaşar KUTLUAY**, ***Tarihte ve Günümüzde İslâm Mezhepleri***, Selçuk Yayınları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1968, s.133

80 **Ethem Rûhi FIĞLALI**, a.g.e., s.157/164

81 **Yaşar KUTLUAY**, a.g.e., s.134 *"Kur'an'daki her emrin bir 'batını' bulunduğu prensibinden hareketle Allah'ın zatı ve sıfatları, âlemin yaratılması konusunda garip, ezoterik görüşler ileri sürerler. Cemaat mensuplarının gelirlerinin her yıl belirli bir miktarını Hanlara bağışlaması mecburiyeti vardır. Hanların serveti bundan ileri gelmektedir.. Dinî konularda mutlak salahiyet Han'ın elindedir. "*

82 **Ethem Rûhi FIĞLALI**, a.g.e., s.97/106

83 **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.33

Suriye; kuzeyden Türkiye, doğudan Irak, güneyden Ürdün, batıdan Lübnan ve Akdeniz'le komşudur. Önemli akarsuları Fırat, Asi ve Habur'dur. Topraklarının % 33'ü tarıma elverişlidir.

Tarım ve hayvancılık ön plândadır. Tarım ürünlerinden elde edilen gelirin gayri safi millî hasıladaki payı % 27'dir. Başka bir kaynakta ise, **gayrisafi millî hasılanın tarımdaki payı % 20 olarak gösterilmektedir.** [84] Ayrıca, çalışan nüfusun % 26'sı tarım alanında iş görmektedir.

84 http://www.enfal.de/suriye.htm

Petrol, daha çok ABD şirketleri tarafından çıkarılmaktadır. Ülkenin önemli görülen yer altı kaynaklarından biri de doğal gazdır. Petrol ve doğal gazın gayri safi millî hasıladaki payı % 14'dür. Hükümet tarafından gizli tutulduğu için petrolle ilgili bilgiler net değildir. **Suriye'nin petrol rezervleri 2,5 milyar varil, doğal gaz rezervleri ise 240,7 trilyon metreküptür.**

Ortadoğu'daki petrol savaşları, su sorununda olduğu gibi ayrıca analiz edilmelidir, görüşüne sahibiz. Lâkin, burada Suriye petrolleri gündeme gelmişken bir konunun altını önemle çizmek istiyoruz.

Bilinmektedir ki, petrol, son yüzyıldır vazgeçilmez enerji kaynaklarının başında gelmektedir. Petrolün öneminin bilinmesi ve tedricen artmasına paralel, aynı yüzyılın başından itibaren Ortadoğu coğrafyasının haritasının da dönem dönem yapay sınırlarla değiştiğini gözlemlemekteyiz.

Nitekim, bugünkü Suriye coğrafyası da bu türden sınırları yapay olarak değiştirilen ülkelerden biridir. Tarih bilgisi ve bilincine sahip

olanların daha etkin anlayacağı gibi, Suriye; Birinci Dünya Savaşı yıllarlında İngiliz sömürgesi olarak ayrıldı. Petrol yönüyle daha zengin görülen Irak ise Fransız müstemleke toprakları idi. Lloyd GEORGE'un İngiltere Başbakanı olduğu dönemde, İngilizler usta bir siyasî manevra ile Fransızlara ayrılmış olan Irak topraklarına nüfuz etmeyi becerebildi. Musul petrollerinden kendisine hisse verilmesi şartıyla Fransa, Suriye topraklarına razı oldu.[85] Böylece, İngilizler, zengin petrol yataklarına kavuştu.[86]

85 **Ozan Nejat Aslan**, a.g.e., s.29

*"Fransa ve İngiltere I.Dünya Savaşı sırasında Ortadoğu'yu Osmanlı egemenliğinden çıkarmak için bölgedeki Arap topluluklarını imparatorluğa karşı kışkırtmış ve onların ileri gelenleriyle işbirliği yapmıştır. Söz konusu savaşta Arapları kendi yanlarına çekebilmek için onlara büyük Suriye'yi de içine alan birleşmiş bir Arap krallığını vaat etmişlerdir. Fakat daha henüz savaşın başlarında verdikleri sözleri unutan İngiliz ve Fransızlar, tarihte "**Sykes-Picot**" olarak da geçen anlaşmayı imzalayarak, Suriye'yi gizlice kendi aralarında paylaşmışlardır. Buna göre, İngilizler, Ürdün, Irak ve Filistin'i; Fransızlar ise, Suriye ve Lübnan'ı kendi egemenliklerine geçirmeyi planlamışlardır. Nitekim, bu paylaşıma uygun olarak Suriye, 1920 yılında başlayan ve 1946 yılında sona eren Fransız manda yönetimi altına girmiştir."*

86 **Daniel YERGIN**, **Petrol** (Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü), ÇEVİREN: Kamuran TUNCAY, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 332, Birinci Baskı, MİNPA Matbaacılık Ticaret ve Limited Şirketi, Ankara, 1995, s.209

Batı dünyasının petrole bakış tarzı hep aynı olagelmiştir. O da PARA ve GÜÇ.

Bu düşüncemizin doğruluğunu destekleyen pek çok söz, pek çok olay son yüzyılda peşi sıra cereyan etmiştir ve hâlâ da devam etmektedir. İşte, o sözlerden biri. ABD'li Bakan Harold BROWN'un 20 Şubat 1980 tarihinde söylemektedir:

"Eğer, Batılı sanayileşmiş ülkeler ve müttefiklerimiz, Körfez'deki enerji kaynaklarından mahrum bırakılırsa, bu hem onların hem de dünya ekonomisinin felâketine sebep olur. Ortadoğu'daki petrolün güvenliğinin sağlanması, ABD'nin yaşamsal çıkarlarıyla ilgilidir. Bu yaşamsal çıkarların korunması için askerî güç de dahil olmak üzere gerekli her türlü yola başvurulacaktır." [87]

87 **Ayfer SELAMOĞLU**, ***ABD'nin Büyük Ortadoğu Politikası ve Küresel Yansımaları*** (Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez danışmanı: **Doç. Dr. İdris BAL**, Ankara, 2007, s.35/36 (Naklen **Tayyar ARI**, ***Irak, İran ve ABD***, Alfa Yayınları, Ankara, 2004,.s. 234/238.)

*** * ***

Suriye ekonomisinde ayrıca; fosfat, demir, asfaltit gibi madenler de önemlidir.[88]

88 http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/suriye.htm

2009 yılı rakamlarına göre; Suriye'nin büyüme oranı % 4.6, işsizlik oranı % 8.1 (gerçek oranın % 15-20 arasında olduğu söylenmektedir), enflasyon oranı % 2.6'dır.

İhracat 13 milyar ABD doları, ithalat ise 17 milyar ABD dolarıdır.

Suriye sanayisinin % 30'unu tekstil, konfeksiyon ve deri işlemeciliği meydana getirir. Şeker, gıda, meşrubat ve sigara üretimi ise sanayinin % 24'ünü oluşturur.

Ayrıca Suriye'de ağaç işleri, mobilya, kâğıt, kimyasal maddeler, boya, dayanıklı tüketim maddeleri, çimento, madenî ve toprak eşya, büro malzemeleri ve elektrik malzemeleri imalatı da bulunmaktadır. Çalışan nüfusun yaklaşık % 14'ü sanayi sektöründe iş görmektedir.�

2006 verilerine göre, Suriye'nin dış borcu 22,5 milyar dolardır. Ülkede işsizlik, düşük yatırım ve mâlî dengesizlikten dolayı ciddî bir iktisadî kriz bulunmaktadır. Her yıl 300 bin insan, iş talebinde bulunmaktadır. Artan yeni iş taleplerine karşılık verebilmek için ekonominin yıllık % 6'lık bir büyüme oranına sahip olması gerekmektedir. Ancak, % 2'lik büyüme oranı ile bu sorun çözülememektedir. Ayrıca, ülkede yabancı yatırım çok azdır.[89]

89 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.54

Suriye'nin en önemli ihraç maddesi % 65'le *petrol*dür. Petrolden sonra ihraç edilen maddelerin başında *tekstil* ve *işlenmiş tarım ürünleri* gelmektedir. Suriye'nin ihracatında ön sıralarda Almanya, İtalya ve Fransa gibi AB ülkeleri ile Türkiye ve Suudi Arabistan bulunmaktadır. Suriye'nin en çok ithalat yaptığı ülkeler ise Fransa, Almanya, İtalya,

Türkiye ve Çin'dir. Suriye'nin ithal ettiği ürünler arasında *makine ve donanımları*, *gıda maddeleri*, *otomobiller*, *kimyasal maddeler* ve *tekstil* ürünleri önemli bir yer tutmaktadır. [90]

90 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.65

* * *

Gerek yönetim, gerekse yönetim karşıtı olarak önde bulunanların temel kişilik özelliklerini bilmek, Suriye'de yaşanan toplumsal olaylar hakkında daha sağlıklı çözümlemeler yapmamızı kolaylaştıracaktır.

2. Suriye Yönetim Taraftarları [91]/[92]

91 www.setadc.org / http://www.aktifhaber.com/iste-bessar-esedin-destekcileri-565704h.htm / http://kokludegisim.net/?kd=haberoku&id=4320

92 http://haber090.com/nieuws/1878/sur%C4%B0ye-de-k%C4%B0m-k%C4% B0md%C4%B0r

Enise MAHLUF: 1934'te Lazkiye'de doğdu. 1958'de Hafız ESAD'la evlendi. Nusayrî' kökenlidir. MAHLUF sayesinde MAHLUF sülalesi, ülkenin yönetici kadroları içinde bulundu. Özellikle kardeşi Muhammed, orduda ve siyasette oldukça önemli görevlerde bulundu. Büyük bir servetin sahibidir. Hafız ESAD'ın finans danışmanı olarak da görev yaptı.

Enise MAHLUF, medyada öne çıkmayan; ESAD Ailesi içinde yüksek nüfuza sahip bir hanımdır. Aile içi sorunların çözümünde baş aktördür. Beşar ESAD üzerinde güçlü bir yönlendirme yeteneği söz konusudur. Suriye'deki yönetim karşıtı gösterilerin bastırılması konusunda, acımasız tedbirlerin alınmasını öneren ve muhalifler tarafından nefret edilen biridir.

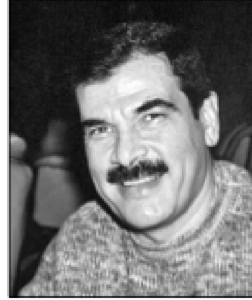
Mahir ESAD: 1968'de Şam'da doğdu. Hafız ESAD'ın ikinci küçük oğlu, Beşar ESAD'ın kardeşidir. (Hafız ESAD'ın çocukları: Mecit, Mahir, Beşar, Basil, Büşra) Beşar ESAD gibi, o da Sünnî kökenli bir hanımla evlidir. Cumhuriyet Muhafızları Komutanı'dır. (Hafız ESAD, azınlıkta bulunan Nusayrilerin yönetimde etkin olmasından dolayı, çoğunluk olan Sünnîlere propaganda yapabilmek amacıyla her iki oğlunun da Sünnî kökenli ailelerden aldığı hanımlarla evlendirdi.)

Mahir ESAD, öğrenimini makine mühendisliği üzerine yapmasına rağmen; silâhlı kuvvetlerde görev almayı tercih etti. Trafik kazasında ölen ağabeyi Basil ESAD gibi zalim ve dengesiz bir kişiliğe sahiptir. Hafız ESAD'ın ölümü üzerine cumhurbaşkanlığı bir ara gündeme gelse de kişilik zafiyetinden dolayı uygun görülmedi. Beşar ESAD'ın cumhurbaşkanı olmasıyla general rütbesine getirildi. 2011 yılının Mart ayında Dera kentindeki gösteriler başta olmak üzere, Suriye'deki yönetim karşıtı gösterileri bastıran ve binlerce insanın ölüm organizasyonunu gerçekleştiren Mahir ESAD'dır. Başbakan Sayın Tayyip ERDOĞAN, bir televizyon kanalında isim vererek onu, Suriye halkına karşı *"insanî"* davranmamakla suçladı.

Uluslararası alanda tepkilere çok maruz kaldığı için ağabeyi Beşar ESAD tarafından Şubat 2012'de operasyon görevinden alındı.

Asıf ŞEVKET: 1950 Tarsus doğumludur. Hafız ASAD'ın kızı Büşra ile evlidir. Ailenin diğer fertleri gibi Nusayrî asıllıdır. Şam'da hukuk öğrenimi yaptıktan sonra 1970'de Suriye silâhlı kuvvetlerinde görev aldı. Büşra ESAD ile 1995'de evlenmesinden sonra ordudaki yükselişi hızlandı. Gücünü, doğrudan ESAD Ailesi'nden aldı. Mahir ESAD'ın muhalefetine rağmen, Beşar ESAD'ın cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte ülke yönetimindeki etkisini artırdı. Beşar ESAD tarafından 2005'te Askerî İstihbarat'ın Başkanı yapıldı. Bir ara Beşar ESAD'a darbe plânladığı dedikoduları basında yansıdı. 2009'da istihbarattan sorumlu Genelkurmay Başkan Yardımcılığına getirildi. 2011'de muhalif gösterilerin başlamasından sonra, medyada kendini göstermedi. İstihbarat Başkanı Ali MEMLUK ile arasında geçen bir tartışmada vurularak öldürüldüğü iddia edildi. Öldürüldüğü iddiasının doğru olmadığı sonraki zamanlarda Ali MEMLUK'un basına yansıyan bazı müzakere haberleriyle açıklandı. Yönetim karşıtı Suriye halkı, onu Baas Rejimi'nin karanlık yüzü olarak görmeye devam etmektedir.

Rami MAHLUF: 1969 doğumludur. Enise MAHLUF'un kardeşi Muhammed'in oğludur. Suriye'nin en büyük iş adamlarından biridir. Rami, Suriye ekonomisini kontrolünde tutan bir güce sahiptir. RAMAK Holding'in sahibidir. (Bu holding bünyesinde; cep telefonu operatörlüğü [SyriaTel], bir banka, inşaat ve havayolu şirketi, serbest ticaret alanları, duty free mağazaları, iki özel televizyon kanalı bulunmaktadır.) MAHLUF, lüks araba ve tütün ithalatının yanı sıra Suriye'nin en büyük özel şirketi olan Şam

Holding başkan yardımcılığını da yürütmektedir. Ayrıca, İngiliz petrol şirketinin (Gulfsand Petroleum'un) %6'sına sahiptir. Suriye'de iş yapmak isteyen yabancı şirketler Rami MAHLUF'tan izin almak zorundadır. Ülke içindeki her türlü yolsuzluk ve mafya olaylarının arkasında genellikle bu isim çıkmaktadır. Yönetim karşıtlarının genel kanaatine göre, MAHLUF, Suriye içinde ve dışında rejim taraftarı gösteri yapanlara bayrak, yemek ve para verdi. MAHLUF, 2011 yılının Haziran ayında, çalışma hayatından ayrılacağını; hayır işlerine önem vereceğini açıklamasına rağmen; halk düzeyinde ve uluslararası platformda, bu açıklaması samimî algılanmadı.

Ali MEMLÜK: 1945'te Şam'da doğdu. İskenderun kökenli Sünnî bir aileden gelmektedir. Suriye Muhaberat Teşkilâtı'nın genel başkanıdır. Hafız ESAD tarafından 1970'de istihbarat teşkilatında, genç olmasına rağmen görev verildi. Yıllar içinde istihbaratın hemen hemen her kademesinde bulundu. Diğer Arap ülkeleri ve ABD ile yapılan istihbarat faaliyetlerinde etkin görevler yaptı. 2001 yılının başında itibaren Suriye'de görülün muhalif hareketin bastırılmasında en önemli belirleyici insanlardan biri oldu. Geçen Aralık ayında Asıf ŞEVKET'i vurarak öldürdüğü iddiası basında yer aldı. Lâkin, 2012'nin Ocak ayında Asıf ŞEVKET'in muhaliflerle ilgili olarak yaptığı müzakereler de Arap basınında görüldü. Şu ana kadar Asıf ŞEVKET'in ölümü ile ilgili bilgiler, Suriye resmî kaynaklarca doğrulanmadı veya yalanlanmadı.

Faruk El-ŞARA: 10 Aralık 1938'te doğdu. 20 yıl boyunca Suriye d iplomasisine yön verdi. Sünnî olmasına rağmen, Hafız ESAD'a sadakati ile ön plâna çıktı ve Baas Partisi içinde hızla yükseldi. 1984-2006 yılları arasında Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı. 2006'da Beşar ESAD tarafından Cumhurbaşkanı yardımcılığına getirildi. İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunudur. Dışişleri Bakanı olmadan önce Roma Büyükelçiliği, Enformasyon Bakanlığı ve daha sonra Dışişleri Bakan Yardımcılığı görevlerinde bulundu.

İsrail ve ABD karşıtı sert eleştirileri ile tanındı. İran-Irak Savaşı sırasında Suriye'nin İran'ın yanında yer almasını savundu. 1990'lı yıllarda ise Suriye-Irak ilişkilerinde soğukluğun giderilmesi yönünde önemli faaliyetleri oldu. 1990'ların başında İsrail ile yapılan gizli görüşmeleri yürüttü. 2000'de ABD'de gerçekleştirilen barış görüşmelerinde Suriye delegasyonuna başkanlık etti. *"İsrail'in Golan Tepeleri'nden çekilmedikçe Suriye'nin görüşmelere yeniden başlamayacağı"* **şeklindeki ifadesi medyada önemli yer tuttu. ABD, Suriye'nin 2003 Irak Savaşı sırasında Irak taraftarı olmasında ŞARA'yı sorumlu tuttu.**

Kendisi de Derâlı olan ŞARA, 27 Nisan 2011'de çoğu Derâ'dan 200 Baas Partisi üyesinin istifasının ardından, Faruk ŞARA'nın da gelecekte Baas Rejimi'ne ters düşebileceği yorumları yapıldı. Yine ŞARA'nın Dera'da göstericilere ateş açılmasına tepki vermesi üzerine Mahir ESAD tarafından vurulduğu iddiaları Arap basınına yansıdı. Yakın gelecekte Beşar ESAD görevi bırakırsa, rejim muhalifleri tarafından devlet başkanı olabilecek, en azından ara rejimi yönetebilecek en güçlü isim olarak kabul görmektedir.

Buseyne ŞABAN: 1953'te Humus'ta doğdu. Nusayrî kökenlidir. Irak asıllı Halil CEVAD ile evli olup üç çocuk annesidir. Şam Üniversitesi İngiliz Edebiyatı mezunudur. Daha sonra master (1977) ve doktora (1982) öğrenimini Warwick Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nde yaptı. 1982-84 yılları arasında Cezayir'deki Constantine Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1985-2002 yılları arasında Şam Üniversitesi'nde hocalığa devam etti. Ayrıca, 1988'den 2002 yılına kadar Suriye Dışişleri Bakanlığı'nda danışmanlık; 2000-2005 arasında Arap Yazarlar Birliği Başkan Yardımcılığı ve 1993-2003 yılları arasında ise Suriye Cumhurbaşkanlığı'nda tercümanlık görevlerinde bulundu. 2002-2003 yılında Dışişleri Bakanlığı Medya Dairesi Başkanı olarak çalışan Şaban, 2003-2008 yılları arasında ise Diaspora Bakanlığına getirildi. 2008'den günümüze kadar Beşar ESAD'ın siyasî ve medya danışmanı olarak çalışmaktadır.

Buseyna ŞABAN, 2005'te Arap Birliği tarafından "Kamu Görevindeki En Seçkin Kadın" ödülüne lâyık görüldü. 2005 NOBEL BARIŞ ÖDÜLÜ için bütün dünyada aday gösterilen 1000 kadından biri oldu. Londra'dan yayın yapan *Asharqal Awsat* gazetesinde de köşe yazıları yazdı. Beşar ESAD'ın ablası Büşra ESAD'la olan dostluğu sayesinde Baas yöneticileri tarafından desteklendi ve rejim dostu olarak önemli bir konum kazandı. Suriye'ye uygulanan yaptırımların yanı sıra Amerika'nın kişisel yaptırım uyguladığı altı Suriyeli'den biridir.[93]

93 **Robert FİSK**, ***The army was told not to ire at protesters,*** Independent, 28 Ekim 2011

Velid MUALLİM: 1941 yılında Şam'da doğdu. Özellikle İsrail ile gerçekleştirilen barış görüşmeleri ile tanınan deneyimli bir diplomattır. Şam'ın köklü Sünnî Arap ailelerinden olan Velid MUALLİM, 1991'de Madrid Konferansı'nda Suriye adına görüşmeleri yürüten heyette yer aldı. 1994'ten barış görüşmelerinin kesildiği 2000 yılına kadar Suriye heyetine başkanlık etti. 1990-1999 yılları arasında Suriye'nin Washington Büyükelçisi oldu. 2000 yılında Dışişleri Bakan Yardımcılığı görevine getirildi. Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin ölümü sonrasında, 2005'te, Lübnan ile ilişkilerin yürütülmesi sürecinde sorumlu tutuldu. 11 Şubat 2006'da Dışişleri Bakanı oldu.

Dış politikadaki deneyimine rağmen, Suriye'de belirleyici bir isim olarak görülmez. Suriye'de yaşananları rejimi yıkmak isteyen unsurların protestocuların içine sızmalarına ve polise ateş açmalarına bağlayan MUALLİM, ESAD yönetiminin izlediği politikayı savunmaktadır. İç ve dış siyasette belirleyici olmaması, gücünün sınırlı kabul edilmesi nedenleriyle yönetim karşıtı göstericilerin hedefindeki politikacılardan biri değildir. Bu nedenle, 14 Nisan 2011'deki kabine değişikliğinde yerini koruyan isimlerden biridir.

Muhammed Nasıf HAYIRBEK: Hama'ya bağlı Misyaf köyünde 1937'de doğdu. Nusayrî asıllıdır. Yoksul bir aileye mensup olduğu için öğrenimini tamamlayamadı, orduya katıldı. Hafız ESAD'ın 1970'deki darbesiyle birlikte ordudaki yükselişi hızlandı. Lübnan'da görev yaptığı sırada Şii lider Musa Sadr ile temasta bulundu. Bu ilişkiden dolayı, Şii olduğu söylendi. Beşar ESAD döneminde de ordu içindeki etkisini sürdürdü; Genel Güvenlik İşleri Başkan Vekilliği görevinde bulundu. Suriye'nin İran ile ilişkilerinde kilit isimlerden biri olarak bilindi. Irak'taki son hükümetin kurulması sürecinde Suriye Başkanlık Sarayı adına Iraklı gruplarla görüştü ve Malikî hükümetinin kurulmasına *"olur"* **verdi.**

Emeklilik yaşına gelmesine rağmen, görevine devam etmektedir. Oğlu Nasıf da 70 küsür yaşına rağmen, hiç evlenmeyen, Suriye'nin önde gelen istihbaratçılarından birisidir. Cumhurbaşkanı yardımcısının yardımcısı olup, İran ve Irak dosyalarından sorumlu istihbarat yöneticisidir.

Baas Partisi ve yönetim taraftarı kişiler olarak ayrıca şu isimleri verebiliriz:[94]/[95]

94 www.setadc.org / http://www.aktifhaber.com/iste-bessar-esedin-destekcileri-565704h.htm / http://kokludegisim.net/?kd=haberoku&id=4320

95 http://haber090.com/nieuws/1878/sur%C4%B0ye-de-k%C4%B0m-k%C4% B0md%C4%B0r

Ulusal Güvenlik Konseyi Başkanı HİŞAM İHTİYAR, Eski Savunma Bakanı Ali Habib MAHMUD, Eski İstihbaratçı Behçet SÜLEYMAN, Eski Savunma Bakanı Mustafa Abdülkadir TILAS, Baas Partisi Genel Başkan Yardımcısı Abdullah El AHMAR.

3. Suriye Yönetim Karşıtları [96]/[97]/[98]/[99]

96 www.setadc.org

97 http://haber090.com/nieuws/1878/sur%C4%B0ye-de-k%C4%B0m-k%C4%B0 md%C4%B0r

98 http://www.posta.com.tr/Default.aspx?aType=HaberDetay&CatID=5&ParentCatID=&ArticleID=96812& Date= 13.03.2011&PageIndex=2

99 http://www.islamigundem.com/suriye-muhalifleri-kimler-dosya-haber-33917. html

Burhan GALYUN: *Suriye Ulusal Konseyi* **Başkanı ve Sorbonne Üniversitesi Ç ağdaş Doğu Çalışmaları Merkezi Müdürü'dür. 1945'te Humus'ta doğdu. Gençlik yıllarında bir taraftan Arap milliyetçiliği, diğer taratan Nasırcılık ve Marksizm düşüncelerini benimsedi. 1971'de tek partili sisteme inanmadığı için Suriye'den ayrıldı ve Fransa'ya yerleşti. 1974'te Suriye'ye döndü; lâkin, baskı yönetiminin devam ettiğini görünce tekrar Suriye'den ayrıldı. 1976'da Cezayir'de akademisyenliğe başladı. GALYUN, *"Demokrasi İçin Manifesto"* kitabı ile tanındı. Kitabında, Arap ülkelerinin yöneticilerinin siyasî ve ekonomik açıdan başarılı olamadıklarını savundu. Arap ülkelerinde reformlara ihtiyaç duyulduğunu açıkladı.**

Suriye'nin Lübnan işgaline karşı takındığı tavırla rejimin hedefi haline geldi Hakkında yakalama kararı çıkartılan GALYUN, Fransa'ya döndü. 1982 Hama Katliamı sonrasında, ESAD Rejimi karşıtı Suriye Kültürel ve Sosyal Forumu'nun uzun yıllar liderliğini yaptı.

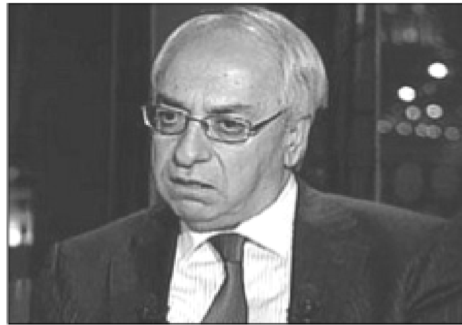
2005'te Suriye yönetim karşıtlarını bir araya getirmek amacıyla faaliyetlerde bulundu. 16-17 Temmuz 2011 tarihinde yapılan İstanbul Konferansı'nın ardından 29 Ağustos 2011'de Suriye Ulusal Konseyi'nin geçici başkanlığına getirildi.

Silâhlı mücadele yerine siyasî mücadeleyi savunan GALYUN, Suriye yönetimi sivillere yönelik şiddeti artırınca BM'ye çağrı yaparak Suriye'ye uluslararası müdahale talebinde bulundu.

GALYUN, Arap dünyasında İran modelinin iflas ettiğini, Türk modelinin takip edilmesi gerektiğini söyledi. Siyasal hayatı boyunca Nasırcı, Marksist ya da İslamcı örgütlerin içinde yer almadı. Suriye'de demokrasi temelli sivil bir yönetim kurmayı hedefledi.

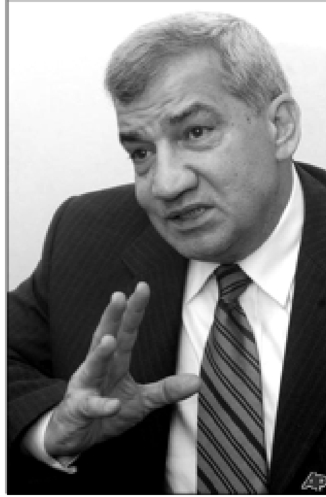
GALYUN, Suriye Ulusal Konseyi'nin hareket noktasının İslamî eğilimlerden ziyade Suriye halkının millî projesi olduğunu ifade etti. Suriyeli diğer yönetim karşıtı grup olan Demokratik Değişim için Ulusal Koordinasyon Komitesi ile Aralık ayı sonunda Kahire'de bir anlaşma imzaladı. İdeallerinde ve faaliyet yöntemlerinde Fransız etkisi dikkat çekicidir.

Abdulbasit SEYDA: *Suriye Ulusal Konseyi* **İcra Kurulu Üyesi'dir. 1956'da Kürt köyü Haseke'de doğdu. 1994'ten beri İsveç'te sürgün hayatı yaşamaktadır.** *Doğu Bilimleri* **ve** *Asuroloji* **alanında doktora yaptı. 2003'te yayımladığı *"Suriye'de Kürt Sorunu"* kitabıyla tanındı. SEYDA, Ulusal Kürt Bloku'nu temsil etmektedir. Seyda, Suriye'deki Kürtlerin taleplerini Suriye Ulusal Konseyi'nin gündeminde tutan isimlerin başındadır.**

Riad SEYF: Eski Parlamenter ve iş adamı SEYF, 1946 doğumludur. Ulusal Diyalog Forumu'nun kurucusudur. Liberal kişiliği ile tanındı. 1994 ve 1998 yıllarında bağımsız olarak

parlamentoda yer aldı. 1993 yılında ADİDAS firmasının temsilciliğini alarak Suriye'de bir ilke imza attı. Hafız ESAD'ın ölümünden sonra, Suriye'nin yeniden şekillenmesi doğrultusunda yapılan faaliyetlere liderlik etti. 2001'de Baas Partisi'ne karşı yeni bir parti kuracağını açıkladı ve yönetim karşıtı söylemlerini sertleştirdi. *"Hukuk dışı yollardan anayasayı değiştirmek"* suçundan yargılandı ve 5 yıl hapis yattı. SEYF, bir süredir prostat kanseri ile mücadele etmektedir. Rahatsızlığına rağmen ülkede ayaklanmaların başlamasıyla muhalif gösterilere katılan SEYF, 6 Mayıs 2011'de *"protesto yasağını deldiği"* gerekçesiyle tutuklandı ve on gün sonra serbest bırakıldı.

Parlamentoda, ilk kez Suriye yönetimine karşı eleştiriler yapan bir milletvekili olarak ülkede tanındı. İstanbul'da kurulan Suriye Ulusal Konseyi'nin üyeleri arasında yer aldı. *"Suriye, ESAD Ailesi'nin değil, Suriyelilerin olmalıdır."* anlayışına sahip SEYF, muhalif kanadın güçlü isimlerinden biridir.

Muhammed Faruk TAYFUR: Suriye Ulusal Konseyi İcra Kurulu Üyesi ve Suriye Müslüman Kardeşler Teşkilatı Siyasi Büro Şefi'dir. Hama doğumludur. Beyanunî ve Şukfa dönemlerinde Müslüman Kardeşler teşkilatı içerisinde görevler aldı.

TAYFUR, Müslüman Kardeşler adına yaptığı açıklamalarda, her türlü silahlı eylemden uzak kalınması gerektiğini vurguladı. 1982'deki Hama katliamının intikamını alma peşinde olmadıklarına

zaman zaman ifade etti. ESAD Rejimi'nin ülkeyi mezhep savaşına sürüklediğine dikkat çekti. Demokratik, sivil ve bütün halkın eşit olduğu bir Suriye hedeflediklerini açıkladı. Suriye'deki yönetim karşıtlığının mezhepsel temelli olmadığını vurguladı.

TAYFUR, muhaliflere yapılan dış destek iddialarını reddederek hareketin tamamen ulusal olduğunun altını çizdi. Batılı güçlerin yerine Türkiye'nin müdahalesine olumlu baktığını, hava sahasının kapatılması ve tampon bölge oluşturulması konusunda Türkiye'nin rol oynamasının gerektiğini belirtti. BM Güvenlik Konseyi'nden ESAD yönetimine çıkacak yaptırım kararını veto eden Çin ve Rusya ile Suriye yönetimine askerî destek veren İran'ı Suriye halkının düşmanı olarak değerlendirdi.

Abdulahat STEYFO: Suriye Ulusal Konseyi İcra Kurulu Üyesi'dir. Haseke'de doğdu. Ana dili Suryanice, kökeni Asurî, dini ise Hıristiyan'dır. Ulusal Konsey'de Demokratik Asurî Örgütü'nü temsil etmekte olup, bu örgütün Avrupa sorumlusudur. Ulusal Konsey'in, ABD Dışişleri Bakanı Hillary CLİNTON, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey LAVROV, Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet DAVUTOĞLU, Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil EL ARABİ'yle gerçekleştirilen üst düzey görüşmelerde yer aldı. Suriye Ulusal Konseyi'nin Libya, İtalya, Almanya, Fas ve Tunus'a gerçekleştirdiği ziyaretlerde bulundu. Moskova ziyaretinde Rusya'nın Suriye halkının yanında yer alması gerektiğini söyledi.

Muhammed Riyad ŞUKFA: *“Suriye Müslüman Kardeşler”* **Genel Sekreteri’dir. 1944’te Hama’da doğdu. İnşaat mühendisliği öğrenimi yaptı. 1980’li yılla rda Suriye yönetimine karşı verilen askerî mücadelede önemli roller üstlendi. Müslüman Kardeşler üyesi olmanın idamla yargılanmayı gerektirdiği Suriye Ceza Kanunu’nun 49. Maddesi sebebiyle 26 yıl Irak’ta sürgün hayatı yaşadı. Irak’ın 2003’te Amerikan işgali sırasında aracının içinde uğradığı suikasttan kurtuldu. Bu olaydan sonra, Yemen’e ve ardından Suudi Arabistan’a gitti.**

20 Ocak 2011’de yaptığı açıklamada, Suriye yönetiminden siyasî düzenle ilgili reform beklediklerini ve bu doğrultuda parti kurma hedeflerinin olduğunu açıkladı.

İran’ın Suriye için model ülke olamayacağını, Türkiye’nin model ülke olarak alınması gerektiğini açıkladı. Suriye’deki yönetim karşıtlarının mücadelesinin hukuk mücadelesi olduğunu vurguladı.

Ali BEYANUNİ: *“Suriye Müslüman Kardeşler”* **Eski Genel Sekreteri’dir. 1938’de Halep’te doğdu. Hukuk öğrenimi gördü. Suriye Müslüman Kardeşleri Genel Sekreteri olarak 1996’dan Ağustos 2010’a kadar görev yaptı. Müslüman Kardeşler içindeki faaliyetleri sebebiyle bir süre hapiste kaldı. 1979 yılında Suriye’den ayrılıp Ürdün’e geçti. Ancak, bir süre sonra baskılara dayanamadı bu ülkeyi de terk etmek zorunda kaldı. 2005’te siyasî mülteci olarak gittiği İngiltere’de sürgün hayatına devam etmektedir. İngiltere’de bulunmasına rağmen Suriye yönetim karşıtları için çok önemli bir kişiliğe sahiptir.**

BEYANUNİ, 2006 yılında Eski Başkan Yardımcısı Abdülhalim HADDAM ile birlikte Baas Partisi’ne karşı *Millî Selamet Cephesi***’ni kurdu. 1996 ve 2002 yıllarından sonra 2006 yılında üçüncü kez 4 yıllığına Suriye Müslüman Kardeşleri Genel Sekreteri oldu. Görev süresinin dolduğu 2010 Ağustos ayında yerini Muhammed Riyad ŞUKFA’ya devretti. Suriye’de isyanın patlak verdiği ilk aylarda Beşar ESAD’dan reform yönünde umutlu olduğunu ifade eden BEYANUNİ, buna karşın Beşar ESAD’ı şimdiye kadar babası Hafız ESAD’dan çok da farklı bir yol izlemediği gerekçesi ile eleştirdi.**

Türkiye ile Suriye halklarının aynı ortak tarihe sahip olduklarını ve iki ülkenin birçok alanda ilişkisinin bulunduğunu belirten BEYANUNİ, Suriye’de olan her şeyin Türkiye’yi çok yakından ilgilendirdiğine ve etkilediğine inanan bir siyasî liderdir. Türkiye’nin Ortadoğu ve Arap ülkeleri için “model” olabileceği düşüncesine sahiptir.

Baas Partisi ve yönetim karşıtları olarak ayrıca, şu isimleri verebiliriz: [100]/[101]/ [102]/[103]

100 www.setadc.org

101 http://haber090.com/nieuws/1878/sur%C4%B0ye-de-k%C4%B0m-k%C4%B0 md%C4%B0r

102 http://www.posta.com.tr/Default.aspx?aType=HaberDetay&CatID=5&ParentCatID=&ArticleID=96812& Date=13.03.2011&PageIndex=2

103 http://www.islamigundem.com/suriye-muhalifleri-kimler-dosya-haber-33917. html

Suriye Ulusal Konseyi İcra Kurulu Üyesi, El-Kuds Haber Ajansı Genel Müdürü Ahmed RAMAZAN, Suriye Ulusal Konseyi İcra Kurulu Üyesi ve Paris Üniversitesi Öğretim Üyesi BESMA KODMANİ, Suriye Ulusal Konseyi İcra Kurulu Üyesi Semir NEŞŞAR, Suriye Ulusal Konseyi Üyesi George SABRA (Hıristiyan olmasına rağmen, Müslüman Kardeşler'le yakın ilişkidedir.), Suriye Ulusal Konseyi Üyesi Rıdvan ZİYADE, Suriye Yerel Koordinasyon Komiteleri Temsilcisi Ömer İDLİBİ, Suriye İnsan Hakları Komitesi Başkanı Velid SEFUR, İnsan Hakları Aktivisti Gassan NECCAR, Şam Deklarasyonu Ulusal Konseyi Başkanı Fida HURANİ, Özgür Suriye Ordusu Komutanı Riyad Musa EL-ASAAD, Komünist Parti Eski Lideri Riyad EL-TÜRK.

4. Suriye'deki Kanaat Önderi Düzeyindeki Din Bilginleri

Suriye'nin sosyal ve siyasal hayatında etkili olan bir grup da din bilginleridir. Suriye'deki din bilgilerinden aşağıdaki isimler üzerinde kısa bilgiler vermekte yarar görmekteyiz:

a. Yönetim Taraftarı Din Bilginleri

Muhammed Said Ramazan EL-BUTİ: 1929'da Şırnak ilimizin Cizre ilçesinde doğdu. Babası Molla Ramazan EL BUTİ ile henüz dört yaşındayken Şam'a göç etti. İslamî ilimler konusunda ilk eğitimini babasından gördü. İslamî Yöneliş Enstitüsü'nde dinî öğrenim aldı. 1955'te El Ezher Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1965'te İslâm Hukuku Metodolojisi alanında doktorasını tamamladı. 1965'te Şam Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde öğretim görevlisi oldu.

EL BUTİ, Amman'daki Kraliyet İslâm Medeniyeti Araştırmaları Grubu, Oxford Yüksek Akademik Konseyi, Abudabi'deki Taba Kurumu Yüksek İstişare Konseyi üyesidir. Türkçe, Kürtçe, Arapça ve İngilizce bilmektedir. 60'dan fazla kitabı bulunmaktadır. Kelam bilgini olan EL BUTİ, Selefiliğe karşı eleştirileri ile bilinmektedir. Kürt kökenli ve Şafii mezhebindendir. Bu nedenle, Kürtler ve Şafiiler arasında önemli bir yeri vardır.

Hafız ESAD'ın cenaze namazını kıldırdı. Beşar ESAD'a ve ESAD Ailesine yakın bir kişiliği vardır. Bu nedenle, yönetim tarafından ödüllendirilen bir dinî liderdir. Emevî Camii İmamlığı görevini de yürüten EL BUTİ, din bilginlerini siyasete girmemeye ve siyasetten uzak durmaya çağırmakla ve yönetim aleyhtarı halk gösterilerine karşı beyanatlarıyla bilinmektedir.

Ahmed Bedrettin HASSUN: 1949'da Halep'te doğdu. Babası Halep'in önde gelen din bilginlerinden Allame Şeyh Muhammed Edip El Hassun'dur. Arap Edebiyatı üzerine lisans öğrenimi yaptı. El Ezher Üniversitesi'nde Şafii Fıkhı üzerine doktorasını tamamladı. 2002'de Halep Genel Müftüsü oldu ve Suriye Yüksek Fetva Konseyi üyeliğine getirildi. 2005'te ise Suriye Genel Müftüsü yapıldı.

HASSUN, Suriye parlamentosunda bağımsız milletvekili olarak da bulundu. 1990-1998 yılları arasında Dış ilişkiler ve İrşad Komisyonu'nda görev aldı. Merkezi İran'da bulunan "İslâmî Mezhepler Arası Yakınlaştırma Birliği", merkezi Ürdün'de bulunan "Kraliyet Ehl-i Beyt İslâm Düşüncesi Kurumu" ve "Filistin İntifada'sını Destekleme Kurulu" üyesidir.

2007 yılında Alman Parlamentosu'nda yaptığı bir konuşmada *"Lâiklik, din karşıtı bir şey değildir. Ben de lâik bir Müslümanım."* sözleri ile dikkatleri üzerine çekti.

HASSUN, 2011'de Suriye'de çıkan halk ayaklanmaları konusunda Suriye rejiminin yanında yer aldı. 27 Haziran 2011'de yaptığı konuşmada Suriye'deki muhalif gösterilere Mısır, Suudi Arabistan ve diğer ülkelerin destek verdiğini söyledi. Bu süreçte oğlu Sariye öldürüldü. Suriye yönetimi, Sariye'nin öldürülmesinden rejim karşıtlarını sorumlu tuttu. HASSUN, ABD ve AB'de intihar saldırılarının olacağı tehdidinde bulundu. Bu nedenle, radikal, sert ve hukuk dışı söylemi ile öne çıktı.

Muhammed Abdulsettar EL SEYYİD: 1958 yılında Suriye'nin Tartus kentinde dünyaya geldi. 1980 yılında Şam Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nü, 1989'da El

Ezher Üniversitesi Tefsir Bölümü'nü bitirerek iki lisans öğrenimi yaptı. 1997'de *"İslâm Şeriatı'nda İçtihat"* adlı çalışması ile yüksek lisans, 2000'de de *"Kurumların İçtihadı ve Çağdaş Fıkhî Kurumlar"* adlı çalışmasıyla doktora derecesi aldı.

Tartus İl Müftülüğü ve Tartus İl Vakıflar Müdürlüğü görevlerinde bulundu. 25 Haziran 2006 yılında Vakıflar Bakan Yardımcılığı görevine getirildi. 8 Aralık 2007'de ise Vakıflar Bakanı olarak atandı. EL SEYYİD, 2007 yılından bu yana Suriye Yüksek Hac Kurulu Başkanlığı görevini de uhdesinde bulundurmaktadır.

EL SEYYİD, yönetim yanlısı diğer din bilginleri gibi, gösterileri "şer güçlerin komplosu" olarak değerlendirdi.

*** * ***

b. Yönetim Karşıtı Din Bilginleri

Muhammed Ali EL SABUNİ: 1930'da Halep'te doğdu. Dinî eğitimini babası Şeyh Cemil'den aldı. İlkokulda iken "Hafız" olan

EL SÂBUNÎ, babasından başka, Halep'in ileri gelen din bilginlerinden de dersler aldı.

İlkokuldan sonra Ticaret Medresesi'ne gitti; lâkin, orada faize dayalı ticaret öğretildiği için Halep'teki Hasraviye Şeriat Okulu'na geçti. Okul birincisi olarak mezun olduğu için Vakıflar Bakanlığı burslu olarak El Ezher Üniversitesi'ne gönderdi. 1954'te İslâm Hukuku Fakültesi'ndeki öğrenimini tamamlayarak Halep'e döndü ve sekiz yıl değişik okullarda hocalık yaptı.

1962'de Suudi Arabistan'a gitti ve Mekke'deki Ummul Kura Üniversitesi'ne atandı; aynı zamanda Kral Abdulaziz Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde de 28 yıl hocalık yaptı. Kırk üzeri yayımlanmış eseri bulunan EL SÂBUNÎ, İslam'a olan katkılarından dolayı 2008'de Dubai Uluslararası Kurân-ı Kerim Ödülü aldı.

Suriye'deki yönetim karşıtlarını hak yolunda mücadele eden insanlar olarak yorumladı. Halk göstericilerine *"Asla elinize silâh almayın; çünkü, Baas rejimi sizi tuzağa düşürmek istiyor. Direnin, mücadeleye devam edin."* çağrısında bulundu.

ESAD rejiminin halkın taleplerini dinlemediği, baskı uyguladığı ve mezhepsel çatışmayı körüklediği şeklinde beyanları ile öne çıktı.

EL SABUNİ, *"Suriye Âlimler Birliği"* başkanı sıfatı ile yaptığı açıklamalarda, Baas yöneticilerine destek veren din bilginlerini kınadı ve yönetim karşıtlarını dinî söylemleriyle destekledi. Bu yönüyle EL SABUNİ, yönetim karşıtı iç ve dış güçler tarafından izlenmekte ve değerlendirilmektedir.

Muhammed Murad EL HAZNEVİ: Nakşibendî tarikatındandır. Babası din bilgini Muhammed Maşuk EL HAZNEVİ, 2005'te Suriye istihbaratı tarafından gözaltında iken öldürüldü. Babasının ölümünün ardından Erbil'e yerleşti. Baas Partisi ve ESAD yönetimine karşı muhalefetini Irak'tan sürdürmektedir. Suriyeli Kürtlere eşit haklar verilmesini ve bu hakların anayasa tarafından korunmasını, Suriyeli Kürtlere özerk bölge verilmesini talep etti.

EL HAZNEVİ, din ve devlet işlerinin ayrılması anlamındaki lâikliği kabul ettiğini, bu yönüyle Müslüman Kardeşlerden farklı olduğunu ifade etti. Ayrıca, Suriye'deki Kürtlerin, BM veya NATO müdahalesine de karşı olduğunu belirtti. Bu niteliği ile yönetim karşıtı diğer grup önderlerinden ve din bilginlerinden farklı bir tarz ortaya koydu.

Antalya'da Suriyeli muhaliflerin düzenlediği Değişim İçin Suriye Konferansı'nda İDARÎ KOMİTE üyeleri arasında yer aldı. Antalya'daki toplantıda, ESAD sonrası Suriye'de kurulacak sistemin bir İslâm devleti sistemi olmasına karşı olduklarını, tüm Suriyelilerin eşit, demokratik haklara sahip, liberal bir yönetimden yana olduklarını vurguladı.

5. Müslüman Kardeşler, Selefiler ve Suriye'de Dinî Hayata Genel bakış

Suriye'nin yakın geçmişini, bugünkü durumunu ve geleceğini incelerken Mısır'da ve diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi Suriye'de de faaliyetlerde bulunan "MÜSLÜMAN KARDEŞLER" başta olmak üzere İslâmî cemaatlerin ideal, yöntem ve faaliyetlerini önemsememiz gerekmektedir.[104]

104 http://www.odatv.com/n.php?n=-suriye-mi-yoksa-turkiye-mi-daha-onemli-130 4121200

Din bilgini Dr. Mustafa ES-SİBAİ, 1930'lu yıllarda *Müslüman Kardeşler* cemaatinin kurucusu **Hasan EL-BENNA** ile dostluk kurdu[105] ve bu cemaatin Suriye kolunu oluşturdu. Dr. ES-SİBAİ, 1945 ve 1946 yıllarında yürüttüğü faaliyetlerle ehl-i sünnet cemaatlerini, Müslüman Kardeşler çatısı altında topladı.

105 *"1915 Humus doğumlu olan Mustafa SIBAİ, Fransız işgali döneminde yaptığı muhalif faaliyetleri nedeniyle hapse giren vatansever bir din âlimi idi. Ancak SIBAİ'nin muhalefeti sadece işgalci Fransız yönetimine karşı olmadı. 1928 yılında öğrenimini tamamlamak üzere gittiği Mısır'da Hasan el-Benna ile tanışan ve ömrünün sonuna kadar bu dostluğunu sürdüren SIBAİ, Mısır'daki İngiliz sömürgeciliği*

aleyhine faaliyetleri sebebiyle 1934 yılında Mısır'da da tutuklanıp cezaevine kondu. 1941 yılında ülkesine döndükten sonra bu kez Fransız sömürgeciliği aleyhine Muhammed Gençliği (Şabab Muhammed) ve Müslüman Kardeşler çatısı altında örgütlü faaliyetler yürüten Sıbai, muhalif çalışmalarından dolayı yeniden tutuklandı. Gördüğü işkenceler sonucu sağlığı oldukça bozulmuştu. 1943 yılında serbest bırakıldı. Felç olduğu 1957 yılından, vefat ettiği 1964 yılı Ekim ayına kadar siyasî çalışmalarını sürdüren Sıbai, bu kez milliyetçi Suriye liderliğine karşı halk arasında önemli ölçüde taban bulmayı başardı." http://suriye.ihh.org.tr/esad/ulkedizayn/sunni/muhalefet.html

"Müslüman Kardeşler" Kurucusu Mısırlı **Hasan El-BENNA**

(12 Şubat 1949'da Kahire'de şehit edildi.)

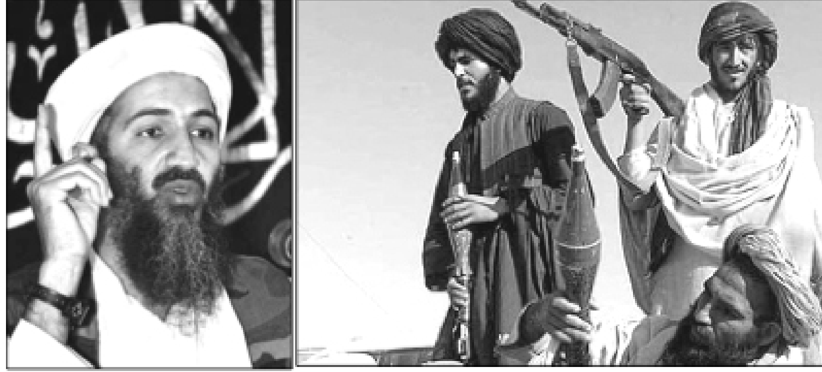
Suriye'deki İslâmî cemaatlerden bir diğeri SELEFİLER'dir. Selefiler, siyasî ve devlete yönelik çalışmalardan çok itikadî ve amelî konulara ağırlık vermektedirler.

Şunu da ifade etmemiz gerekir ki, uluslararası terör faaliyetlerine katılmış **EL KAİDE** ve **TALİBAN**'la Müslüman Kardeşler cemaati ve Selefiler arasında zaman zaman münasebetler olmaktadır. Suriye'nin geleceği konusunda karar verecek ülke içi ve dışı mekanizmaların, grupların, kanaat önderlerinin adı geçen cemaatlerin bu yapısını göz önünde tutması ve o doğrultuda karar verilmesi önemli görülmelidir.

*** * ***

Hafız ESAD Dönemi'nde, orduda ve kamu sektöründe; *sakal bırakmak, namaz kılmak, mevlit okumak veya okutmak, dinî konular açmak ve dini tören düzenlemek* gibi her türlü İslamî teveccüh ve ritüeller yasaktı. Sadece, camilerin bünyesinde kurulan "ESAD ENSTİTÜSÜ" adını verdiği mekânlarda Kur'an-ı Kerim okunmasına izin verildi. Müslüman Kardeşler örgütü mensuplarına Suriye'ye dönmelerine izin verilmedi. Ayrıca, Müslüman Kardeşler örgütü mensupları, potansiyel terör elemanı olarak kabul edildi ve idam edilmeleri hususunda yasa çıkarıldı. Bu yasa hâlâ yürürlüktedir.

Beşar ESAD Dönemi'nde ise, dinî tedrisat yapan bütün okul ve enstitülerin faaliyet yapmasına izin verildi. Halkın, özgürce dinî törenler yapması sağlandı. "Hıfzül Nime" ve "El Kubaysiyat" gibi muhafazakâr hayırsever derneklerin faaliyetlerine sınır getirilmedi. Ramazan, Kurban Bayramı ve kandil gecelerinde dinî törenler düzenlenmesine, mevlitler okunmasına izin verildi.

Beşar ESAD, babası gibi Müslüman Kardeşlerin Suriye'ye girmelerine izin vermedi. Lâkin, Müslüman Kardeşler örgütüne mensup, ancak silâh kullanmayan ve yurt dışında yaşayan vatandaşların Suriye'ye dönmelerine izin verdi.

Günümüz Suriyesi'nde yönetim karşıtı Müslüman Kardeşler ve diğer cemaatlerin Amerika başta olmak üzere bazı Batılı ülkelerden para ve lojistik destek aldığı iddia edilmektedir. Örneğin, Sayın Hüsnü MAHALLİ'nin açıklamasına göre, yönetim karşıtı gruplardan bazılarına Amerika, 2004-2008 arasında 200 milyon dolar yardımda bulunmuştur.[106] Yine, Sayın MAHALLİ, "Kanlı Bahar" adlı kitabında yönetim karşıtı EL SABUNİ gibi din bilginlerinin "*Şii ve Alevîlerin katli vaciptir.*" şeklinde fetvalar vererek halkı sokaklara döktüğünden ve silâhlı eylemlere yönlendirdiğinden bahsetmektedir.[107] Dolayısıyla, Suriye'ye halkın istediği düzeyde bir barış ve demokrasi gelecekse Sünnî, Şiî veya Alevî din bilginlerinin daha makul, daha istikrarlı ve daha şuurlu bir yaklaşım tarzını ortaya koyması mecburiyet arz etmektedir.

106 **Hüsnü MAHALLİ**, s.184

107 **Hüsnü MAHALLİ**, s.185

6. Baas Partisi, İdeolojisi, İdeologları ve Faaliyetleri

Son dönem Suriyesi'ni incelerken BAAS PARTİSİ'ni,[108] ideolojisini, ideologlarını ve faaliyetlerini tahlil etmek elzemdir. Bu inançla, Baas Partisi hakkında şunları söyleyebiliriz::

108 **Yasin ATLIOĞLU**, a.g.e., s.37 / **Albert HOURANİ**'nin, Baas Hareketi'nin kuruluşu hakkındaki ifadesi: ***"Baas Partisi, Suriye'nin siyasal hayatına az sayıda kentli büyük ailenin ve bunların çıkarlarını dile getiren partilerin ya da önderlerin oluşturdukları gevşek birliklerin hâkim olmasına karşı bir meydan okumayı temsil ediyordu… Partinin kökeni, Suriyelilerin ulusal kimliği ve bu kimliğin Arapça konuşan cemaatlerle ilişkisi hakkında yapılan entelektüel tartışmalarda yatar. Bu tartışma Suriye'de diğer yerlere nazaran daha acildi, çünkü burada Britanya ile Fransa'nın kendi çıkarlarına uygun biçimde çizdikleri sınırlar doğal ve tarihsel ayrımlara çoğu Ortadoğu ülkesinden daha az tekabül ediyordu."***

Geniş Bilgi için bakınız: **Ozan Nejat Aslan**, a.g.e., s.58/63 / **Özge ÖZKOÇ**, ***Suriye Baas Partisi: Kökenleri, Dönüşümü, İzlediği İç ve Dış Politika (1943–1991)***, Yüksek Lisans Tezi, Ank.Ün. Sos.Bil. Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Doç. Dr. Melek FIRAT**, Ankara, 2007

BAAS, Arapların tek sosyalist devlette birleşmesini amaçlayan partidir.[109]

109 **Fahir ARMAOĞLU**, ***Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)***, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 299, Ofset Repromat, İkinci Baskı, Ankara, 1991, s.207/208

Partinin resmen kuruluşu ise, 1953'te Mişel EFLAK'ın ARAP DİRİLİŞ PARTİSİ ile Ekrem HAVRANİ'nin ARAP SOSYALİST PARTİSİ'nin birleşmesiyle gerçekleşti. Bu nedenle, BAAS PARTİSİ'ne *Arap Sosyalist Diriliş Partisi* de denir.[110]

110 http://tr.wikipedia.org/wiki/Baas_Partisi

Partinin sloganı; BİRLİK, ÖZGÜRLÜK ve SOSYALİZM'dir.[111]/[112] Baas Hareketi, Suriye'de ortaya çıktı, Irak'ta ve diğer Arap ülkelerinde de taraftar buldu. Suriye Baas

Hareketi'nin İlk kongresi, 7 Nisan 1947'de Şam'da yapıldı. Kısa süre içinde Arap ülkelerinin büyük bölümünde örgütlendi. Parti tüzüğünün 7. Maddesi'nde şöyle bir ifadeye yer verildi:

111 **Yasin ATLIOĞLU**, a.g.e., s.37

112 **Özge ÖZKOÇ**, a.g.e., s.33/46

"Arap anavatanı, Toros dağlarından Basra Körfezi'ne, Arap Okyanusu'na (Hint Okyanusu) Etyopya dağlarına, Büyük Sahra'ya. Atlantik Okyanusu'na ve Akdeaniz'e kadar uzanan topraklardır."[113]

113 **Fahir ARMAOĞLU,** a.g.e., s.208

BAAS PARTİSİ'nin ideologları farklı dinden ve mezhepten üç yakın arkadaştır.[114]

114 **Özge ÖZKOÇ**, a.g.e., s.22

1. 1910 doğumlu **Mişel EFLÂK**,
2. 1912 doğumlu **Salâh** (Salahaddin) **BİTAR**,
3. 1908 doğumlu **Zeki ARSUZİ**.
    1. **Mişel, annesi Musevî, babası Fransız, kendisi Ortodoks Hıristiyan;**
    2. **Salâh, Sünnî Müslüman;**
    3. **Zeki ise Hataylı Alevî Müslüman…**

Üçü de Paris'te, Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe okumaya gitti. Paris'te rastladıkları düşünce akımları, onları Arap

dünyası için yeni bir ideoloji yaratmaya sevketti.[115] Bu kişiler, daha parti resmen kurulmadan 1940'lı yıllarda partinin ideolojisini belirledi.

115 **Özge ÖZKOÇ**, a.g.e., s.26/27

Baas Partisi, 1970'den 1990'lı yılların ortasına kadar çok güçlü bir konumda idi. 1990'lı yılların ortalarından itibaren parti içinde "Eski Baasçı", "Yeni Baasçı" adlarıyla iki ayrı kanat ortaya çıktı.

Parti Kongresi, dört yılda bir yapılırdı. En son kongre, 2006'da yapıldı. Haziran 2010'da, tüzük doğrultusunda Baas Partisi'nin yeni bir kongresi yapılmaydı; lâkin yapılmadı. En son görevi Cumhurbaşkanı Yardımcısı olan Abdülhalim HATTAM, 2006'daki parti kongresinde görevinden alındı. 2006'dan günümüze kadar parti kongresinin yapılmaması, Baas Partisi'nin, 70'li ve 80'li yıllardaki gücünü kaybettiğinin bir göstergesi olarak algılandı.

Partinin kurucularından olan Ortodoks Hıristiyan Mişel EFLÂK, **1989'da Paris'te öldü. Cenazesi Irak'a götürüldü. Irak'ın o zamanki lideri Saddam HÜSEYİN tarafından yapılan bir açıklama ile "*EFLÂK'ın seneler önce Müslüman olup Ahmed adını aldığı*" duyuruldu ve âyetlerle süslü bir kubbenin altına Müslüman âdetlerine göre defnedildi. Saddam HÜSEYİN, Mişel EFLAK'ın tabunu taşıdı.[116]**

116 http://www.aktifhaber.com/baas-partisinin-hristiyan-lideri-458507h.htm

Irak'taki Baas Rejimi, 2003 yılındaki ABD işgâliyle son buldu. Daha çok Suriye ve Irak'ta egemen olan Baas Partisi, 1960'larda İçişleri Bakanlığı görevinde bulunan Ali Salih SAADİ'nin dediği gibi, BAAS. İktidara bir CIA treniyle gelmiştir.[117] Trendeki yolcular, kariyerlerinde hızla yükselen Saddam HÜSEYİN ve Hafız ESAD'dır.

117 **Tim WEINER**, a.g.e., s.175

Mişel EFLAK

Salah BİTAR

Zeki ARSUZÎ

a. Muhaberat ve Suriye Ordusu

Günümüz Suriyesi'nde Baas Partisi'nden daha güçlü konumda olan kimdir veya nedir diye sorulacak olursa; cevabımız şudur: Muhaberat ve Suriye Ordusu…

Suriye yönetim karşıtlarının aklına, "Rejim" deyince MUHABERAT gelmektedir. SURİYE MUHABERATI, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları başta olmak üzere bütün bakanlıkların ve Suriye Hukümeti'nin de üzerinde bir güçtür. SURİYE MUHABERETI, *Hava İstihbarat, Askerî İstihbarat, İç İstihbarat, Dış İstihbarat, Siyasî Güvenlik Bürosu, Filistin İstihbarat Bürosu, Bilgi İstihbarat Teşkilâtı, Muhabere Bürosu* **gibi 16 ayrı birimden meydana gelen aile menfaatine, baskı ve zulme dayalı bir istihbarat örgütüdür.**

Suriye Ordusu'nda "Cumhuriyet Muhafızları" nın ayrı önemi bulunmaktadır. Bunlar, maddî menfaatlerle ve katı ideolojik kalıplarla birbirine bağlı Baas yöneticilerinin, Muhaberat'ın genel olarak Baas Rejimi'nin muhafızları konumundadır. Bu birliklerin başında Beşar ESAD'ın ağabeyi Mahir ESAD bulunmaktadır.

Suriye istihbarat örgütü Muhaberat'taki elemanlar, Rus uzmanlar tarafından yetiştirilmektedir. Muhaberat, "ideolojik istihbarat" sistemi ile faaliyetlerini yürüten bir istihbarat örgütüdür. Bu yönüyle diyebiliriz ki, Suriye Muhaberatı, kendi ideolojisine uymayan insanları DÜŞMAN kabul eden bir anlayışa sahip istihbarat örgütüdür. Suriye'de televizyon, radyo ve medya kuruluşlarının yöneticileri, MUHABERAT'tan gayri resmî onay aldıktan sonra seçilmektedir.

Suriye Ordusu'nda ortalama 550 bin personel bulunmaktadır. Ayrıca, ortalama 400 bin Milis Kuvvetleri personelinin varlığından söz edilmektedir.[118]

118 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.61

Bir başka kaynakta ise; 2000 ve 2004 verilerine göre, Kara Kuvvetlerinin toplam personel sayısı 215 bin olarak gösterilmektedir. Hava Kuvvetlerinin ihtiyat kuvvetleriyle birlikte toplam personel sayısı 50 bindir. Hava Savunma Komutanlığının ihtiyat kuvvetleriyle birlikte 70 bin personeli bulunmaktadır. Deniz Kuvvetleri ise, ihtiyat kuvvetleriyle birlikte toplam 8000 civarında bir personele sahiptir. Deniz Kuvvetleri, 1950 yılında Fransa'dan alınan birkaç küçük gemi ve Fransız okullarında denizcilik eğitimi alan personel tarafından kurulmuştur.[119]

119 **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.15/16

Suriye Ordusu'nda ayrıca, *"Özel Kuvvetler"* niteliğine sahip birlikler bulunmaktadır. Bunlar: **Savunma Bölükleri** (*Saraya ed-Difa*), **Cumhuriyet Muhafızları** ve **Es-Sayka**'dır.[120]/[121]

120 Geniş bilgi için bakınız: **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.16/22

121 Geniş bilgi için bakınız: **Ozan Nejat Aslan**, a.g.e., s.64/67

7. İnsanî Yardım Koridoru

Üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir diğer konu ise İNSANÎ YARDIM KORİDORU'nun açılmak istenmesidir.
BM; ABD ve Fransa'nın öncülüğünde, ESAD'ı bahane edip Suriye'yi işgâl etmek için "*İnsanî Yardım Koridoru***" kurmak istemektedir.**[122]

122 http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=205206

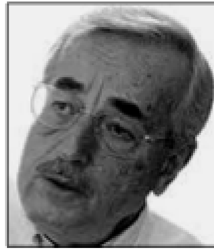
1991'de Irak'ın kuzeyinden Türkiye'ye iltica etmek isteyen mültecileri koruma maskesi altında kurulan ÇEKİÇ GÜÇ'le bölge, nasıl Batılıların işgâl alanına dönüşmüşse; *"İnsanî Yardım Koridoru"* **adı altında "SURİYE'Yİ İŞGÂL KORİDORU" hazırlanmaktadır.**[123]

123 http://kemalistgenclik.com/2012/04/14/isgal-koridoru

Kofi ANNAN'ın sözcüsü Ahmed FEVZİ, Annan'ın Suriye'de insanî yardım koridorları açılması çağrısı yaptığını duyurmaktadır.
Fransız siyasîler (Eski Cumhurbaşkanı Nicolas SARKOZY gibi), *"İnsanî koridorların kurulması için gerekli şartların oluştuğunu"* **söylemektedir.**
ANNAN'ın çağrısı *"Krizin sıcak çatışmaya dönüşeceği"* **şeklinde yorumlanmaktadır.**

Milliyet
SURİYE SINIRINA HAYAT KORİDORU
YERİMİZ ÇOK BEKLİYORUZ

Peki, *İnsanî Yardım Koridoru* **hakkında bizden, kimler neler söylemektedir? Şimdi, bunları paylaşalım:**

Nüzhet KANDEMİR (E.Büyükelçi): ***"Kanaatim insani koridor açılması demek, üçüncü bir ülke topraklarına müdahale edilmesi demektir.*** *BM Güvenlik Konseyi'nden karar çıkartmadan olmaz. Konsey'in kararını beklemek lâzım. Bunlar, sadece bir dilek beyanıdır. İnsani koridor BM kararı olmadan açılırsa Suriye bunu bir savaş nedeni sayar*

mı? Bu Suriye'nin bir takdiri, ama bir ülke kendi rızası olmadan topraklarına girilip insani nedenlerle de olsa bir uygulamaya geçilmesini istediği şekilde yorumlar. İnsanî koridor açıldığı zaman elbette korunma konusu beraberinde gelecektir. Bu koruma unsuru da silahlı bir müdahalenin belirtisidir."[124]

124 http://kemalistgenclik.com/2012/04/14/isgal-koridoru

Hikmet ÇETİN (Eski Dışişleri Bakanı): ***"Öncelikle ilgili ülkenin buna 'evet' demesi gerekiyor. Zorla bir başka ülkeye 'size insani koridor açtık' denemez. Diyelim ki ilgili ülke istemiyor, böyle bir talebi yok bunu kime götüreceksin, nasıl götüreceksin bu bile çatışma durumu ortaya çıkarabilir.*** *Bu nedenle, işin uluslararası dayanışma içerisinde çözülmesi gerekiyor. İnsani yardım bana göre Türkiye üzerinden yapılmalı. Ateşkes kalıcı hale gelirse göç de durur. O zaman zaten tampon bölgeye ihtiyaç kalmıyor. TAMPON BÖLGE, Türkiye'nin güvenliğini bir şekilde tehdit altında görmesi durumunda olacak bir olay."*[125]

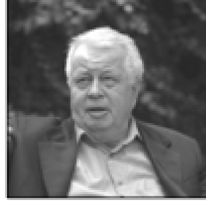
125 http://kemalistgenclik.com/2012/04/14/isgal-koridoru

İnal BATU (E. Büyükelçi): "…/…*Birileri arkamızdan itmeye çalışıyor. Türkiye bu maceraların uzağında dursun. Zaten kâfi derecede taraf olduk bu konuda. Türkiye kuşatılmış durumda. Türkiye'yi tahrik edenler var.* *'Sen orada güvenlikli bölge kur, sen orada yardım koridorları aç' diye. Bunların hepsi iyi niyetten yoksun. Hele Libya konusunda ne kadar güvenilmez olduğunu gördüğümüz Fransa'dan gelirse böyle bir öneri, Türkiye kesinlikle bu işe*

atılmamalı. Suriye, ’buyurun gelin benim toprağımda tampon bölge kurun’ demeyeceğine göre, savaşı göze alman lazım. BM Güvenlik Konseyi karar alsa bile, bu karar Rusya ve Çin tarafından veto edilecek. **…/…”[126]**

126 http://kemalistgenclik.com/2012/04/14/isgal-koridoru

Nejat ESLEN (E.Tuğgeneral): “…/…*ABD’nin buradaki jeo-stratejik davranışlarında İsrail’in ve ABD’deki Yahudi lobilerinin önemli etkisi var. İsrail, olabildiğince zayıflatılmış, kaos içinde bir Suriye; parçalanmış, bölünmüş, güçsüzleştirilmiş bir Suriye ister. Biz, Suriye’nin kuzeyinde bir tampon bölge oluşturursak bir yerde o coğrafyayı bölmüş oluyoruz.* *Suriye’ye yapılacak her silahlı müdahale Suriye’nin parçalanmasına yol açar. Suriye’nin kuzeyinde tampon bölge Türkiye’nin çıkarlarına ters düşebilir. Dolayısıyla orada bir tampon bölge oluşturulması, Irak’ın kuzeyinde Kürt devletini oluşturan Çekiç Güç’e benzer bir durum ortaya koyabilir. Sünniler ülkenin ortasında ve güneyinde yaşıyor. Kürtler ise kuzeyinde yaşıyor. Tampon bölge kurulacaksa o zaman Kürt bölgesinde kurulacak demektir. Bu da aslında Büyük Kürdistan’a doğru giden istikamette bizim çıkarlarımıza aykırı gelişmeleri de tetikleyebilir. Yani, gelecekte kurulması plânlanan BÜYÜK KÜRDİSTAN’ın Akdeniz’e ulaşmasına da imkân tanıyabilir.* **…/…”[127]**

127 http://kemalistgenclik.com/2012/04/14/isgal-koridoru

Ahmet DAVUTOĞLU (Dışişleri Bakanı): “…/… *Suriye’de İnsanî durum kötüleşiyor. Tüm uluslararası kurumların sorumluluk alması gerekiyor. Özellikle BM’nin Suriye halkına elini uzatması gerekiyor. Suriye’de hayatta kalabilmek için insanların en temel ihtiyaçlarının giderilmesi gerekiyor.* ***Elimizdeki tüm mekanizmaları kullanarak bölgeye insanî yardım göndermeye devam edeceğiz. …/…”*** [128]

128 http://kemalistgenclik.com/2012/04/14/isgal-koridoru

8. Türkiye-Suriye Sorunları ve İlişkileri Hakkında Değerlendirme

Türkiye Suriye ilişkileri kapsamında, yakın geçmişte Türkiye ile Suriye arasında üç temel sorun

bulunmaktadır. Bunlar:

Hatay ilimize yönelik talepler

Su Sorunu

PKK'ya verilen destek

Bu temel sorunlardan başka; Süleyman Şah Türbesi başta olmak üzere Türk büyüklerinin türbeleri, Suriye'de bulunan Türk vatandaşlarına ait gayrimenkuller, Selçuklu ve Osmanlı eserlerinin korunması ve restore edilmesi gibi konular da Türkiye – Suriye arasında yaşanan temel sorunlardandır.[129]

129 http://www.munevverduver.com.tr/yazar/1634-surye-trkmenler.html

a. Hatay Sorunu

Hafız ESAD Dönemi'nde Suriye'deki okullarda ve kamu kurumlarında bulunan haritalarda HATAY vilayetimiz Suriye vilayeti olarak gösterildi. Hafız ESAD'ın talimatıyla okullarda

Osmanlı Devleti'nin sömürgeci anlayışa sahip olduğu hakkında dersler verildi; Türk düşmanlığını yansıtacak ve güçlendirecek boyutta eğitim programları, çok küçük yaşlardan itibaren Suriyeli çocuklara uygulandı. [130]

130 **R.Kürşat RÜSTEMOĞLU**, a.g.e., s.21

Beşşar ESAD Döneminde ise, Hatay konusu, her iki ülke arasında sorun olarak devam etti. Ocak 2004'te Türkiye'ye gelen Beşar ESAD, Hatay'ın iki devlet arasında sorun olduğundan ve bu sorunun zaman içinde çözüleceğinden bahsetti. Hatay'ı musalla taşına konmuş bir cenazeye benzeterek bir imam tarafından kaldırılması gerektiğini söyledi.[131]

131 **Zişan ŞİRİN AYRANCI**, a.g.e., s.65

b. Su Sorunu

Ortadoğu ülkelerinin pek çoğunda "SU" vazgeçilmez bir değerdedir. İçme ve sulama amaçlı su kaynakları yetersiz olan ülkelerin ayakta durabilmesi ve hayat haklarını koruyabilmesi oldukça zordur.[132]/[133] **Bölgede su sorunu yaşayan ülkelerden biri de Suriye'dir. Kısa adı GAP olan Güneydoğu Anadolu Projesi'nden Suriye'nin zarar göreceğini iddia eden Hafız ESAD, SU konusundaki kaygılarının karşılığında geçmiş yıllarda KÜRTÇÜLÜK ve PKK kartını oynamayı menfaatine uygun gördü. Uzun yıllar PKK'ya askerî ve lojistik destek sağladı.**[134] **Ülkeler arası SU SORUNU, ayrı bir analiz gerektirdiği için ayrıntılı olarak üzerinde durmayacağız.**

132 **Önder ÖNGÖR**, a.g.e., s.46

133 **Özkan YAZGAN**, a.g.e., s.64/67

134 **Selahattin İBAS**, ***Türkiye Suriye İlişkilerinin Tarihi***, Yayına Hazırlayanlar: **Türel YILMAZ**, **Mehmet ŞAHİN**, ***Ortadoğu Siyasetinde Suriye***, Platin Yayınları, Ankara, 2004, s.55/56 / http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-su-politikasi.tr.mfa

c. PKK Sorunu

1980'li ve 1990'lı yıllarda Suriye'nin, PKK ve liderlerine para, eğitim ve lojistik destek verdiği bilinmektedir. Bu nedenle, o dönemlerde Türkiye'deki ayrılıkçı Kürtler ve terör örgütü PKK elemanları Suriye yönetimiyle oldukça sıcak ilişkiler yaşamıştır. Suriye hükümetinin PKK ile ilişkisini kestiği, onlara maddî ve manevî destek vermekten uzaklaştığı 1998 yılından itibaren ise Suriye, Türkiye, Irak ve İran'da yaşayan ayrılıkçı Kürtler ile PKK elemanları, Suriye yönetimine düşmanca tavırlar sergilemiştir.[135]

135 **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.11

20 Ekim 1998 tarihinde imzalanan ADANA MUTABAKATI, iki ülke arasındaki PKK terör örgütüyle ilgili sorunu çözmüş gibi göründü. Bu tarihten itibaren Suriye yönetimi, PKK'ya en azından açıktan destek vermeyi kesti.

Suriye yönetimi, 2011 yılının başından itibaren geçmişte olduğu gibi PKK'yı himaye etmekte, ülkesinde barındırmakta, Türkiye aleyhinde PKK silâhını kullanmaktadır.[136]

136 http://www.takvim.com.tr/Dunya/2012/03/29/teror-orgutu-pkknin-yeni-dagi

Suriyeli, rejim muhaliflerinden Kürt siyasetçi Salah BEDREDDİN'in ifadesine göre; Son aylarda iki bin PKK'lı Suriye'nin Afrin şehrindeki Kurmen Dağları'na yerleşti. PKK, rejim muhalifleriyle savaştığı için *"Suriye devleti teröristlere silâh bile dağıttı." Avestakurd* adlı web sitesinde açıklama yapan BEDREDDİN, *"PKK'lıların Suriye istihbaratında görevlendirildiğini"* belirtti. Salah BEDREDDİN'in

açıklamasına göre; geçen yılın son aylarında Irak Cumhurbaşkanı Celal TALABANİ, Suriye'deki BAAS REJİMİ ile PKK'yı barıştırmak için çaba gösterdi.[137]

137 http://www.gunumuz.com/pkklilar-suriye-daglarinda-2-57451.html

ç. İkili İlişkiler

İki ülke arasında siyasî, iktisadî, güvenlik, sosyal ve kültürel alanlarda ikili ilişkilere önem verildi. Bu çerçevede, Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakan ve diğer düzeylerde karşılıklı ziyaretler ve temaslar da arttı. İki ülke arasında Eylül 2009'da YÜKSEK DÜZEYLİ STRATEJİK İŞBİRLİĞİ KONSEYİ (YDSK) kuruldu.[138]

138 http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa

Başbakanlar başkanlığında kurulan ve her iki ülkeden 10'dan fazla bakanın üye bulunduğu Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin Bakanlar düzeyindeki ilk toplantısı 13 Ekim 2009 tarihinde Halep ve Gaziantep'te yapıldı.

Başbakanlar düzeyinde Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısı ise 23 Aralık 2009 tarihinde Şam'da gerçekleşti.

Halep ve Gaziantep'te yapılan ilk toplantıda VİZE MUAFİYETİ ANLAŞMASI, Şam'da yapılan ikinci toplantıda ise

siyasî, sağlık, tarım, ticaret, enerji, ulaştırma, su, eğitim, bilim, kültür, çevre ve güvenlik konularında 50 anlaşma imzalandı.

Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin 2-3 Ekim 2010 tarihinde Lazkiye'de ve 20-21 Aralık 2010 tarihinde Ankara'da yapılan toplantılarda ise 13 anlaşmaya imza atıldı. [139]

139 http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa

Türkiye, Suriye, Mısır ve Amerika gibi ülkelerinde dahil olduğu ÜST DÜZEY ASKERÎ DİYALOK KONSEYİ ise, ilk toplantısını 2009'da Ankara'da; ikinci toplantısını 2010'da Şam'da yaptı.

Suriye ekonomisi kırılgan bir yapıya sahiptir. Tarih boyunca, komşu ülkeler başta olmak üzere dış ülkelerin iktisadî destekleriyle ayakta durabilme özelliği taşımaktadır. Daha çok, ticaret yollarının üzerinde bulunması nedeniyle ticarî önemi görülmektedir.

2008-2010 döneminde İki ülke arasında yaşanan güzel gelişmelere rağmen; Türk iş adamları, Suriye'de istedikleri düzeyde iş ortamı oluşturamadı, ticaret ve ekonominin gelişmesi amacıyla güçlü bir iletişim kuramadı. Suriye'deki mevcut yasalar ve mevcut bankacılık sistemindeki hantallık, ticaretin ve iktisadî ilişkilerin ağır bir biçimde yürümesine neden oldu. Beşar ESAD, Suriye'de yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı girişimcilere sermaye sağlanması amacıyla serbest bölgelerde yabancı bankaların faaliyet göstermesine izin veren yasayı çıkarmasına rağmen; ideal ölçülerde ticaret ve iktisadî girişimler yapılamadı.[140]

140 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.55

Buna rağmen; Türk firmalarının Suriye'deki yatırımlarında önemli ölçüde artış yaşandı. Ticaret hacmi, 2006 yılındaki 796 milyon ABD doları seviyesinden 2010 yılında 2.5 milyar ABD dolarına yükseldi. Türkiye'nin ihracatı 1.85 milyar, ithalatı 663 milyon dolar seviyesine çıktı.

Suriye, harcamaların % 30'nu savunmaya ayırmaktadır. Savunmaya ayrılan bu yüksek paydan dolayı, diğer sektörlerdeki harcamalar kısıtlanmaktadır.

*** * ***

10 Haziran 2010 tarihinde İstanbul'da Dışişleri Bakanları düzeyinde Türkiye, Suriye, Ürdün ve Lübnan arasında YÜKSEK DÜZEYLİ DÖRTLÜ İŞBİRLİĞİ KONSEYİ kuruldu.

2011 yılının başından itibaren Tunus, Cezayir, Libya, Mısır, Yemen gibi Arap ülkelerinde görülen ve ARAP BAHARI adı verilen toplumsal olayların Suriye'de yansımalarının görülmesi ile Türkiye - Suriye ilişkileri farklı boyutlar kazandı.

Yakın geçmişte, Türkiye – Suriye ilişkileri ne zaman olumlu düzeyde gelişme gösterse, Suriye'de Osmanlı Dönemi canlı tutuldu, hâtıralarla yaşatıldı. Özellikle, II. Abdülhamit'in Kudüs merkezli Filistin bölgesinin Musevilere satılmaması gündeme getirildi; Suriye sokaklarında halk tarafından Osmanlı dönemine duyulan özlem dilden dile aktarıldı.

Türkiye – Suriye ilişkileri ne zaman olumsuz düzeyde gelişme gösterse, iki ülkenin yöneticileri birbirine olumsuz mesajlar verse, Cemal Paşa Olayı gündeme getirildi; medyada ve Suriye sokaklarında, 100 yıl önce yaşanan olayın vahameti canlı tutuldu, ön plâna çıkarıldı. Yüz yıl önce vuku bulan Cemal Paşa Olayı nedir? Bir hatırlayalım:

Suriye Valisi Cemal Paşa, 1915'te Arapları kızdıran birtakım kararlar aldı.

Kadınların peçe kullanma mecburiyetinin kaldırılması,
Şer'î Mahkemeleri'nin (Meşihat'ın) görevlerinin Adliye Nezareti'ne verilmesi ve MEŞİHAT'ın önemsiz hale getirilmesi,
Suriye'de iki binden fazla ileri gelen ailenin Anadolu'ya sürülmesi ve bu amaçla Tehcir Komisyonu'nun kurulması.

Bu şekilde, Suriye'de Arapların Osmanlı yönetimine zaten var olan hoşnutsuzluğunu daha da arttırdı. Alınan kararlara muhalif olan kimi insanların Cemal Paşa'nın emriyle idam edilmesi yaraya tuz-biber ekti.

Cemal Paşa'nın Suriye bölgesinde çok sayıda ileri gelen Arap aydın ve düşünürü vatana ihanet suçlamasıyla idam ettirmesi, üzerinde durulması gereken diğer önemli bir olaydır. İdam edilenler arasında masum insanların da bulunması, İngiliz ve Fransızlar tarafından önceki zamanlarda atılan Türklerle Araplar arasındaki kin ve nefret tohumlarını güçlendirdi.

*** * ***

III. BÖLÜM-*SURİYE'NİN MUHTEMEL GELECEĞİ*

BAAS PARTİSİ ve ESAD yönetimine karşı oluşan özgürlük ve direniş hareketleri Suriye'yi bir iç savaşa doğru götürmektedir.

Türk Hükûmeti, Suriye yönetimine halkın taleplerinin karşılanması doğrultusunda reformlar yapmasını istemektedir.

Birleşmiş Milletler ve / veya NATO kaynaklı askerî müdahale durumunda Türkiye'nin bu müdahaleye dahil olup / olmaması konusunda belirgin bir duruş henüz söz konusu değildir.

Türkiye; bir taraftan kendi menfaatini, öbür taraftan bölgedeki Müslümanların menfaatlerini koruyup kollayabilecek düzeyde olup / olmadığını yakın gelecekteki performansı ile gösterecektir. Dileğimiz; akıllı, duyarlı, toplumların tümünün yararlarını yansıtabilecek bir politikanın oluşturulmasıdır.

*** * ***

Suriye'yi nasıl bir gelecek beklemektedir? Suriye'nin bir taraftan Batı ülkeleriyle, diğer taraftan İran, Çin ve Rusya gibi doğu ülkeleriyle siyasî ve ticarî ilişkileri nasıl şekillenecektir? Özellikle, Türkiye – Suriye ilişkilerinde nasıl gelişmeler beklemekteyiz?

Bu soruların farklı cevaplarının olması doğaldır. Çünkü, her ülke ve her toplum kendi penceresinden bir gelecek ummakta ve bu şekilde geleceği görmek istemektedir.

Suriye'nin geleceği ile ilgili şu varsayımlar üzerinde durabiliriz:

1. **Türkiye'nin Suriye konusunda Batı yanlısı siyaset izlemesi; en azından bu şekilde kanaat oluşturması; menfaatleri gereği Suriye Yönetimi yanında yer alan İRAN, RUSYA ve ÇİN'i kaygılandırmaktadır.**[141]

141 http://www.showhaber.com/rusyadan-uyari-suriye-sivil-savasin-esiginde-557 295h.htm

1. **Bilindiği gibi, Rusya ve Çin ikilisine Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın da katılmasıyla ŞANGAY BEŞLİSİ kuruldu. 2001 yılında bu beşliye Özbekistan'ın da katılımı ile birlik ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ veya ŞANGAY FORUMU adını aldı.**[142] **Şangay İşbirliği Örgütü, Amerika'nın Tek Dünya Devleti rolünü üslenmesinden sonra Avrasya ve Ortadoğu ülkelerinden bazıları için önemli bir destek gücü olarak kendini gösterdi. terörizm ve bölgesel güvenlik gibi konularda işbirliği içinde bulunan örgüt üyeleri, 11 Eylül sonrası yaşanan gelişmelerden olumsuz etkilense de, terör ve güvenlik konularında ABD'ye** *"Benim alanıma girme"* **mesajını vermeye devam etmektedir.**[143]

142 **Gonca OĞUZ GÖK**, ***İran'ın Bölgesel Politikası ve Türk-İran İlişkileri*** (Yüksek Lisans Tezi), Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Salih AYNURAL**, Gebze, 2005, s.112 *"2000 yılında Rusya Devlet Başkanı Putin Şangay Beşlisi'nin adının yeni üyelere açılması amacıyla* ***Şangay Forumu*** *olarak değiştirilmesini talep etmiştir. Özbekistan'ın da katılımıyla örgüt yeni bir kimliğe bürünmüştür. Dolayısıyla 2000'li yıllara gelindiğinde bu örgüt sınır problemlerini çözmek adına bir işbirliği platformundan; iktisadî ve siyasî alanlarda da yoğun işbirliğine doğru bir sürece girmiştir."*

143 **Ayfer SELAMOĞLU**, a.g.e., s.158/159

1. **Rusya ve Çin başta olmak üzere, ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ, geçmiş yıllarda Özbekistan'a destek vermiş,**

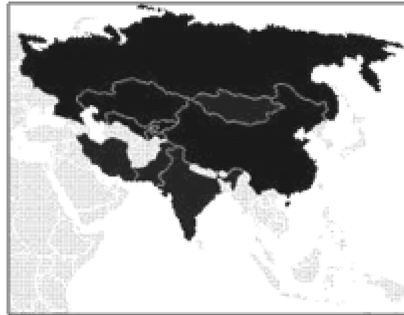
Özbekistan'daki ABD üslerinin kaldırılmasını sağlamıştır. [144] **Sonraki zamanlarda bu örgüt, Hindistan, Pakistan ve İran'a gözlemci statüsü vermiştir. 15 Haziran 2006'da 6 üye ve 3 gözlemci devletin katılımıyla Şangay'da gerçekleşen 5. ZİRVE,** *"ABD karşıtı Avrasya Bloku"* **görünümünü güçlendirmiştir.**[145]

144 **Ayfer SELAMOĞLU**, a.g.e., s.159

145 **Ayfer SELAMOĞLU**, a.g.e., s.160

1. **Özet olarak ifade etmek gerekirse, Suriye'ye yapılacak askerî bir müdahale durumunda İran'ın devreye girmesi, dolayısıyla Rusya ve Çin başta olmak üzere Şangay İşbirliği Örgütü üyesi devletlerin müdahil durumunda bulunması oldukça doğaldır. Yalnız, Rusya ve Çin'in Amerika ve diğer Batılı devletler karşısında ne derecede dik duracağı ve örgüt üyelerinin menfaatlerini koruyacağı konusunda, uluslar arası bir güvensizlikten söz etmek de mümkündür. Nitekim, Gözlemci ülke statüsünden kurtulmak ve asil üye olmak isteyen İran, Amerika'nın baskıları neticesinde Rusya ve Çin'den üye olma vizesini alamamıştır.**[146]

146 **Ayfer SELAMOĞLU**, a.g.e., s.161 (Naklen, Radikal Gazetesi, 16 Mayıs 2006)

1. **Şangay İşbirliği Örgütü'ne üye devletler tarfından hem desteklenen, hem de zaman zaman yalnız bırakılan İRAN, Suriye'nin Irak'ta olduğu gibi bir işgâl harekâtı ile karşı karşıya olduğunu bilmektedir. ARAP BAHARI'nın ve ABD, İsrail önderliğindeki Batılı Devletlerin ileri harekâtının kendisine ulaşacağı korkusundan Suriye'yi desteklemek lüzumunu hisseden İran; stratejik bir müttefik Suriye'yi asla kaybetmek istememektedir.[147] Özellikle, Irak'la yaptığı savaşta Hafız ESAD'ın devlet başkanı olduğu süreçte Suriye'nin, Libya'nın eski lideri KADDAFİ ile birlikte kendine büyük destek verdiğini unutmayan İRAN,[148] Suriye yönetiminin tam destekçisi olarak siyasetini belirlemiş durumdadır.**

147 http://kemalistgenclik.com/2011/11/07/yapilacak-saldirilara-karsi-suriye-ve-irandan-ortak-tepki

148 **Fahir ARMAOĞLU**, ***20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1990*** (*Cilt II: 1980-1990*), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 313, Tisamat Basım Sanayi, İkinci Baskı, Ankara, 1992, s.32 *"Arap devletleri içinden veya Arap Birliği'nden İran'ı en fazla destekleyen iki devlet, Hafız ESAD'ın Suriye'deki 'Alevî' Baas iktidarı ile Libya olmuştur. Mısır ve Ürdün, daha başlangıçtan itibaren Irak'ın yanında yer almışlardır. Her ikisi de Irak'a çeşitli şekillerde yardım etmişlerdir."*

1. **Yakın gelecekte, ABD ve İsrail önderliğinde, BM veya NATO merkezli Suriye'ye bir askerî müdahale olursa; ABD ve İsrail, Ortadoğu bölgesindeki Türkiye, İran, Ürdün gibi diğer ülkelere ihtiyaç duymayacaktır. Çünkü, coğrafyada siyasî, iktisadî ve mitolojik hedefleri bulunan İsrail, ABD ve ilgili Batılı devletler, Doğu Akdeniz – Suriye ve Irak'ın kuzeyinden, Ortadoğu'da istediği siyasî ve askerî harekât yeteneğine sahip olabilecektir.**[149]

149 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.128 (Geniş bilgi için bakınız: Gazi Üniversitesi tarafından 12–13.05.2005 tarihinde düzenlenen **"Kuzeydoğu Akdeniz Uluslararası Sempozyumu"** nda **Yalçın SARIKAYA** tarafından sunulan ***"İran Akdeniz'e Ne Kadar Yakın? İran'ın Akdeniz Perspektifinde Etnik-Dinsel Boyut"*** başlıklı tebliğ.

1. **2006 yılının Temmuz ayında İRAN ile SURİYE savunma işbirliği anlaşması imzaladı.[150] Anlaşma gereği; ABD, İran'ı karşısına alır ve ona saldırırsa, Suriye'yi de karşısına almış ve ona saldırmış kabul edilecektir. Aynı durum, Suriye için de geçerlidir. ABD veya herhangi bir ülke Suriye' ye saldırmış olursa, İran'a da saldırmış olarak kabul edilecek ve Suriye'ye saldıran ülke veya ülkeler İran'dan mukabil bir saldırı bekleyecektir.[151]**

150 Sabah Gazetesi, ***"İran-Suriye Savunma İttifakı Başlattı"***, 14.07.2006 / http://www.sabah.com.tr/2006/07/14/dun105.html

151 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.153

1. **İranlı asker ve uzmanların, Suriye'deki muhalif gösteriler bastırılmasında bizatihi rol aldıkları; Devrim Muhafızları'na bağlı KUDÜS ORDUSU mensuplarının Suriye'ye gönderildiği iddia edilmektedir. ABD, muhalif gösterilerin bastırılmasında, Kudüs Ordusu'nun önemli rol oynadığını ileri sürdü.[152] Kudüs Ordusu komutanı Kasım SÜLEYMANİ, Ocak 2012'de Şam'a gitti, Beşar ESAD dâhil, üst düzey yetkililerle görüştü. Bu ziyaret, uluslar arası ilişkilerde İran'ın Suriye'ye verdiği askerî desteğin bir nişanesi olarak değerlendirildi.[153]**

152 **Bayram SİNKAYA**, ***Arap Baharı Sürecinde İran'ın Suriye Politikası***, SETA Analiz, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Sayı: 53, Nisan 2012, s.15

153 **Bayram SİNKAYA**, a.g.e., s.16

theguardian

1. **İran, gelecekteki menfaatleri doğrultusunda Suriye'deki ESAD yönetimine destek verdiği için Suriye'de ESAD ve yönetim karşıtı gösterilerde zaman zaman İran bayrakları yakılmakta ve İran ile Hizbullah aleyhine sloganlar atılmaktadır. Bu da göstermektedir ki, Suriye'deki kimi muhalefet grupları, sadece ESAD aleyhtarı değildir, aynı zamanda İRAN aleyhtarıdır.[154]**

154 **Bayram SİNKAYA**, a.g.e., s.26

1. **Irak'ta yüzünü doğuya çevirip İran'ı hedef alan ABD'nin, batıdan bir Suriye saldırısı ile karşılaşma ihtimali olduğu için öncelikle Suriye'nin bertaraf edilmesi gerekmektedir. İşte, Suriye'ye yönelik dış ülkelerin müdahalesinde göz ardı edilmemesi gereken noktalardan biri de budur.**
2. **2012 yılının Ocak ayında BM Güvenlik Konseyi'nde Suriye'nin gündeme gelmesini, Suriye aleyhine düzenlenen kara tasarısını veto eden Çin ve Rusya'nın tutumu karşısında İran memnuniyetini belirtti.[155] Bu ve benzeri tavırlarla Suriye ve İran'ın karşılıklı olarak birbirine yaklaşması, Suriye-İran ilişkilerinin olumlu yönden artması, ABD'nin Suriye'ye yapacağı muhtemel bir müdahaleyi geciktirmektedir. Çünkü ABD, hangi yöntem ve araçla olursa olsun, Suriye üzerine bir askerî müdahale yaptığı takdirde İran'dan kuvvetli muhtemel karşı bir saldırı görecektir.[156]**

155 **Bayram SİNKAYA**, a.g.e., s.18

156 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s.170

1. **Bu gerçekler ışığında İRAN; Türkiye'yi NATO'nun Suriye'ye saldırması halinde, bu askerlere ev sahipliği yapmaması konusunda uyardı. İran, aksi halde Türkiye'deki ABD ve NATO hedeflerine saldıracaklarını söylemekten geri durmadı.[157]**

157 http://kemalistgenclik.com/2011/06/27/iran-%e2%80%98dan-turkiye-%e2%80 %98ye-tehdit

1. **Suriye ve tarafındaki cephede tablo böyle iken, İsrail istihbarat sitesi DEBKA'nın verdiği bilgiye göre; NATO ve ABD, Fransa, Kanada, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nden oluşan Körfez askerî yetkililerinin Suriye'ye müdahale amacıyla İskenderun'da gizlice bir komuta üssü kuruldu. Debka'nın bu iddiasına göre, İskenderun'da oluşturulan GÖREV KUVVETİ, Suriye'nin kuzeyinde "insanî koridorlar" oluşturacak.[158]**

158 http://kemalistgenclik.com/2011/11/29/debkadan-sok-iddia

1. **SURİYE ise, İran, Rusya ve Çin'den aldığı siyasal ve lojistik destek sayesinde, kendine karşı düşmanca tavırlar yansıttığına inandığı Türkiye'ye yönelik hasmane davranışlar içindedir. Suriye Yönetimi, Türk Yönetimi'ne tepki göstermekte ve kendince askerî ve siyasî önlemler almaktadır.[159]**

159 http://www.guncelliyorum.com/suriyeden-turkiyeye-agir-suclama

1. **İngiliz gazetesi The Guardian, Ankara ve Beyrut'taki diplomatlara dayandırdığı haberinde, Türkiye'nin tutumunun ESAD'ı sinirlendirdiğini, sınıra doğru ilerleyen Suriyeli birliklerin de Türkiye'yi korkutmak amacı taşıdığı belirtildi.**
2. **Suriye hükümetine yakın haber sitesi** *ChamPress* **ERDOĞAN'ın 2008'de Lübnan Başbakanı Said HARİRİ'nin iktidarda kalmasına bizzat yardım ettiğini ve ESAD'a karışmamasını söyleyerek** *"Amerikalılar böyle istiyor."* **dediğini yazmaktadır. Geçmişte, ülke liderlerinin birbirinin aleyhine yaptığı bu ve benzeri konuşmalar, gündemde sıcak tutulmak suretiyle ülke yöneticileri arasındaki sorunlar perçinlenmektedir.**
3. **ESAD, yakın zamana kadar ABD ve İsrail'in korkulu rüyası olan Rus yapımı SCUD-B füzelerini Türkiye**

sınırında Kamışlı ve Ayn Diwar'a konuşlandırdı. Scud ve Sam füzeleri 1500 km menzile sahip.[160]

160 http://kemalistgenclik.com/2011/11/26/suriye-fuzelerini-turkiyeye-cevirdi

1. **Batılı istihbarat kaynaklarına göre; Suriye, geçmiş yıllarda, nükleer ve kimyasal silâhlanma gayretleri içinde bulundu. İsrail istihbarat kaynakları da, Suriye'nin nükleer araştırma ve geliştirme amacıyla altı nükleer reaktör inşa ettiğini ileri sürdü. Ayrıca, bilinmektedir ki, Suriye ile İran arasında nükleer ve kimyasal silâhların sağlanması, üretilmesi ve geliştirilmesi alanında işbirliği söz konusudur.**[161] **Nükleer silâh konusunda ilerleme kaydeden Suriye'nin SCUD-B füzelerini üretmeye başlaması ile birlikte, ABD; Suriye'yi İran ve Kuzey Kore ile birlikte, "ŞER EKSENİ" içine dâhil etti.**[162] / [163] / [164]

161 **Önder ÖNGÖR**, a.g.e., s. 45
162 **Hakan ERTAŞ**, a.g.e., s. 61
163 **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.117
164 **Yasin ATLIOĞLU**, a.g.e., s.3/4

1. **Batılı ülkeler, askerî müdahale seçeneğini pek fazla istemiyor, görünmektedir. Ancak, muhalefetin silâhlandırılması girişimlerine de önem verilmektedir. Suriye'de barışçıl çözüm yakın gelecekte zor görünmektedir. Yönetim karşıtlarının çoğu, Baas rejiminin bitmesini istemektedir. Lâkin, bunun nasıl olacağı konusundaki yöntemler belirgin değildir.**

1. **Yönetim karşıtlarının safına geçen askerlerin kurduğu HÜR SURİYE ORDUSU ile ESAD askerleri arasında yaşanan çatışmalar, ülkeyi iç savaşın eşiğine hızlıca götürmektedir. Başkent Şam'ın kenar mahalleleri bile yönetim karşıtları ile ESAD güçleri arasında el değiştirmektedir. Başta Hama ve Humus olmak üzere ülkedeki birçok şehirde çatışmalar gittikçe artmaktadır. HÜR SURİYE ORDUSU, Beşar ESAD rejiminin Suriye topraklarının neredeyse yüzde 50'sinde kontrolü kaybettiğini bildirmektedir.[165]**

165 http://www.trthaber.com/haber/dunya/suriye-ic-savasin-esiginde-26607.html

1. **Türkiye-Suriye ilişkilerinde her iki halkın iş birliğine dayanan politikalara daha çok ağırlık vermenin önemi artmaktadır. Türk-Arap ilişkilerinde, mezhep ve etnik farklılıklara bakılmamalıdır. "MÜSLÜMAN" kimliği altında birleştirici, bütünleştirici ve güçleri artırıcı bir politika takip edilmeli ve bu politikadan ayrılmamalıdır. Tarihî veriler, *Osmanlı Salnameleri*'nde yansıtılan düşünceler de bunu desteklemektedir.[166]**

166 Geniş bilgi için bakınız: **Cengiz EROĞLU, Murat BABUÇOĞLU, Yard. Doç. Dr. Mehmet KÖÇER**, ***Osmanlı Vilayet Salnameleri'nde Halep***, Global Strateji Enstitüsü, Kozan Ofset, Ankara, 2007

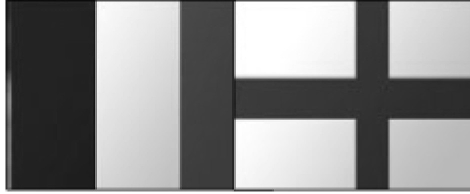
1. **Suriye'deki yönetim karşıtı gruplardan ULUSAL KONSEY'in verdiği sayılara göre; ANNAN PLÂNI'na onay verilmesinden bu yana, ülkede her gün ortalama 25 kişi hayatını kaybetmektedir. Çatışmalar nedeniyle Birleşmiş Milletler gözlemcileri çalışmalarını zorlukla sürdürmektedir. Suriye'nin hangi yönde değişeceği ise belirsizliğini korumaktadır.**

1. **Bilgisizlikten veya Batı güdümlü düşüncelerin benimsenmesinden kimi basın kuruluşları tarafından Suriye'de yaşanan olaylar, "Sünnî - Şiî Çatışması" olarak gösterilmektedir. Bu yanlıştır. Suriye'deki olaylar, esas itibariyle mezhepsel veya etnik nedenlere dayanmamaktadır.**
2. **Suriye'de doğal ve tarihî gerekçelere dayalı, toplumu huzursuz edecek boyutta bir mezhep sorunu olmamasına rağmen; dış müdahale ve destekle, Sünniler ile Şiiler arasında yapay bir mezhep sorunu oluşturulmak, toplum bir iç**

    savaşa götürülmek istenmektedir. Bu senaryo gerçekleşirse, Suriye; Irak'ta olduğu gibi üç bölgeye ayrılabilir. (Sünni, Şii ve Kürt Bölgesi) Böyle bir durum, yeni katliamlar, yeni tecavüzler, yeni fail-i meçhul cinayetler ve yeni zulümler anlamına gelecektir.

  3. **Şurası bir kez daha hatırlanmalı ki, Fransa ve İngiltere'nin 2005'te ittifak anlaşması imzalamasıyla Kuzey Afrika ve Suriye butonuna basılmıştır. 2005 tarihinden sonra, Suriye yönetim karşıtlarına iki kanaldan yardım edilmiştir.**

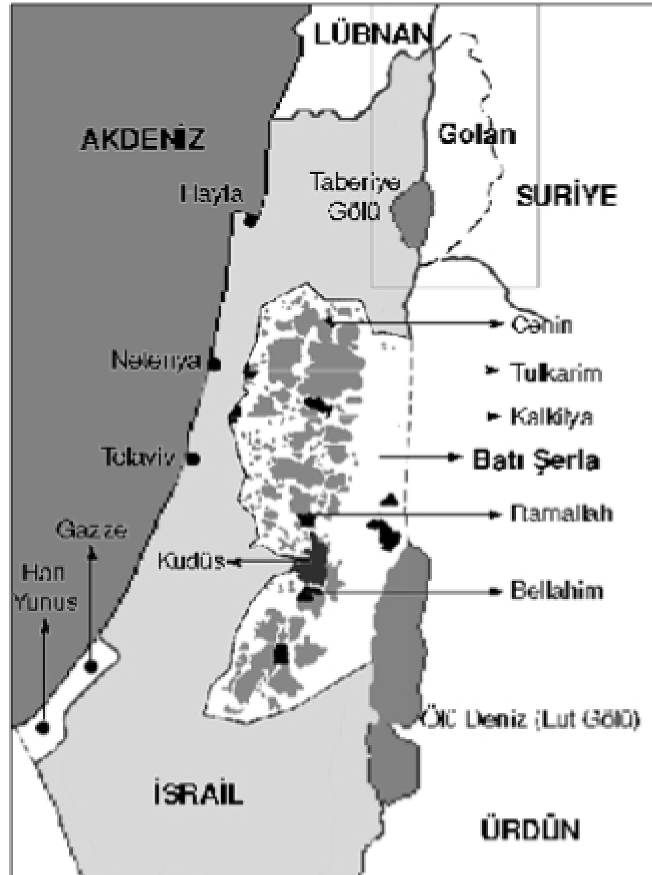

1. **Örtülü ödeneklerden para yardımı.**
2. **Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün, Katar gibi ülkelerden silâh ve teçhizat yardımı.**
3. **Bu yardımların bedeli olarak Batı ülkeleri, iktisadî ve siyasî menfaatleri doğrultusunda, adı geçen coğrafyadaki devletlerde kendi yanlarında hareket edebilecek yönetimler kurmak istemektedir. İlgili sömürgeci devletlerin en büyük silâhı ise *"Demokrasi, özgürlük* ve *barış"* sloganıdır. En azından Türkiye, bu oyuna gelmemeli, toplumların karşılıklı menfaatleri doğrultusunda ve iş birliği içinde akılcı ve dikkatli politikalar üretmelidir.**
    1. **İsrail, ESAD'ın yerine MÜSLÜMAN KARDEŞLER'in gelmesini istemediği için ESAD ve ekibinin Suriye'nin yönetiminde kalmasını istemektedir. Mısır'da Müslüman Kardeşlerin güçlenmesiyle birlikte Sina'nın statüsü dile getirdiği için, Müslüman Kardeşlerin Suriye'de**

güçlenmesini ve iktidara gelmesini istememektedir. İsrail, *"Mısır'daki Müslüman Kardeşler, nasıl Sina'nın statüsünü gündeme getirdi ise, Suriye'de Müslüman Kardeşler de iktidara geldiğinde Golan Tepeleri'ni* [167] *gündeme getirebilir."* düşüncesine sahip olduğu için istemeye istemeye Baas yönetiminden yana tavır ortaya koymaktadır.[168] Bu nedenle, İsrail'in etkisinde kalan Amerika'nın da ESAD REJİMİ'nin yıkılması konusundaki istekliliği eskisi kadar güçlü değildir. Günümüz siyasal ortamında, Baas Rejimi yıkılmadan, Suriye'de Batı yanlısı bir yönetimin kurulma yöntemi, henüz belirgin değildir.

167 ***"Golan Tepeleri"*** hakkında geniş bilgi için bakınız: **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.36/64

168 http://www.habera.com/Israil-Esed-in-gitmesine-soguk-bakiyor-haberi-144625.html

1. **Rıfat ESAD gibi Suriye dışında yaşayan eski** *Baascılar*, **Londra merkezli** *Müslüman Kardeşler* **Örgütü ve ülke içindeki** *Kürt gruplar* **rejim değişikliğinden sonra iktidar olmaya aday bir tavır sergilemektedir. ABD, 2001 yılından itibaren Baas karşıtlarıyla ilişkiye geçti ve kendine bağlı yönetim karşıtlarını Suriye'de etkin kılma çalışmalarını hâlen yürütmektedir.**[169]

169 **Yasin ATLIOĞLU**, a.g.e., s.150

1. **Muhtemel, 1984'ten beri Dışişleri Bakanlığı yapan Baas yöneticilerinden Faruk EL ŞARA**[170] **gibi, nispeten ılımlı sayılabilen birinin önderliğinde yeni bir yönetim kurulacaktır. Yine, muhtemeldir ki, 2012 yılının Kasım ayında Amerika'da gerçekleşecek Başkanlık seçiminden sonra düğmeye basılacaktır. Dolayısıyla, altı aylık süreçten sonra Suriye yönetiminde önemli değişiklikler beklenebilir.**

170 http://haber090.com/nieuws/1878/sur%C4%B0ye-de-k%C4%B0m-k%C4% B0md%C4%B0r

1. **Önemine binaen bir kere daha belirtelim ki, Beşar ESAD ve Ailesi'nin etkinliği, önümüzdeki dönemde ortadan kaldırılacaktır. Lâkin, Beşar ESAD ve Ailesi'nin yerini alacak Batı taraftarı kişi ve kişiler üzerinde henüz bir mutabakat sağlanmamıştır. Türk Hükümet yetkilileri ve siyaset uzmanları, hem Türkiye hem de Suriye'nin yararına,**

gelecekte Suriye yönetiminde görev alacak muhtemel isimler üzerinde dikkatlice durmalı ve bu isimlerle ilişkilerini her alanda daha etkin olarak sürdürmelidir.

1. **Rusya'nın Ural Dağları ile Kafkasya bölgesinde füze konuşlandırması yakından takip edilmelidir. Bu konuda hükümet yetkilileri olarak önlemler alınmalı; güç dengelerini kendi lehimize çevirecek boyutta yeni politikalar üretilmelidir.**

1. **Ayrıca, Lazkiye - Tartus askerî limanında İran'ın üç adet savaş gemisinin bulunduğu; Rusya'nın üstünde 47 uçak barındıran Admiral Kuznetsov adlı uçak gemisiyle birlikte 11 adet savaş gemisinin Akdeniz'de, Suriye açıklarında eğitim ve keşif görevinde olduğu göz ardı edilmemelidir.[171]**

171 http://tr.wikipedia.org/wiki/Admiral_Kuznetsov_(u%C3%A7ak_gemisi)

1. **Suriye'de ESAD ve Baas yönetiminin yıkılması, Rusya'nın Suriye'deki ve dolayısıyla Ortadoğu'daki menfaatlerini oldukça etkileyecektir. ESAD'ın devrilmesi demek, her şeyden önce, Rusya'nın Suriye'deki iktisadî yatırımlarının ve stratejik plânlarının iptal edilmesi anlamına gelecektir. Örneğin, Rusya, Tartus'taki askerî deniz üssünü kaybedecektir.[172] Suriye'nin gelecekteki durumu hakkında senaryolar üretecek ve alternatif plânlar üzerinde çalışma yapacak Türk siyasetçilerinin bu konuyu önemsemesini gerekli görmekteyiz.**

172 **Samagan MYRZAİBRAİMOV**, a.g.e., s.10

1. **Suriye'nin geleceğinde, Türk – Arap ilişkilerinin daha çok güçlenmesinde, Suriye Türkmenlerinin önemli bir yerinin olduğu da politika üreten Türk aydınları ve siyasetçileri**

tarafından mutlaka dikkate alınmalı ve değerlendirilmelidir.[173]

[173] Geniş Bilgi için bakınız: **Ahmet Emin DAĞ**, ***Halep Türkmenleri (1918-2008)***, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN**, İstanbul, 2010 / http://www.munevverduver.com.tr/ yazar/1634-surye-trkmenler.html

1. **Bilinmeli ve hiçbir zaman unutmamalıdır ki, Amerika, İngiltere, Fransa ve İsrail Suriye'nin kuzeyinde Kürdistan kurmak istemektedirler. Suriye'nin kuzeyinde, Irak'ta olduğu gibi SURİYE KÜRDİSTANI'nın kurulması, yeni aktif politikalarla engellenmelidir. Yine, unutulmamalıdır ki, Suriye Kürdistanı'nın kurulması, sadece Türklere ve Araplara değil, orta ve uzun vadede Kürtlere de siyasî, iktisadî ve ticarî yönlerden büyük zarar verecektir. Durumun vahameti, öncelikle Kürtlere, daha sonra da ilgili taraflara çok iyi anlatılmalıdır.**

1. **ABD'nin yeni ulusal güvenlik stratejisi şu şekilde verilmektedir:**[174]

[174] **Önder ÖNGÖR**, a.g.e., s.163

1. **Hedef ülkelerin tehdit yeteneği kazanmadan vurulması, (BM Anlaşması 51. maddesi kapsamında Meşru Müdafaa olarak değerlendirilen faaliyetler.)**
2. **Hiçbir uluslararası kuruluşun veya antlaşmanın ABD çıkarları ve ABD uygulamaları açısından engel teşkil etmemesi,**
3. **Dünya egemenliğinde ABD'ye rakip olabilecek bir egemen gücün doğmaması,**
4. **ABD çıkarlarının elde edilmesi için gerektiğinde askerî güç kullanılması.**

1. **2010 Aralık'ta açıklanan Wikileaks Belgeleri'nde Suriye ile ilgili bir ifade oldukça dikkat çekicidir. Bu belgelerdeki ifadeler, şu şekildedir:**
2. *"Amerika, Türkiye'yi dört şekilde test etmek istiyor:*
    1. *Kuzey Irak konusunda rol alıp almayacağı,*
    2. *İran'ı Amerika'nın isteklerine razı edip edemeyeceği,*
    3. *Suriye'yi Amerika'nın tarafına çekip çekemeyeceği,*
    4. *HİZBULLAH'ı ya da HAMAS'ı İran'ın etkisinden kurtarabileceği.*
    5. *Bunlar yapılmazsa Bush Dönemi'ne geri dönülecek."*[175]

[175] ***"US wants to test Turkey in four areas. First of all the US wants to know whether Turkey will take over an active role in Northern Iraq or not. Secondly, will Turkey be able to tame Iran under US' demands. The US also wants to know whether Turkey will be able to take Syria to the US' side. And finally, the US wants to test Turkey whether it will be able to save Hamas and Hezbollah from Iran's influence. If Turkey passes all these tests without losing or isolating Israel in the Middle East completely, then Turkey will be considered successful, otherwise, we'll go back to Bush Administration's period."*** http://cablegate.wikileaks.org/cable/2009/11/09ANKARA1594.html

1. *******
2. **Amerika, İsrail ve ilgili Batılı devletlerin, Ortadoğu coğrafyası üzerinde tedricen uyguladığı strateji ve politikaların ve Büyük Ortadoğu Projesi'nin uygulanmasının temelinde Suriye'den sonra İran bulunmaktadır.[176]/[177] Nihaî hedefin ise, NATO üyeliğimize rağmen, Türkiye ve İstanbul olduğu unutulmamalıdır. Hafızalardan bir an olsun çıkarılmaması gereken en önemli bilgilerden biri şudur: Musevi ve Hıristiyan yönlendiricileri için siyasal, dinsel ve mitolojik anlamda birinci önemli şehir Kudüs ise, ikinci önemli şehir de İstanbul'dur.**

[176] **Dicle TEKKAYA**, ***Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'nin Konumu*** (Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Doç. Dr. BÜLENT OLCAY**, Ankara, 2007, s.107

[177] **Dicle TEKKAYA**, a.g.e., s.102/108

1. **Bu gerçek ışığında Türk siyasî ve uzmanlarının, orta ve uzun vadede sahnelenecek olayları önceden görüp, toplumlar menfaatine alternatif girişimleri düşünmesi ve uygulaması bir zorunluluktur. Bu zorunluluk çerçevesinde, aynı ittifaklar içinde bulunmamıza rağmen, dostluk ve samimiyet niteliklerinden uzakta görünüm ortaya koyan, içini açmayan, niyet ve yorumlarını samimî paylaşmayan Amerika, İsrail, Fransa ve İngiltere'ye, sıraladığımız bu ülkelerin rakibi, karşıt bloku gibi görülen Çin, Rusya, İran**

ve diğer ilgili devletlerle de ilişkiler, akıllıca ve dikkatlice sürdürülmelidir.

2. **Türk aydınları ve siyasîleri olarak; bir taraftan Baas rejiminin Suriye halkına uyguladığı zulmün karşısında durmak, mezhep ayırımı yapmadan bütün Suriyelilerin menfaatlerini gözetebilecek düzeyde yeni bir yönetimin gelmesinde projeler üretmek zorundayız. Öbür taraftan ise, sömürgeci devletlerin gelecekteki menfaatlerini güçlendirecek senaryo ve faaliyetlerinin içinde yer almamak gerekir. Bütün insanların gerçekten özgür, demokrat, eşit haklar içinde yaşayabileceği ortamların kazanımı yolunda atılacak her adım bizim için mübarektir, mukaddestir. Aksi takdirde, sömürgeci niyet ve uygulamaların önünde veya arkasında bulunmak, tarih önünde sorgulanmayı engelleyemez.**
3. *** * ***
4. *"Bu asrın ilk çeyreğinde Ortadoğu bölgesinin en stratejik kuşaklarını kaybeden, ikinci ve üçüncü çeyrekte bölge ile genelde bir yabancılaşma süreci yaşayan, dördüncü çeyrekte ise tekrar yöneldiği bölgede inişli çıkışlı ilişkiler zinciri geliştiren Türkiye, bölge ile olan ilişkilerini yeniden ve köklü bir şekilde değerlendirmek zorundadır. Özellikle AB ile yaşanan ve üyelik sürecini gittikçe imkânsızlaştıran gerilimli ilişkiler ağı Ortadoğu'ya yönelik kapsamlı bir bölgesel stratejinin geliştirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır."*[178] **ifadelerinin sahibi Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet DAVUTOĞLU'na temelde katılmamak mümkün değildir.**

178 **Ahmet DAVUTOĞLU**, a.g.e., s.142

1. **Lâkin, bu tür uluslararası ilişkiler ve girişimlerin en uygun zamanda, en uygun kişi veya kişilerle, millî, manevî ve insanî menfaatlerimiz doğrultusunda en uygun yöntemlerle yapılması çok büyük gerekliliktir.**

2. **Türkiye ve Türk Hükümeti yetkilileri; Türkiye – Suriye ilişkilerinde, Suriye’de son 1,5 yıl içinde cereyan eden sosyal ve siyasal hareketlenmede hangi yöntemi benimserse benimsensin; sonuç itibariyle öncelikle Türkiye’nin ve tüm Müslümanların haklarını yansıtabilmelidir.**
3. **Bununla birlikte; sorunları çözücü boyutta Türkiye tarafından alınan ve uygulanan her türlü kararın, yapılan her türlü girişimin İsrail, Amerika, Fransa, İngiltere, İran, Rusya, Çin, Irak, Ürdün, Mısır ve diğer ülkelerin zararına olmayacağı konusunda ilgili ülkelerin yöneticileri ve halkları, en etkin biçimde ikna edilmelidir.**
4. **Türkiye, alacağı karar ve tavır ile kendine, bölge ülkelerine ve tüm dünyaya bir sınav verecektir. Bu sınavın; millî, manevî ve insanî menfaatler yararına bitirilmesi; Türkiye-Suriye ilişkilerinin derin ve güçlü tarihîmize, kültürel akrabalık yapımıza uygun gelişmesi en büyük dileğimizdir.[179] Her iki ülkenin siyasîleri arasında, geçmişte ve günümüzde ne kadar sorun bulunursa bulunsun, şu nokta hafızalarda iyi tutulmalıdır:**

179 http://www.showhaber.com/mhpli-durmaz-suriye-ile-koklu-bir-kardeslik-hukukumuz-var-557912h.htm

1. ***“Suriye, Türkiye’siz; Türkiye, Suriye’siz yaşayamaz.”***
2. **Ortak tarih ve kültüre sahip bu coğrafyanın insanlarını, mezhepsel ve etnik farklılıklara bölmeden, tümünü mutlu edecek formüller aranmadığı, bulunmadığı ve tatbik edilmediği sürece, Irak’ta, Filistin’de, Gazze’de olduğu gibi Suriye’de de sosyal ve siyasal sorunlar bitmeyecektir. Dileğimiz, yaşanan sorunları bitirici uygulamalara yer verilmesidir.**

*** * ***

EKLER

EK-A

TÜRK-FRANSIZ ANLAŞMASI-(Ankara, 20 Ekim 1921)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti, iki ülke arasında bir anlaşma yapmak isteği ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti: Dışişleri Bakanı ve Milletvekili Sayın Yusuf Kemal Bey'i ve Fransız Cumhuriyeti Hükümeti: Eski Bakanlardan Sayın Henri Franklin - Bouillon'u, yetkili Temsilci atamışlardır.

Adı geçenler, yöntemine uygun olduğu görülen yetki belgelerini verіştikten sonra, aşağıdaki Maddeleri kararlaştırmışlardır:

Madde 1: Bağıtlı Taraflar işbu Anlaşmanın imzasıyla birlikte, aralarındaki savaş durumunun sona ereceğini açıklarlar. Durum ordulara, sivil makamlara ve halka ivedilikle bildirilecektir.

Madde 2: İşbu Anlaşmanın imzası üzerine Taraflar savaş tutsakları ile tutuklu ya da hapiste bulunan Türk ya da Fransız tüm kişiler serbest bırakılacak ve kendilerini tutuklayan Tarafın yapacağı harcama ile gösterilecek en yakın kente götürüleceklerdir. İşbu Madde hükmü tutuklama, cezaevine konulma ya da tutsaklığın gün ve yeri ne olursa olsun, Tarafların tüm tutuklularını ve tutsaklarını kapsamaktadır.

Madde 3: İşbu Anlaşmanın imzalanmasından sonra en çok iki ay içinde, Fransız Kuvvetleri sekizinci Maddede belirlenen çizginin güneyine, Türk kuvvetleri ise bu çizginin kuzeyine çekileceklerdir.

Madde 4: Üçüncü Maddede yazılı süre içinde uygulanacak boşaltma ve işgal, Tarafların komutanlarınca atanan bir Karma Komisyonunun kararıyla saptanacak düzenlemelere göre yapılacaktır.

Madde 5: Bağıtlı Taraflar boşaltılacak topraklarda, bu toprakları işgal eder etmez, bir genel af ilân edeceklerdir.

Madde 6: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Misak-ı Milli'de açıkça tanınan azınlık haklarının, bu konuda Müttefik Devletler ile onların hasımları ve kimi müttefikleri arasında yapılmış sözleşmelerdeki ilkelere uygun olarak, kendisince de doğrulanacağını bildirir.

Madde 7: İskenderun bölgesi için özel bir yönetim rejimi kurulacaktır. Bu bölgenin Türk soyundan gelen halkı, kültürlerinin gelişmesi için her türlü kolaylıktan yararlanacaktır. Türk

dili orada resmi bir niteliğe sahip olacaktır.

Madde 8: Üçüncü maddede sözü geçen çizgi aşağıdaki biçimde saptanmış ve belirlenmiştir: Sınır çizgisi, İskenderun körfezi üzerinde, Payas mevkiinin hemen güneyinde olmak üzere seçilecek bir noktadan başlayacak ve yaklaşık olarak Meydanı Ekbez'e doğru gidecektir (Demiryolu İstasyonu ve bu mevki Suriye de kalacaktır); sınır çizgisi oradan Marsuva mevkiini Suriye'ye ve Karnaba mevkii ile Kilis kentini Türkiye'ye bırakmak üzere, güney -doğuya doğru kayacaktır. Oradan Çobanbey İstasyonunda demiryoluyla birleşecektir. Daha sonra, Bağdat Demiryolunu izleyecek ve Demiryolunun platformu Nusaybin'e dek Türk toprakları üzerinde kalacaktır. Oradan, Nusaybin ile Cezire-i İbni Ömer arasındaki eski yolu izleyerek Cezire-i İbni Ömer'de Dicle'ye varacaktır. Nusaybin ile Cezire-i İbni Ömer mevkileri ve yol Türkiye'de kalacaktır. Bu yoldan yararlanma konusunda her iki ülke aynı haklara sahip olacaktır. Çobanbey ile Nusaybin arasındaki demiryolunun istasyon ve garları demiryolu platformunun parçalarından sayılarak, Türkiye'ye kalacaktır. İşbu Anlaşmanın imzasından sonra bir ay içinde, söz konusu sınır çizgisini çizmek üzere Tarafların temsilcilerinden oluşan bir Komisyon kurulacaktır. Bu komisyon o süre içinde çalışmalara başlayacaktır.

Madde 9: Osmanlı Hanedanının kurucusu Sultan Osman'ın büyük babası Süleyman Şah'ın Caber kalesinde bulunan ve Türk Mezarı adı ile tanınan kabri, çevresiyle birlikte, Türkiye'nin malı olarak kalacak ve Türkiye orada koruyucular bulundurup Türk bayrağını çekebilecektir.

Madde 10: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Pozantı ile Nusaybin arasındaki Bağdat demiryolu kesimine ilişkin ayrıcalık hakkının [Concession] ve Adana ilinde yapılmış bulunan şubelerin, bu ayrıcalık haklarına bağlı, özellikle işletmeye ve taşıma ticaretine ilişkin tüm hak, izin ve avantajlar ile birlikte, Fransız Hükümetinin göstereceği bir Fransız Grubuna devredilmesini kabul eder. Türkiye Meydanı Ekbez'den Çobanbey'e dek Suriye topraklarında demiryolu ile askersel ulaşımını yapmak hakkına sahip olacaktır. Suriye'de, Çobanbey'den Nuseybin'e dek Türk toprakları üzerinde demiryolu ile askersel ulaşımını yapmak hakkına sahip bulunacaktır. İlke olarak, işbu demiryolu kesimi ve kolları üzerinde ayırım gözeten hiç bir tarife uygulanamaz. Gerekirse bu ilkeye aykırı hareket edilebilmesi konusunu iki Hükümet birlikte incelemek hakkını saklı tutarlar. Anlaşma olanağı bulunamazsa, Taraflardan her biri özgürce hareket edebilecektir.

Madde 11: İşbu Anlaşmanın onaylanmasından sonra, Türkiye ile Suriye arasında bir Gümrük Sözleşmesi yapılması için bir Karma Komisyon kurulacaktır. Bu Sözleşmenin koşulları ve yürürlük süresi bu Komisyonca saptanacaktır. İşbu sözleşmenin yapılmasına değin Taraflar hareket özgürlüğüne sahip olacaklardır.

Madde 12: Kuveik suyu, Halep kenti ile kuzeyde Türk kalan bölge arasında, hak gözetilerek, iki tarafı tatmin edecek biçimde bölüşülecektir. Halep kenti, bölgenin gereksinimini karşılamak üzere, kendi yapacağı harcamalarla, Türk toprağı üzerinde Fırat'tan da su alabilecektir.

Madde 13: Yerleşmiş ya da yarı göçebe halktan sekizinci Maddede belirlenen sınır çizgisinin öte ya da beri yanında bulunan çayırlarda intifa ya da mülkiyet hakkına sahip olanlar, haklarını eskiden olduğu gibi kullanmayı sürdüreceklerdir. Bunlar işletme gereksinimleri için özgürce ve hiçbir gümrük vergisi ya da çayır için resim, ne de başkaca hiçbir ücret vermeksizin, sınır çizgisinin bir yanından öteki yanına, yavrularıyla birlikte hayvanlarını, araç ve takımlarını, tohumlarım ve ürünlerini götürebileceklerdir. Bunlara ilişkin vergi ve resimleri yerleştikleri ülkede ödemek zorunluluğu kararlaştırılmıştır.

20 Ekim 1921 günü Ankara'da, iki örnek olmak üzere, düzenlenmiştir.[180]

180 **Nergis SAVCI**, ***Hatay Cumhuriyeti: Kurtuluşu ve Anavatana Katılışı*** (Yüksek Lisans Tezi), Tez Danışmanı: **Yard. Doç. Dr. Cevahir KAYAM**, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, s.99/102

EK-B

TÜRKİYE İLE SURİYE ARASINDA TOPRAK SORUNUNUN KESİNLİKLE ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ANLAŞMA(Ankara, 23 Haziran 1939)

Türkiye Cumhurbaşkanı ve Fransız Cumhuriyeti Başkanı, 20 Ekim 1921 günlü Anlaşmanın 7. Maddesinde ve o Anlaşmanın 7. ve 8. Maddesini bütünleyen Mektupta yazdığı hükümleri göz önünde tutarak, Türkiye ile Suriye arasındaki sınır kesin biçimde saptanmakla iki ülkenin karşılıklı ilişkilerini her türlü kuşku ve duraksamadan uzak biçimde geliştirecek olan bir toprak anlaşmasının yararına inançla,

Türkiye Cumhurbaşkanı: Dışişleri Bakanı, İzmir Milletvekili Bay Şükrü Saracoğlu'nu,

Fransız Cumhuriyeti Başkanı: Fransa'nın Türkiye'deki Büyükelçisi, Legion d'Honneur Nişanının Commandeur sanına sahip Sayın Rene Massigli'yi, Yetkili Temsilcileri olarak atamışlardır.

Adı geçenler, yöntemine uygun olduğu görülen yetki belgelerini veriştikten sonra, aşağıdaki Maddeleri kararlaştırmışlardır:

Madde 1: Fransa, 30 Mayıs 1926, 22 Haziran 1929 ve 3 Mayıs 1930 günlü Protokollerle belirlenen sınırın aşağıda gösterildiği üzere düzeltilmesini, kendi bakımından, kabul eder.

a) Karasu'nun şimdiki sınırı kestiği yerden 230 saydı taşa dek sınır, 19 Mayıs 1939'da Antakya'da imza edilen Protokolde belirlenmiş bulunan çizgiye uyacak biçimde, toprak üzerinde saptanacaktır.

Şurası da kararlaştırılmıştır ki, 17 ve 27 sayılı sınır taşlan arasındaki Gömid köyü bütünüyle Türkiye'ye bırakılacak ve sınır çizgisi 224 saydı taştan, Yenişehir-Antakya yolunu Türkiye topraklarında bırakarak, doğruca 230 saydı sınır taşına varacaktır.

b) Ve 419 sayılı sınır taşından Askorane'nin yaklaşık 1200 metre güneybatısında bir noktaya dek kuzeydoğu doğrultusuna uzanacak; buradan Askorane ve Kocakayrak'ın

doğusundan geçerek, Kocakayrak'ın yaklaşık 1 km. kuzeybatısındaki bir noktaya dek kuzeye doğru uzanacaktır.

Sınır, bu noktadan başlayarak, Şato Harabesinin yaklaşık 1 km. kuzeyinde bulunan bir noktaya dek batıya doğru uzanacak ve oradan güneydoğuya doğru giderek - Şato Harabesinin batısında - 1010 sayılı tepeye erişecektir; bundan sonra güney-batı doğrultusunda Başorta kuzeyinde, Karaduran Deresine ulaşan derenin yatağını ve sonra da Karaduran deresini izleyerek denize varacaktır.

Yukarıda sözü geçen üç bölgede 19 Mayıs 1939 günü çalışmalarını bitirmiş olan Komisyon, yeni sınır çizgisini toprak üzerinde saptamakla görevlendirilecektir. Böylece belirlenen sınır çizgisinin ötesinde bulunan topraklar en geç 23 Temmuz 1939'a dek Fransız Kuvvetlerince boşaltılacak ve o gün Fransız makamlarının elindeki yetkilerin geçirilmesi de sona erdirmiş olacaktır.

Madde 2: Birinci Maddenin son fıkrasında söz konusu topraklarda oturan Hatay yurttaşları Türk uyrukluğunu kendiliğinden edinmiş olacaklardır.

Madde 3: İkinci Madde uyarınca Türk uyrukluğunu edinen 18 yaşını aşmış kimseler, işbu Anlaşmanın yürürlüğe girdiği günden başlayarak, 6 aylık bir süre içinde Suriye ya da Lübnan uyrukluğunu seçmek hakkına sahip olacaklardır.

Yukarıda söz konusu haktan yararlanmak isteyen kimseler konularının bağlı bulunduğu yönetim makamına bu konuda bir bildirim sunacaklardır. Buna karşılık kendilerine bir alındı verilecektir. Seçme hakkını kullananların çizelgeleri, olanaklı en kısa aralıklarla, Fransa Konsolosluğuna sunulacaktır.

Madde 4: Üçüncü Madde hükümleri uyarınca seçme hakkını kullanmış bulunan kimseler, bunu izleyen 18 ay içinde konullarını Türkiye'nin dışına geçirmek zorunda olacaklardır. Bunlar, sahip oldukları taşınmaz malları arıtacaklar, her türlü taşınır malları ve hayvanlarını ise elden çıkarmak ya da birlikte götürmekte serbest olacaklardır.

Yukarıda söz konusu arıtmadan elde edilen paralar, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İskenderun Şubesinde bloke bir hesaba yatırılacak ve bu paraları dışarı çıkarma biçimi Türk ve Fransız Hükümetleri arasında özel bir anlaşma ile düzenlenecektir.

Bu Maddenin 1. fıkrasında söz konusu kimselerin elindeki Türk parasının dışındaki paralar işbu Anlaşmaya ekli Tutanakta belirlenen biçimde dışarıya çıkarılabilecektir.

Madde 5: 2., 3. ve 4. Maddeler hükümlerinin uygulanmasından doğan tüm durumlarda evli kadınlar kocalarına ve 18 yaşından aşağı çocuklar ana-babalarına bağlı olacaklardır.

Madde 6: Fransız Hükümetinin, Fransız Devletine ilintili bir arsa üzerinde bulunan ve olduğu gibi korunacak olan İskenderun Askersel Mezarlığının bakımı ve korunması için bir bekçi atamaya hakkı olacaktır.

Madde 7: Türkiye, 30 Mayıs 1926 günlü Anlaşma, 22 Haziran 1929 günlü Protokol ve 3 Mayıs 1930 günlü Protokol ile belirlenen ve işbu Anlaşma ile düzeltilmiş olan sınırın, ülkesinin kesin sınırını oluşturduğunu açıklar.

Bunun bir sonucu olarak, Türkiye, Suriye'nin toprak bütünlüğüne saldırı, iç barışını bozacak ya da tehlikeye sokacak nitelikte ya da bu amaçlara yönelik her hangi bir davranışı kınar ve kendi ülkesi üzerinde bu nitelikteki her eylemi yasaklamağı ve gerektiğinde cezalandırmağı yükümlenir.

Madde 8: Daha önce yapılmış Anlaşmaların ve Anlaşmaların hiçbir hükmü 7. Maddedeki yükümlere aykırı biçimde yorumlanamaz.

Madde 9: Bağıtlı Yüksek Taraflardan Türkiye, kendi toprakları ve Fransa, Suriye toprakları üzerinde iki komşu ülkenin güvenlik ya da rejimlerine karşı eylemlerin hazırlanması ve gerçekleştirilmesini önlemek için gerekli tüm önlemleri alacaklardır.

Madde 10: Yeni bir Anlaşmanın yapılmasını olanaklı kılmak üzere, 30 Mayıs 1926 günlü Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ile onu bütünleyici anlaşmaların yürürlüğü 15 Mart 1940 gününe dek uzatılmıştır.

Bu Bağıtların hükümleri, 30 Mayıs 1926, 22 Haziran 1929 ve 3 Mayıs 1930 günlü Protokoller ile işbu Anlaşmada öngörülen değişmelere göre belirlenen Türkiye - Suriye sınırının tümü için geçerli olacaktır.

Şu da var ki, otlak ve yaylak haklarına ilişkin hükümler ortadan kaldırılmış sayılacaktı.

Madde 11: İşbu Anlaşma onaylanacak ve onay belgeleri en ivedi biçimde ve en geç 22 Temmuz 1939 günü Paris'te verişilecektir. Anlaşma onay belgelerinin verişimi günü yürürlüğe girecektir.

Yukarıdaki hükümlere inançla, aşağıda adları yazılı yetkili Temsilciler, işbu Anlaşmayı imza etmişler ve onu mühürlemişlerdir.

Ankara'da, 23 Haziran 1939 günü, iki örnek olarak düzenlenmiştir.

Ş. Saraçoğlu R. Massigıi [181]

181 **Nergis SAVCI**, a.g.e., s.117/119

EK-C

BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ'NİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ İÇİN YAPILACAKLAR

1. Enerji kaynaklarının denetlenmesi ve ulaşım koridorlarının güvence altına alınması suretiyle, Hazar Havzası, Basra Körfezi, Doğu Akdeniz, Kızıl Deniz ve Malaka Boğazı'nın 'Emin Ellere' geçmesi suretiyle siyasî ve ekonomik reformların bu stratejik noktaların çevresinde başlatılması.

2. Bölge ülkelerinin askerî gücünün zayıflatılması, kitle imha silâhlarına sahip olan veya olmaya niyetlenen ülkelerin engellenmesi ayrıca Pakistan, İran, Endonezya ve Türkiye'nin askerî gücünün sınırlandırılması.

3. Terörle mücadele sloganı ile İslamî hareketlerin tasfiyesinin sürdürülmesi ve söylemleri ile ABD'yi rahatsız eden oluşumları dağıtılması.

4. ABD-İsrail karşıtlığını besleyebilecek eğitim müfredatlarının değiştirilmesi. (Filipin okullarında, CIA uzmanları ders verirken; Mısır, Suudi Arabistan ve Endonezya'da eğitim

müfredatı değiştirildi.)

5. Anılan bölgede ABD yardımlarının başlatılması, buna paralel olarak Amerikan nüfusunun yaygınlaştırılması.

6. Bölgede Batı karşıtlığını besleyen anlaşmazlıkların çözümünün sağlanması, bazı anlaşmazlıkların Afganistan; Irak ve Filistin'de denendiği gibi 'Karzai modeli' şeklinde ve ABD çıkarlarını önceleyen yönetimlerin iş başına getirilerek dondurulması.

7. Batı'nın askerî ve ekonomik kontrolünün önünü açacak yönetici kadrolarının oluşturulması, güçlendirilmesi, iş başına getirilmesi.

8. Ortadoğu'da Türkiye öncülüğünde ılımlı İslam anlayışının getirilmesi ve bölgenin bu yönde yapılandırılması.

9. Ekonomik gelişme sloganıyla, bölge ülkelerin askerî ve siyasî gücünün zayıflatılması.[182] / [183]

182 **Beyza TANGÜLÜ**, ***Büyük Ortadoğu Projesi*** (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyometri Bilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Ali ERKUL**, Sivas, 2006, s.84

183 **Dicle TEKKAYA**, ***Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'nin Konumu*** (Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Doç. Dr. BÜLENT OLCAY**, Ankara, 2007, s.27/61

EK-Ç

ANNAN PLÂNI

1. Suriye yönetimi, "halkın meşru istek ve kaygılarına yanıt vermek için başlatılacak olan ve Suriyelilerin liderlik edeceği kapsamlı siyasi süreç" için ANNAN'la iş birliği içinde çalışmayı taahhüt etmektedir.

2. Suriye, çatışmaları durdurmayı ve insanların yaşadığı bölgelerde görülen askerî hareketliliği ve ağır silahların kullanılmasını derhal durduracağını taahhüt eder. Bu adımlar atılırken Suriye, şiddeti sonlandırmak için BM gözetimi altında Annan'la birlikte çalışacaktır.

Annan, muhalefetten de bütün çatışmaların sona erdirilmesi için benzer taahhütler beklemektedir.

3. Suriye, insanî yardımın iletilmesi ve yaralıların tahliye edilmesi için günlük iki saatlik "insanî duraklama"yı kabul etmekte ve uygulamaktadır.

4. Suriye, "rastgele tutuklanan kişilerin serbest bırakılma hızını ve kapsamını" ve bu kişilerin tutulduğu yerlerin bir listesini sunmayı taahhüt etmektedir.

5. Suriye, ülke genelinde gazeteciler için hareket özgürlüğünü sağlamayı ve "ayrımcı olmayan bir vize politikası uygulamayı" taahhüt etmektedir.

6. Suriye, "yasalarca garantilenen çerçevede toplanma özgürlüğü ve barışçıl gösteri yapma hakkına saygı duyacağını" taahhüt etmektedir.[184]

184 http://kemalistgenclik.com/2012/04/03/turkiyenin-savas-ilan/ http://cumhuriyet. com.tr/?hn=327172/http://www.haberler.com/suriye-annan-planini-kabul-etti-3484312-haberi

EK-D

DOSTLAR GRUBU, SURİYE HALKININ HAKLI DAVASINI DESTEKLEME YÖNÜNDEKİ KARARLILIĞINI TEYİD ETTİ

Suriye Halkının Dostları Grubu İkinci Konferansı (Dostlar Grubu) 1 Nisan 2012 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Birleşmiş Milletler, Arap Ligi, Avrupa Birliği, İslâm İşbirliği Teşkilatı, Körfez İşbirliği Konseyi ve Afrika Birliği'nin de aralarında bulunduğu 83 ülke ve uluslararası örgüt temsilcilerinin katıldığı Konferansa, Suriye Ulusal Konseyi (SUK) de iştirak etti. Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasıyla başlayan Konferans kapsamında, Suriye'den ayrılan Petrol Bakan Yardımcısı ve diğer bazı üst düzeyli yetkililer deneyimlerini Dostlar Grubu'yla paylaştılar.

DOSTLAR GRUBU, Suriye'nin geleceğinin Suriye halkı tarafından belirlenmesi gerektiğini, haklı ve meşru talepleri gerçekleşinceye kadar kararlılıkla Suriye halkının yanında olacağını vurguladı.

Dostlar Grubu, BM ve Arap Ligi Suriye Özel Temsilcisi Kofi ANNAN'ın Altı Maddeli Planı'nın Suriye tarafından tam olarak uygulanmasının önemine işaret etti. Bununla birlikte, Suriye rejiminin Altı Maddeli Planı kabul ettiğini açıklamasına karşın, eylemlerine devam etmesinden duyduğu derin üzüntüyü vurguladı; Ortak Özel Temsilci'ye karşı taahhütlerini yerine getirme yönünde rejime sunulan fırsat penceresinin ucunun açık olmaması gerektiğini kaydetti.

DOSTLAR GRUBU, Suriye Ulusal Konseyi'nin tüm Suriyelilerin meşru bir temsilcisi ve Suriyeli muhalif grupların altında biraraya geldiği şemsiye organizasyon olarak tanıdı.

Dostlar Grubu, Suriye'nin duyarlı vatandaşlarını, rejim tarafından işlenen mezalimin bir parçası olmaktan imtina etmeye davet etti. Özellikle silahlı kuvvetlerde, güvenlik güçlerinde ve diğer hükümet kurumlarında görev yapanlara, Suriye halkını hedefleyen gayrı hukuki emirlere riayet etmemeleri çağrısında bulundu.

Dostlar Grubu ayrıca; insan hakları ihlallerinin caydırılması ve gelecekte faillerin sorumlu tutulabilmesine temel oluşturmak amacıyla, ciddi insan hakları ihlallerine ilişkin delilerin belgelendirilmesi, analizi ve kayda geçirilmesine yönelik Suriye halkının ve uluslararası toplumun çabalarına destek olacak çok taraflı bir girişim başlatılmasını kararlaştırdı.

Suriye'nin ekonomik yeniden yapılanmasına ve kalkınmasına yönelik yardımların plânlanması ve koordinasyonunda uluslararası toplumun temel forumu olmayı hedefleyen Ekonomik Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Çalışma Grubu'nun görev yönergesini onayladı. Devletler ve uluslararası organizasyonlar tarafından halihazırda konulmuş olan kısıtlayıcı önlemlerin uygulanmasındaki etkinliğinin arttırılmasını teminen bir "Yaptırım Çalışma Grubu" kurulmasına karar verdi. Suriyelilerin önderliğinde sürdürülecek barışçıl, düzenli ve istikrarlı bir siyasi sürece teknik ve doğrudan destek dahil olmak üzere muhtemel her türlü yardımda bulunmayı taahhüt etti.

Dostlar Grubu, Suriye'de gittikçe kötüleşen insani durumdan duyduğu derin kaygıyı ifade etti. İnsani yardım örgütleri tarafından şiddetten en çok etkilenen kesimlere, yaralıların tedavisi de dahil olmak üzere, temel mal ve hizmetlerin serbest ve engelsiz bir şekilde ulaştırılmasının sağlanması hususunda tüm taraflara yaptığı çağrıyı yineledi.

Dostlar Grubu'nun bir sonraki toplantısına Fransa'nın ev sahipliği yapması öngörülmektedir.[185]

185 http://www.mfa.gov.tr/dostlar-grubu-suriye-halkinin-hakli-davasini-destekleme -yonundeki-kararliligini-teyid-etti.tr.mfa

EK-E

SURİYE HALKININ DOSTLARI GRUBU İKİNCİ KONFERANSI BAŞKANLIK SONUÇLARI (1 NİSAN 2012, İSTANBUL)

1. Suriye Halkının Dostları Grubu İkinci Konferansı ("Dostlar Grubu"), 1 Nisan 2012 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

2. DOSTLAR GRUBU; aralarında Birleşmiş Milletler, Arap Ligi, Avrupa Birliği, İslam İşbirliği Teşkilatı, Körfez İşbirliği Teşkilatı ve Afrika Birliği temsilcilerinin de bulunduğu toplam 83 ülke ve uluslararası örgütten katılım sağlanmasını ve artmakta olan ilgiyi memnuniyetle karşılamışlardır.

3. Tunus'ta gerçekleştirilen birinci toplantının sonuçlarına atıfla, Dostlar Grubu, Suriye halkının haklı davasını destekleme yönündeki kararlılığını teyit etmiştir. Dostlar Grubu, Suriye'nin geleceğinin Suriye halkı tarafından belirlenmesi gerektiğini, haklı ve meşru talepleri

gerçekleşinceye kadar kararlılıkla Suriye halkının yanında olacağını vurgulamıştır. Bu bağlamda, Dostlar Grubu, Suriye'nin egemenliğinin, bağımsızlığının, siyasi birliğinin ve toprak bütünlüğünün muhafazasına kuvvetle bağlı olduğunu dile getirmiştir.

4. Suriye Ulusal Konseyi, Suriye'deki duruma ilişkin olarak Dostlar Grubu'na bir rapor sunmuştur. Söz konusu raporda açıkça ifade edildiği üzere, sahadaki durum vahametini korumaktadır. Suriye rejiminin yaygın ve sistematik insan hakları ve temel özgürlük ihlalleri tüm şiddetiyle devam etmektedir. Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu binlerce Suriyeli hayatını kaybetmiş, on binlercesi keyfi olarak tutuklanmış ve kötü muameleye maruz kalmıştır. Birçok Suriyeli evlerini terk etmeye zorlanmış ve yerlerinden edilmişlerdir. Tüm yerleşim yerleri tahrip edilmiştir. Rejim her açıdan halkın güvenini kaybetmiştir. BM Bağımsız Soruşturma Komisyonu'nun da belirttiği üzere, rejim tarafından uygulanan vahşet, bazı durumlarda insanlığa karşı suç boyutlarına varmıştır. Ayrıca, rejim, uluslararası toplumu aldatmayı sürdürmekte ve uluslararası toplumun çabalarını manipüle etmektedir. Suriye rejimi, bu tutumuna derhal son vermeli, Suriye halkına karşı saldırılarını durdurmalı ve uluslararası hukuktan doğan bütün yükümlülüklerini yerine getirmelidir.

5. Tunus'ta 24 Şubat 2012 tarihinde gerçekleştirilen ilk toplantısında ilan edildiği üzere, Dostlar Grubu, etnik köken, inanç veya cinsiyet ayrımı gözetmeksizin insanların haklarına saygı gösterilen halkının ortak iradesi temelinde kendi geleceğini belirleyen; sivil, demokratik, çoğulcu, bağımsız ve özgür bir devlet yapısının oluşturulmasını hedefleyen, Suriyelilerin öncülüğünde yürütülecek bir siyasi geçiş sürecini kolaylaştırmak amacın yönelik Arab Ligi girişimine verdiği tam desteği teyit etmiştir.

6. Suriye Halkının Dostları Grubu, bu çerçevede, BM, Arab Ligi ve İİT'nin ilgili kararları ve beyanları, Ortak Özel Temsilci Kofi Annan'ın BM Güvenlik Konseyi'nin 21 Mart 2012 tarihli Başkanlık Açıklamasıyla 29 Mart tarihinde Arab Ligi Zirvesinde kabul edilen Altı Maddeli Planı'nın Suriye rejimi tarafından tam olarak uygulanmasının önemini vurgulamıştır.lardır. Dostlar Grubu, Ortak Özel Temsilci Kofi Annan'ın çabalarını memnuniyetle karşılamış ve Annan'ın BM Genel Kurulu'nun 16 Şubat 2012 tarih ve 66/253 sayılı kararı ile Arap Ligi'nin 22 Ocak 2012 tarih ve 7444 sayılı ve 12 Şubat 2012 tarih ve 7446 sayılı kararlarıyla belirlenen görev yönergesinin tam olarak uygulanmasına destek ifade etmişlerdir.

7. Bununla birlikte, Dostlar Grubu, Suriye rejiminin, Ortak Özel Temsilci Kofi Annan'ın Altı Maddeli Planını kabul ettiğini açıklamasına karşın, eylemlerine devam etmesinden duyduğu derin üzüntüyü vurgulamışlardır. Planın 27 Mart tarihinde kabul edildiğinin ilanından bu yana, rejimin şiddet eylemleri sonlandırılmamış; bahse konu tarihten bugüne çok sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. Verilen sözlerin yerine getirilmesi konusunda geçmişte yaşanan hayal kırıklıkları ışığında, bu durum, rejimin samimiyetsizliğinin yeni bir örneği olarak temayüz etmektedir. Bu nedenle, rejim verdiği sözlerden ziyade yaptıklarıyla yargılanacaktır. Ortak Özel Temsilci'ye karşı taahhütlerini yerine getirme yönünde rejime sunulan fırsat penceresinin ucu açık olmamalıdır. Dostlar Grubu, Ortak Özel Temsilciye, can kayıplarının devam etmesi halinde konunun yeniden BMGK'ya getirilmesi de dahil olmak üzere, bundan sonra atılacak adımlar için bir takvim belirlemesi çağrısında bulunmuştur. Grup tüm üyelere sorumluluklarını üstlenmeye davet etmektedir. Bu süre zarfında, Dostlar Grubu Suriye halkının korunması amacıyla ilave uygun önlemlerin alınması yönünde çalışmaya devam edecektir.

8. Dostlar Grubu 26-27 Mart tarihlerinde Tunus toplantısının Başkanlık Sonuçları uyarınca Arap Ligi ile işbirliği içinde İstanbul'da düzenlenen muhalefet konferansında açıklanan Milli Misak'ı büyük bir memnuniyetle karşılamıştır. Yeni Suriye'nin temelleri ilk

defa Misak'la birlikte ortaya konmaktadır. Grup, Suriye muhalefetinin, Suriye halkının tüm vatandaşlarının aidiyet, etnisite, inanç ve cinsiyetlerinden bağımsız olarak insan hakları ve temel özgürlüklerden istifade edeceğini açıkça belirten Misak'ta öngördüğü özgür ve bağımsız Suriye ortak vizyonuna desteğini ifade etmiştir. Grup, Milli Misak'ta belirtildiği üzere ve Arap Ligi Devletleri'nin girişimini yansıtan bir süreç olarak, Suriye muhalefetinin barışçıl, düzenli ve istikrarlı bir siyasi ve ekonomik geçiş surecine bağlılığını memnuniyetle karşılamaktadır. Siyasi geçiş sürecinde, Suriye'nin kurumlarının muhafaza edilmesi ve reforma tabi tutulması elzemdir. Yeni Suriye, hukukun üstünlüğüne bağlı ve tüm vatandaşlarının adalet önünde eşit olduğu anayasal bir demokrasi olacaktır.

9. Dostlar Grubu ayrıca, katılımcıların kendilerini yeni Suriye için ortak vizyonlarını ilerletmek amacıyla her kesimi kapsayan ve yeniden yapılandırılmış bir muhalefet platformu oluşturulması doğrultusunda birlikte çalışma iradesini ortaya koydukları yukarıda kayıtlı Muhalefet Konferansı'nın Sonuç Bildirisini içten bir memnuniyetle karşılamaktadır. Dostlar Grubu, bu sonucun alınmasında Suriye Ulusal Konseyi'nin ve diğerlerinin oynadığı rolü alkışlamıştır.

10. Yukarıdaki hususlar ışığında, Dostlar Grubu, Suriye Ulusal Konseyi'ni tüm Suriyelilerin meşru bir temsilcisi ve Suriyeli muhalif grupların altında bir araya geldiği şemsiye organizasyon olarak tanımaktadır. Dostlar Grubu, ayrıca Suriye Ulusal Konseyi'nin demokratik bir Suriye hedefine yönelik faaliyetlerini desteklemekte ve Konseyi muhalefetin uluslararası camia nezdinde önde gelen muhatap olarak kaydetmiştir.

11. Dostlar Grubu, Suriye'nin duyarlı vatandaşlarını, rejim tarafından işlenen mezalimin bir parçası olmaktan imtina etmeye davet etmektedir. Özellikle silahlı kuvvetlerde, güvenlik güçlerinde ve diğer hükümet kurumlarında görev yapanlara, Suriye halkını hedefleyen gayrı-hukuki emirlere riayet etmemeleri çağrısında bulunmuştur.

12. Dostlar Grubu, rejimin despotluk ve zulüm boyutlarına varan mezalimine rağmen, özgür ve demokratik bir Suriye için barışçıl gösteriler yapmak amacıyla sokaklara dökülen binlerce protestocuya hayranlığını dile getirmiştir. Grup, Suriye halkının kendini korumak için aldığı meşru önlemlere desteğini ifade etmiştir.

13. Dostlar Grubu, rejimi, Suriye halkına baskı yapmasına olanak sağlayan bütün araçlardan mahrum etmek için, uluslararası toplumu gerekli bütün tedbirleri almaya teşvik etmiştir. Bu meyanda, rejimin silahlara erişiminin engellenmesi en başta gelmektedir.

14. Dostlar Grubu, çeşitli ülkelerin Şam'daki diplomatik faaliyetlerini askıya almasına ve Tunus toplantısından bu yana büyükelçilerin geri çağrılmasına atıfta bulunarak, bu yönde ilave uygun tedbirler almaya karar vermiştir.

15. Dostlar Grubu, kitlesel, sistematik ve yaygın olarak devam eden halihazırdaki insan hakları ihlallerini şiddetle kınamaktadır. BM İnsan Hakları Konseyi tarafından görevlendirilmiş olan Uluslararası Bağımsız Araştırma Komisyonu'nun, Suriye güvenlik güçleri mensuplarının Suriye halkına karşı uyguladığı şiddeti gözler önüne seren iki raporunu büyük endişeyle not etmiştir. Dostlar Grubu, insan hakları durumunun, Uluslararası Bağımsız Araştırma Komisyonu tarafından gözlemlenmesine devam edilmesinin şart olduğunu ve uluslararası suçlar ile diğer büyük çaplı ihlallerin kanıtlarının, faillerini hesap vermelerini kolaylaştırmasını teminen sistematik olarak toplanmasının önemini açıkça belirtmektedir. Dostlar Grubu, ayrıca, İnsan Hakları Konseyi'nin, Uluslararası Bağımsız Araştırma Komisyonu'nun görev süresinin uzatılmasına ilişkin kararını memnuniyetle karşılamaktadır.

16. Dostlar Grubu, insan hakları ihlallerinin caydırılması ve gelecekte faillerin sorumlu tutulabilmesine temel oluşturmak amacıyla, ciddi insan hakları ihlallerine ilişkin delilerin

belgelendirilmesi, analizi ve kayda geçirilmesine yönelik Suriye halkının ve uluslararası toplumun çabalarına destek olacak çok taraflı bir girişim başlatılmasını kararlaştırmıştır.

17. Dostlar Grubu, Suriyelilerin önderliğinde sürdürülecek barışçıl, düzenli ve istikrarlı bir siyasi sürece teknik ve doğrudan destek dahil olmak üzere muhtemel her türlü yardımda bulunmayı taahhüt etmiştir. Bu meyanda Grup, fon sağlama ve mali destek dahil olmak üzere, Suriye halkının ihtiyaçlarının ivedilikle karşılanmasını teminen, desteğin devam ettirilmesi ve arttırılması taahhüdünde de bulunmuştur.

18. Dostlar Grubu, ilk toplantısının Başkanlık Açıklaması'nda şart koşulan tedbirler de dahil olmak üzere, devletler ve uluslararası organizasyonlar tarafından halihazırda konulmuş olan kısıtlayıcı önlemlerin uygulanmasındaki etkinliğinin arttırılmasını teminen bir "Yaptırım Çalışma Grubu" kurulmasına karar vermiştir. Çalışma Grubu'nun, diğer Dostlar Grubu üyelerinin de katılacağı Nisan ayı içerisindeki ilk toplantısına Fransa başkanlık edecektir.

19. Suriye'deki durum, bölgedeki ekonomik faaliyetler üzerinde de olumsuz bir etkide bulunmaktadır.. Örneğin, nakliye güzergâhlarındaki zorluklar ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Dostlar Grubu, söz konusu zorlukları tanımakta ve komşu ülkelerdeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi ve alternatif güzergâhlar geliştirilmesi için her türlü tedbiri almayı kararlaştırmıştır.

20. Dostlar Grubu, Suriye'nin siyasi ve ekonomik geçiş süreci önündeki tüm zorlukların bilincinde olarak, yeni Suriye'nin mali ve ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durmasını teminen Suriye'yi ekonomik alanda desteklemeyi taahhüt etmiştir.

21. Bu bağlamda Dostlar Grubu, Suriye'nin ekonomik yeniden yapılanmasına ve kalkınmasına yönelik yardımların planlanması ve koordinasyonunda uluslararası toplumun temel forumu olmayı hedefleyen Ekonomik Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Çalışma Grubu'nun görev yönergesini onaylamıştır. Bu amaç doğrultusunda Çalışma Grubu, Suriye muhalefeti tarafından belirlenecek yetkililerle yakın işbirliğinde faaliyet gösterecektir. Çalışma Grubunun Eş-başkanlığını Almanya ve Birleşik Arap Emirlikleri üstlenecek ve Çalışma Grubu Suriye Halkı'nın Dostları Grubu üyelerinin katılımına açık olacaktır.

22. Dostlar Grubu, Suriye'de gittikçe kötüleşen insani durumdan duyduğu derin kaygıyı ifade etmiştir. İnsani yardım örgütleri tarafından şiddetten en çok etkilenen kesimlere, yaralıların tedavisi de dahil olmak üzere, temel mal ve hizmetlerin serbest ve engelsiz bir şekilde ulaştırılmasının sağlanması hususunda tüm taraflara yaptığı çağrıyı yinelemiştir. İnsani yardımların ulaştırılmasını teminen çatışmalara günde iki saat insani ara verilmesi konusundaki çağrılara desteğini kaydetmiştir.

23. Dostlar Grubu, komşu ülkelere kaçmak zorunda kalan on binlerce Suriyeli ile Suriye içindeki yüzbinlerce yerlerinden olmuş kişinin durumundan duyduğu derin endişeyi ifade etmiştir. Rejimin şiddetinden kaçan Suriyelilere barınak sağlayan Suriye'nin komşuları üzerinde giderek artan ciddi boyuttaki sorumluluğun bilincinde olduğunu teyid etmiştir. Dostlar Grubu, Suriye'nin komşuları ve diğer ülkelere krizin etkileriyle mücadelede güçlü bir şekilde destek ve yardım sağlanması konusundaki taahhüdünü yinelemiştir.

24. Dostlar Grubu, devam etmekte olan siyasi müzakereler ile insani yardımlar arasında açıkça bir ayrım yapma konusundaki taahhüdünü yinelemiştir. Dostlar Grubu, insani erişimin sağlanması, belirlenen ihtiyaçların karşılanmasına yönelik planlamanın yapılması ve başta Suriye için BM Acil Müdahale Fonu başta olmak üzere öngörülebilir maddi kaynak mekanizmalarının oluşturulması konusunda BM Acil Yardım Koordinatörlerinin çabalarını memnuniyetle karşılamaktadır. Dostlar Grubu üyeleri, Suriye halkına verdikleri destek çerçevesinde insani ihtiyaçların karşılanabilmesini teminen sağlanan maddî katkının sürdürüleceğini taahhüt etmektedir.

25. Grup, insanî yardımların koordinasyonu konusunda Birleşmiş Milletler tarafından sarf edilen çabalara süren desteğini yinelemiştir. BM Acil Yardım Koordinatörü'nün himayesinde 8 Mart 2012 tarihinde Cenevre'de gerçekleştirilen Suriye İnsanî Forumu ilk toplantısının sonuçlarını memnuniyetle not etmiştir. Bilgi paylaşımı ve insanî yardımlar konusunda ortak bir tutum geliştirilmesini amacıyla bu şekilde kapsayıcı bir Forum düzenlenmesinin önemini teslim etmiştir.

26. Dostlar Grubu ayrıca, Suriye İnsani Forumunun çalışmalarını ve BM Acil Yardım Koordinatörü Sayın Valerie AMOS'un çalışmalarını güçlü bir şekilde desteklediğini kaydetmiş ve başta İslam İşbirliği Teşkilatı olmak üzere diğer kurum ve kuruluşların çabalarını memnuniyetle karşılamıştır.

27. Dostlar Grubu, Suriye Halkı'nın Dostları Grubunun ikinci toplantısına ev sahipliği yapmasından ötürü Türkiye'ye takdirlerini ve teşekkürlerini ifade etmiştir. Grup bir sonraki toplantının Fransa'da gerçekleştirilmesi hususunda anlaşmıştır. [186]

186 http://www.mfa.gov.tr/chairman_s-conclusions-second-conference-of---the-group-of-friends-of-the-syrian-people-istanbul_-1-april-2012.tr.mfa

EK-F

SAYIN BAKANIMIZIN SURİYE YÖNETİMİNE YÖNELİK OLARAK KARARLAŞTIRILAN ÖNLEMLER HAKKINDAKİ BASIN AÇIKLAMASI(30 Kasım 2011, Ankara)

Değerli Basın Mensupları,

Hepiniz Suriye'deki gelişmeleri yakından takip ediyorsunuz. Dolayısıyla, bugün bizi biraraya getiren nedenleri de gayet yakından biliyorsunuz.

Yaklaşık bir yıl önce Tunus'ta başlayan ve bütün bölgemizi etkisi altına alan bir değişim sürecinin içinde bulunuyoruz. Halkların kendi iradeleriyle başlattıkları bu hareketin sonucunda, bölge ülkelerinde refah, özgürlük ve demokrasi yönünde çok büyük bir toplumsal ivme oluşmuş durumda.

Bu doğrultuda, ilk kıvılcımın ortaya çıktığı Tunus'ta geçtiğimiz günlerde son derece başarılı bir seçim yaşandı ve demokratik bir hükümet oluşum süreci içine girildi. Libya, daha

sancılı bir dönemden geçti, ancak orada da Libya halkının iradesi yönünde, çok sağlıklı bir geçiş sürecinin işlemekte olduğunu görmekten büyük bir mutluluk duyuyoruz.

Bugün tabii Tahrir Meydanı'nda toplanan kalabalığın talepleri göz önüne alınmakta, bu talepler haklı talepler olmakla birlikte, Mısır'ın da çok uzun yıllardır ilk kez gerçek ve kapsamlı bir seçim sürecine girmiş olduğunu görmekten büyük bir mutluluk duyuyoruz.Fas ve Ürdün gibi diğer bazı bölge ülkelerinin de halkın demokrasi, özgürlük, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi talepleri doğrultusunda doğrudan inisiyatifler alınmış ve bu ülkelerde reform yönünde çok ciddi adımlar atılmıştır. Nitekim Fas'ta, yine geçtiğimiz günlerde, başarılı ve objektif bir seçim süreci uluslararası toplumun gözü önünde gerçekleşmiştir.

Böylesine yaygın bir değişim sürecinin yaşandığı bir dönemde, dost ve komşu Suriye'de de halkın talepleri doğrultusunda bir değişim sürecinin yaşanmış olmasını çok isterdik, beklerdik. Bütün arzumuz, Suriye'nin bu geçiş süreçlerine öncülük etmesiydi, Suriye yönetiminin bu değişim süreçlerini kendi inisiyatifiyle yönetebilmesiydi.

Çünkü biz, son 10 yıl içinde Suriye'yle ilişkilerimize büyük bir yoğunluk kazandırdık ve yoğun emekler sonucunda ilişkilerimizi en üst düzeye getirdik. Suriye'nin tarihi, kaderi, geleceği, bizim tarihimiz, bizim kaderimiz, bizim geleceğimizdir. Hiçbir şekilde Türkiye, Suriye'yi ne tarih boyunca yalnız bırakmıştır, ne şimdi yalnız bırakacaktır. En zor dönemlerde Suriye'yle birlikte olmaya özen gösterdik. 2005 yılında bütün dünyada Suriye'ye yönelik izolasyon çabaları olduğunda, bu çabalar karşısında en güçlü ve kararlı duruşu Türkiye sergiledi. Suriye'yle temaslarımızda kendi tecrübelerimizi paylaşmaya, Suriye yönetimini günümüz dünyasının gerektirdiği reformları yapmaya hep teşvik ettik. Kurduğumuz Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi ile Bakanlıklarımız arasındaki yoğun temaslar neticesinde, bu reformların en kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaya çalıştık. Sahip olduğumuz bütün teknik bilgi, deneyim ve donanımı paylaştık. İstedik ki, Suriye bizimle birlikte, ekonomik kalkınmayı, refahı gerçekleştirsin ve her konuda tam bir entegrasyon ilişkisi içine girelim. Bu ümidimiz, bu amacımız, bu vizyonumuz hâlâ sürmektedir.

Ancak, maalesef Suriye yönetimi, Ortadoğu'da, bölgemizde akan tarihi akışı, tarihin normalleşme sürecini yanlış yorumladı. Ciddi bir sarmalın, kısır döngünün içine girdi. Bu kısır döngünün içine girilmemesi için de bu dönemde elimizden gelen her türlü çabayı sarf ettik. Arap Baharı'nın ilk rüzgârlarının estiği dönemlerde, biliyorsunuz Sayın Başbakanımız da Suriye'ye gittik Ocak ayında. Halep'te yaptığımız görüşmelerde elimizdeki tüm tecrübe ve birikimleri paylaşacağımız taahhüdüyle Suriye Yönetimini reformlara teşvik etmeye çalıştık. Son derece açık, son derece samimi bütün görüşlerimizi paylaştık. Halkın talep ve beklentisi doğrultusunda atılması gereken adımlar ve reformların biran önce hayata geçirilmesinin elzem olduğunu vurguladık.

Maalesef, Suriye Yönetimi bu tavsiye ve uyarılarımıza, kanaatlerimize rağmen, demokratik açılımlarından daha çok şiddet sarmalı içine giren güvenlik politikalarına ağırlık verdi.Nisan ayında bu kez Sayın Cumhurbaşkanımızın ve Sayın Başbakanımızın sözlü mesajlarını iletmek üzere tekrar Suriye'ye gittim. Yine çok kapsamlı görüşmelerde kanaatlerimizi Suriye tarafına ilettik. Suriye tarafının hayata geçirmesi gereken reformlar konusunda da birçok teknik heyet gönderdik. Bütün imkânlarımızla, bu reform doğrultusundaki çabalara destek vereceğimizi bir kez daha vurguladık. Ancak, Suriye yönetimi maalesef, yine reformlara yoğunlaşmaktansa şiddet politikalarını gittikçe artıran bir yol benimsedi ve reform taahhütlerini hep bir oyalama taktiği gibi gündemde tuttu.

Buna rağmen vazgeçmedik. Ülkemize Mayıs ayında çok yoğun Suriye vatandaşlarının, kardeşlerimizin giriş talepleri, sığınma talepleri olduğunda da, bu talepleri hem karşıladık, hem de Suriye yönetimine gerekli tavsiyelerde bulunduk. Onlara gerçekleri görmeleri ve doğruya yönelmeleri konusunda sürekli olarak tavsiyelerde bulunduk. Hatta birçok çevre

tarafından Suriye yönetiminin vaadlerine kanmakla eleştirilmemize rağmen, bu ısrarlı tutumumuzu sürdürdük.

Son olarak geçtiğimiz Ağustos ayında yeni bir inisiyatif geliştirdik ve Ramazan ayının ilk günlerinde Suriye'de artan şiddet politikasına rağmen, Sayın Cumhurbaşkanımızın yazılı, Sayın Başbakanımızın sözlü mesajlarını iletmek üzere bir kez daha Şam'a gittim. Bu uzun görüşmede, bir yol haritası üzerinde anlaşmış olmamıza rağmen maalesef ilk atılan birkaç olumlu adım sonrasında, Suriye yönetimi şehirlere yönelik askeri baskılarını arttırdı.

Bugün Suriye'deki krizin ne olduğunu, hangi sebeplere dayandığını biliyoruz. Bölgemizde yaşanan gelişmeler göstermiştir ki, yönetenler ile halk arasındaki en derin bağ, meşruiyet bağıdır. Bir devletin devamlılığı, yönetenler ile halk arasındaki meşruiyet ilişkisinin siyasi, vicdani, akli açıdan devamlılığına bağlıdır. Bu bağ koptuğu takdirde, Suriye'de olduğu gibi, kriz kaçınılmaz hale gelmekte, geriye dönüş olmamaktadır. Suriye yönetiminin bugüne kadar idrak edemediği de budur.

Nitekim kolektif cezalandırma yöntemleri, şehirleri kuşatma altına alma, camileri bombalama, barışçıl gösteri yapanlara aşırı şiddet kullanma, şebiha gibi silahlı çeteleri öne sürüp, ardından ordu birlikleriyle kendi halkına silah doğrultup her gün onlarca insanı öldürme Suriye yönetiminin, meşruiyet konusundaki idrak yoksunluğunun tezahürleridir. Halka sıkılan her kurşunla, bombalanan her minareyle, Suriye yönetimi meşruiyetini daha da kaybetmiş, sadece kendi halkıyla değil, uluslararası alanda en zor baskılara ve izolasyona maruz kaldığı dönemde kendisine sahip çıkan Türkiye ve Arap devletleriyle arasındaki mesafeyi daha da açmıştır. Bize göre, Suriye yönetimi, kendisine tanınan her fırsatı, son olarak da Arap Ligi'nin sunduğu büyük fırsatı ve çıkış yolunu da heba ederek, yolun sonuna gelmiş, dahası bu sonucu bizzat kendisi hazırlamıştır.

Bir hususu burada bir kez daha açıklıkla vurgulamak istiyorum. Bizim, ne Suriye ne de bölgemizi ilgilendiren herhangi bir meselede gizli gündemimiz olmamıştır, olmayacaktır. Tek gündemimiz ve stratejik vizyonumuz, ortak geleceğimizi teminat altına almak, bölgemizde istikrar, barış, huzur ve refahı hakim kılmaktır. Suriye yönetimi, bu coğrafyada yaşayan herkesin maalesef kaygıyla izlediği yöntemler uygulamaktadır. Suriye konusu, bütün bölgenin bir meselesi halini almış durumdadır ve aslında bölgesel bir sahiplenmeyle ele alınmadıkça bu krizi aşmak da mümkün değildir. Onun için son dönemlerde Arap Ligi'yle birlikte çok yoğun bir çaba içinde bulunduk.

Çünkü kaygılıyız. Suriye halkı için kaygılıyız. Bölge için kaygılıyız. Bölgemizi kuşatma altına almaya başlayan etnik ve mezhepsel kimlik temelli siyaset anlayışı ve bunun uzantısı olan çatışmalar, bütün bölgemiz için bir tehdit niteliği taşımaktadır. Bu tehdit ancak bir demokratik uzlaşı kültürünün inşası ile bertaraf edilebilir. Bu itibarla, Suriye bakımından bugün üstlendiğimiz sorumluluk ve yaptığımız girişimler, barış, huzur ve istikrarı hakim kılmanın ve geleceğe sahip çıkmanın bir ifadesi ve tezahürüdür. Son dönemde, uluslararası camianın tüm çabalarının Suriye'de akan kanın durması yönünde olması gerektiğine inanıyoruz.

Nitekim, 22 Arap ülkesinin bir araya geldiği Arap Ligi de Suriye'deki gelişmeler karşısında büyük bir kaygıyla çözüm arayışına girmiş, Suriye'de yaşananların tam olarak anlaşılabilmesi amacıyla gözlemciler göndermeyi önermiş, ancak önceki tüm fırsatlar gibi, Suriye kendisine sunulan bu son fırsatı da heba etmiştir. Gözlemcilerin mevcudiyeti Suriye'de sürecin doğru anlaşılması imkanını sağlayacak ve bundan sonraki şiddet ihtimalini ortadan kaldıracak önemli bir girişimdi. Maalesef bu girişim de Suriye yönetimi tarafından olumlu bir şekilde karşılanmamıştır.

Bunun üzerine geçtiğimiz hafta sonu Başbakan Yardımcısı Sayın Babacan ve benim de Kahire'ye giderek bizzat temaslarda bulunduğumuz Arap Ligi Bakanları Suriye'nin bu

tutumu karşısında, bizimle de istişare ederek, bu ülkeye yönelik bir dizi önlemleri karara bağlamışlardır.

Diğer Arap ülkelerinin Suriye'deki gelişmeler karşısında gösterdikleri bu sorumluluk ve hassasiyet kuşkusuz son derece anlamlı ve takdire şayandır. Suriye halkının diğer Arap halkları tarafından yalnız bırakılmadığını göstermektedir.

Öte yandan, BM İnsan Hakları Konseyi tarafından Suriye'deki insan hakları ihlallerini araştırmak üzere kurulan Suriye Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu, 28 Kasım 2011 tarihinde kamuoyuna açıkladığı raporda, Suriye'deki insan haklarının durumuna ilişkin yer verilen hususlar ülkedeki insani durumun vahametini ortaya koymaktadır. Bu raporda daha da ileri gidilerek, Suriye güvenlik güçlerinin insanlığa karşı suç işlediği sonucuna varılmıştır.

Suriye yönetiminin meşru taleplerini dile getiren sivil halka karşı uyguladığı şiddetin, kendi halkına silah doğrultan bir zihniyetin kabul edilmesi mümkün değildir. Hiçbir idare kendi halkına karşı giriştiği mücadeleden galip çıkamaz.

Suriye'de ulaşılan bu noktada, sivil halka yönelik şiddet ve aşırı güç kullanımının derhal durdurulması; güvenlik güçlerinin şehirlerden derhal çekilmesi şarttır. Halkın meşru talepleri doğrultusunda anayasal demokrasiye geçiş sürecinin sözde ve görüntüde değil, özde ve gerçek manada biran önce başlatılması gerekmektedir. Bunu Rejim'in kendiliğinden yapmayacağı maalesef yaklaşık 9 aydır süren tecrübeyle sabittir.

Dolayısıyla, halka karşı şiddet uygulayan Suriye yönetimi üzerinde bölgesel ve uluslararası baskının artırılması ve bu yönetimin kendi halkına zulmetmesini engellemek yolunda adımlar atılması zorunlu hale gelmiştir. Bu itibarla, bu gerçekleri görmezden gelmeye devam eden Suriye yönetimine karşı bir takım önlemler alınması, Arap Ligi gibi Türkiye için de kaçınılmaz hale gelmiş bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Hükümetimiz tarafından ilk aşamada alınması kararlaştırılan önlemler şu şekilde ele alınabilinir ve bu önlemler konusunda ilgili Bakan arkadaşlarımızla kapsamlı görüşmeler gerçekleştirdik; Sayın Başbakanımız ve Sayın Cumhurbaşkanımızdan aldığımız talimatlar doğrultusunda da bu önlemleri şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Suriye'de halkıyla barışık meşru bir yönetim işbaşına gelene kadar Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizmasının askıya alınması.

2. Suriye'de temel liderlik kadrosu mensubu olup, haklarında halka karşı şiddete ve hukuk dışı yöntemlere başvurduklarına dair iddialar bulunan bazı yetkililere seyahat yasağı konulması ve bu kişilerin ülkemizdeki malvarlıklarının dondurulması; Suriye rejiminin kuvvetli destekçisi konumundaki tanınmış bazı işadamlarına da benzer tedbirlerin getirilmesi.

3. Suriye Ordusu'na her türlü silah ve askeri malzemenin satış ve tedarikinin durdurulması.

4. Türkiye toprakları, hava sahası ve karasuları kullanılmak suretiyle üçüncü ülkelerden Suriye'ye silah ve askeri malzeme transferi yapılmasının uluslararası hukuka uygun olarak engellenmesi.

5. Suriye Merkez Bankası ile ilişkilerin durdurulması.

6. Suriye Hükümeti'nin Türkiye'deki finansal varlıklarının dondurulması.

7. Suriye Hükümeti ile kredi ilişkilerinin durdurulması.

8. Mevcut işlemler hariç, Suriye Ticaret Bankası (Commercial Bank of Syria) ile işlemlerin durdurulması.

9. Suriye'deki altyapı projelerinin finansmanı için imzalanan Eximbank kredi anlaşmasının askıya alınması.

Bu vesileyle bir hususun önemini bir kez daha vurgulamak istiyorum. Bu önlemlerin kardeş Suriye halkını olumsuz etkilememesini teminen ilgili Bakan arkadaşlarımla son derece

titiz bir çalışma yürüttük. Seçeneklerimizi çok hassas bir süzgeçten geçirdik.

Suriye Yönetimine karşı uygulamayı öngördüğümüz önlemlerle ilgili gözettiğimiz temel ilke, her şeyden önce, Suriye halkının incitilmesine, yönetimin hatalarından dolayı halkın eza ve cefa çekmesine mahal verilmemesidir. Bu bağlamda, başta su olmak üzere, Suriye halkının gündelik yaşamının idamesi için elzem maddeler bu önlemler kapsamına girmeyecektir. Suriyeli kardeşlerimizin günlük hayatlarında herhangi bir zorluk çekmemesi için de her türlü tedbiri almaya devam edeceğiz.

İkinci olarak, bu önlemlerle Suriye rejiminin kendi halkına karşı şiddet uygulayacak her türlü imkan ve kapasitesini hedef almaktayız. Diğer taraftan, bundan sonra da Suriye yönetiminin tutumuna göre alabileceğimiz ilave tedbirleri de aynı titizlik içinde değerlendireceğiz. Temennimiz, Suriye yönetiminin girdiği çıkmaz sokaktan tek kurtuluş yolunun, bir an önce halkın meşru taleplerini tam olarak uygulamak olduğunu idrak etmesi ve sivil halka yönelik şiddet ve baskı politikalarına son vermesidir.

Türkiye, bu zor dönemde Suriye halkının yanında kararlılıkla durmaya devam edecektir. Çünkü biz Suriye halkıyla birlikte ortak bir geleceği paylaştığımıza ve bu ortak geleceği birlikte inşa edeceğimize güçlü bir şekilde inanıyoruz. Suriye halkına, girdikleri bu haklı mücadelede başarılar diliyoruz. Çok teşekkür ederim.[187]

187 http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-suriye-yonetimine-yonelik-olarak-kararlastirilan-onlemler-hakkindaki-basin-aciklamasi.tr.mfa

* * *

K A Y N A K L A R

DİPNOT OLARAK YARARLANILAN KAYNAKLAR

Ahmet Emin DAĞ, ***Halep Türkmenleri (1918-2008)***, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN**, İstanbul, 2010

Ahmet DAVUTOĞLU, ***Stratejik Derinlik***, Küre Yayınları, Altmışıncı Basım, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 2011, s. 133

Arda BAŞ, ***Ortadoğu Krizleri ve Türkiye (1950–1958)***, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Tez Danışman: **Doç. Dr. Behçet Kemal YEŞİLBURSA**, Bolu, 2006

Ayfer SELAMOĞLU, ***ABD'nin Büyük Ortadoğu Politikası ve Küresel Yansımaları***, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez danışmanı: **Doç. Dr. İdris BAL**, Ankara, 2007

Bernard LEWİS, ***Orta Şarkın Tarihi Hüviyeti***, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII, Ankara, 1964, s.75

Beyza TANGÜLÜ, ***Büyük Ortadoğu Projesi***, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyometri Bilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Ali ERKUL**, Sivas, 2006

Cengiz EROĞLU, Murat BABUÇOĞLU, Yard. Doç. Dr. Mehmet KÖÇER, ***Osmanlı Vilayet Salnameleri'nde Halep***, Global Strateji Enstitüsü, Kozan Ofset, Ankara, 2007

Cumhuriyet Gazetesi, 15 Ağustos 1949, s.3

Cumhuriyet Gazetesi, 14 Kasım 1970. İstanbul, s.7

Çoban YURDÇU, Cumhuriyet Gazetesi, 4 Nisan 1949, İstanbul, s.3

Çoban YURDÇU, Cumhuriyet Gazetesi, 18 Ağustos 1949, İstanbul, s.3

Dan RAVİV - Yossi MELMAN, ***"Every Spy a Prince"***, s.81 /

Daniel YERGIN, **Petrol** (Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü), ÇEVİREN: **Kamuran TUNCAY**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 332, Birinci Baskı, MİNPA Matbaacılık Ticaret ve Limited Şirketi, Ankara, 1995, s.209

Davut DURSUN, ***Ortadoğu Neresi? Sübjektif Bir Kavramın Anlam Çerçevesi ve Tarihi***, Sakarya Üni., İktisadî ve İdarî Bilimler Fak.

Dicle TEKKAYA, ***Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'nin Konumu***, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Doç. Dr. BÜLENT OLCAY**, Ankara, 2007

Doğan ŞENTÜRK, ***Ortadoğu'da Arap Birliği Rüyası, Saddam'ın Baas'ı***, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003, s.195-196

Erdem ERCİYES, ***Ortadoğu Denkleminde Türkiye-Suriye İlişkileri***, IQ Kültür-Sanat, İstanbul, 2004, s.4

Ethem Rûhi FIĞLALI, ***Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri***, Selçuk Yayınları, Hicrî 15. Asır Külliyatı No.:1, Birinci Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s.143 / 156

Fahir ARMAOĞLU, ***Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)***, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 299, Ofset Repromat, İkinci Baskı, Ankara, 1991, s.207-208

Fahir ARMAOĞLU, ***20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1990*** (*Cilt I: 1914-1980*), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 252, Tisamat Basım Sanayi, Sekizinci Baskı, Ankara, 1992, s.506

Fahir ARMAOĞLU, ***20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1990*** (*Cilt II: 1980-1990*), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No.: 313, Tisamat Basım Sanayi, İkinci Baskı, Ankara, 1992, s.32

Faik BULUT, ***İslamcı Örgütler*** (*Ortadoğu, Asya, Türkiye, Avrupa, Kürdistan, Afrika, ABD*), Tüm Zamanlar Yayıncılık, Karınca Yay. Dağ. Paz. Sanayi ve Tic. Ltd. Şti., Genişletilmiş İkinci Basım, İstanbul, 1994, s.307

Gonca OĞUZ GÖK, ***İran'ın Bölgesel Politikası ve Türk-İran İlişkileri***, Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Salih AYNURAL**, Gebze, 2005, s.112

Hakan ERTAŞ, ***1990 Sonrası Bölgesel Gelişmeler Işığında Suriye***, Master Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Osman Metin ÖZTÜRK**, Ankara, 2006, s.7

Hülya Aslan EROL, ***Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı***, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 4, Aralık 2009

Kamel S. ABU JABER, ***Arap Baas Sosyalist Partisi***, Çeviren: Ahmet ERSOY, Altınoluk Matbaası Yayınları, Ankara, 1970, s.38

M. Âkif OKUR, ***Fransız Manda Yönetimi Döneminde Suriye, Ortadoğu Siyasetinde Suriye***, Derleyen: **Türel YILMAZ** ve **Mehmet ŞAHİN**, Platin, Ankara, 2004), s.3

Hüsnü MAHALLİ, **Ortadoğu'da Kanlı Bahar** (*Acılı Bir Coğrafyanın Uyumlu İslâm'la İmtihanı*), Destek Yayınevi, İnkılâp Kitapevi Baskı Tesisleri, 7. Baskı, İstanbul, Mart 2012

Metin TOKER, Cumhuriyet Gazetesi, 6 Nisan 1949, İstanbul, s.4

Milliyet Gazetesi, 21 Eylül 1952, İstanbul, s.3

Muhammed Yusuf KANDEHLEVİ, ***Hayatu's-Sahabe***, Akçağ Yayınları: 1, s.202

Mücahit TOPALAK, ***İhtilal İçinde İhtilal***, Zafer Gazetesi, 26 Şubat 1954, Ankara, s.3

Nikolas Van DAM, ***Suriye'de İktidar Mücadelesi***, [Çevirenler: **Aslı Falay ÇALKIVİK-Semih İDİZ**], İletişim Yayınları, İstanbul-2000, s.59

Oytun ORHAN, ***Suriye Arap Cumhuriyeti***, Stratejik Öngörü Dergisi, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s.5

Ozan Nejat Aslan, ***Demokratikleş(Tir)Me Sürecinde Suriye***, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Yard. Doç. Dr. Şebnem GÜLFİDAN**, İstanbul, 2006

Ömer Faruk ABDULLAH, Suriye Dosyası, Akabe yayınları, İstanbul-1998 s.43

Ömer PEHLİVANOĞLU, ***Ortadoğu ve Türkiye***, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2004, s.97

Ömer Rıza DOĞRUL, ***Şam'da Dünkü Durum***, Cumhuriyet Gazetesi, 18 Ağustos 1949, İstanbul, s.3

Önder ÖNGÖR, ***Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD'nin Ortadoğu Coğrafyasında Uyguladığı Güvenlik Politikaları ve Bu Politikaların Türkiye Üzerine Yansımaları***, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Strateji Bilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Yrd. Doç. Dr. Abdülkayyum KESİCİ**, Gebze, 2005

Özge ÖZKOÇ, ***SURİYE BAAS PARTİSİ: Kökenleri, Dönüşümü, İzlediği İç ve Dış Politika (1943–1991)***, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Doç. Dr. Melek FIRAT**, Ankara, 2007

Paul JOHNSON, ***Yahudi Tarihi***, Çeviren: **Orhan FİLİZ**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2000, s.400

Ramazan ÖZEY, ***Dünya Denkleminde Ortadoğu*** (Ülkeler-İnsanlar-Sorunlar), Öz Eğitim, İstanbul, 1997, s.157

Robert FİSK, ***The army was told not to ire at protesters,*** Independent, 28 Ekim 2011.

R.Kürşat RÜSTEMOĞLU, ***"1949-1981 yılları Arasında Suriye ve Mısır'da Vuku Bulan Hükümet Darbeleri ve Bunların Türkiye'deki Yankıları"***, Yüksek Lisans Tezi, [Danışman: Prof. Dr. Hüseyin SALMAN] Marmara Ün. Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul-2008, s.14

Sabahattin ŞEN, ***Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım***, Birey Yayınları, İstanbul, 2004, s. 186-187

Sabah Gazetesi, ***"İran-Suriye Savunma İttifakı Başlattı"***, 14.07.2006

Sadık ATAK, ***Harp Sonrası Dünya (1945-1966)***, Ankara, 1966, s.497

Samagan MYRZAİBRAİMOV, ***Beşar Esad Döneminde Suriye'nin Rusya'ya Yönelik Politikası***, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Yard. Doç. Dr. Esra HATİPOĞLU**, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasî Tarihi Ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul, 2007

Samih Azmi ESER, Cumhuriyet Gazetesi, 1 Nisan 1949, İstanbul, s.3

Selahattin İBAS, ***Türkiye Suriye İlişkilerinin Tarihi***, Yayına Hazırlayanlar: **Türel YILMAZ**, **Mehmet ŞAHİN**, ***Ortadoğu Siyasetinde Suriye***, Platin Yayınları, Ankara, 2004, s.55-56

Tercüman Gazetesi, 19 Kasım 1970, İstanbul, s.7

Tim WEINER, ***"Bir CIA Tarihi: Küllerin Mirası"*** (*The Legecy Of Ashes: A History Of CIA*), Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.169-170

Vatan Gazetesi, 22 Ağustos 1949, İstanbul, s.3

Vatan Gazetesi, 19 Kasım 1970, İstanbul, s.1-3

Yasin ATLIOĞLU, ***Beşşar Esad'ın Siyasi ve Ekonomik Dışa Açılım Politikaları***, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası

İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Yard. Doç. Dr. Esra HATİPOĞLU**, İstanbul, 2006

Yaşar KUTLUAY, ***Tarihte ve Günümüzde İslâm Mezhepleri***, Selçuk Yayınları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1968, s.133

Zafer Gazetesi, 26 Şubat 1954, Ankara, s.1-6

Zişan ŞİRİN AYRANCI, ***Türkiye - Suriye İlişkileri***, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Prof. Dr. İhsan GÜNEŞ**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskişehir, 2006

DİĞER KAYNAKLAR

Ahmet Emin DAĞ, ***Suriye: Bilad-i Şam'ın Hazin Öyküsü***, İHH Yayınları, İstanbul, 2004

Ahmet DAVUTOĞLU, ***Dünya Sisteminin Yeniden Yapılanması***, İzlenim (Makale), İstanbul, Şubat 1993

Ahmet DAVUTOĞLU, ***Fukuyama'dan Huntington'a Bir Bunalımı Örtme Çabası ve Siyasi Teorinin Pragmatik Kullanımı***, İzlenim (Makale), İstanbul, Ekim 1993

Ahmet DAVUTOĞLU, ***Küresel Bunalım***, Küre Yayınları, İstanbul, 2002

Ahmet Taner KIŞLALI, ***Siyaset Bilimi***, İmge Yayınları, İstanbul, 1994

Akad, Dergi (Alevi Kültürünü Araştırma Derneği Dergisi), Yıl: 1, Sayı: 2, Koç Ofset Matbaacılık, İskenderun, Aralık 2007

Akad, Dergi (Alevi Kültürünü Araştırma Derneği Dergisi), Yıl: 2, Sayı: 3, Color Ofset, İskenderun, Mart 2008

Akad, Dergi (Alevi Kültürünü Araştırma Derneği Dergisi), Yıl: 2, Sayı: 4, Koç Ofset Matbaacılık, İskenderun, Eylül 2008

Albert HOURANI, ***Arap Halkları Tarihi***, Çeviren: **Yavuz ALOGAN**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005

Albert HOURANI, ***Çağdaş Arap Düşüncesi***, Çeviren: **Latif BOYACI** ve **Hüseyin YILMAZ**, İnsan Yayınları, İstanbul, 1994.

Atilla AKAR, ***Büyük Ortadoğu Kuşatması, Yeni Dünya Düzeninin Ortadoğu Ayağı***, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005

Aytekin YILMAZ, ***Çağdaş Siyasal Akımlar:*** *Modern Demokraside Yeni Arayışlar*, Vadi Yayınları, Ankara, 2001

Bassam TİBİ, ***Arap Milliyetçiliği***, Çeviren: **Taşkın TEMİZ**, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1998

Bernard LEWİS, ***İslam'ın Krizi***, Çeviren: **Abdullah YILMAZ**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2003

Bernard LEWİS, ***Ortadoğu***, Çeviren: **Mehmet HARMANCI**, Sabah Yayınları, İstanbul, 1996.

Bernard LEWİS, ***Ortadoğu'nun Çoklu Kimliği***, Çeviren: **Mehmet HARMANCI**, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000

Bülent ARAS, ***Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye***, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997.

Celalettin YAVUZ, ***Geçmişten Geleceğe Suriye - Türkiye İlişkileri***, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 2005

Cemal ZEHİR, ***Türkiye ve Ortadoğu Su Meseleleri***, Marifet Yayınları, İstanbul, 1998

Cemalettin TAŞKIRAN, ***Filistin Meselesi ve İsrail'in Son Saldırısı*** (Makale), Stradigma, Sayı:10, Kasım 2003

Cengiz OKMAN, ***Dış Politika Stratejileri Üzerine***, M5 Dergisi (Makale), İstanbul, 1985

Daniel YERGİN, ***Petrol-Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü***, Kültür Yayınları, İstanbul, 1995

Davud DURSUN, ***Ortadoğu Neresi***, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995

Edward SAID, ***Şarkiyatçılık***, Çeviren: **Berna ÜLNER**, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2003
Ekrem MEMİŞ, ***Kaynayan Kazan Ortadoğu***, Çizgi Yayınları, Konya, 2002.
El MEMUN, ***Irak'ın Politikalarıyla İlgili Başkan Saddam Hüseyin'in Basın Konferansı 1981***, Bağdat, 1982
El MEMUN, ***Saddam Hüseyin Devrim ve Yurtsal Eğitim***, Bağdat, 1982
Emre KONGAR, ***Küresel Terör ve Globalleşme Sürecinde Türkiye***, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001
Emre KONGAR, ***21.Yüzyılda Türkiye:2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı***, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998
Erdal ÖZTÜRK, ***Orta Doğu'da Güvenlik ve İş birliğinin Tesisi***, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, Yeni Levent-İstanbul, 1999
Erdem ERCİYES, ***Ortadoğu Denkleminde Türkiye-Suriye İlişkileri***, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2004
Ernest DAWN, ***Osmanlıcılıktan Arapçılığa***, Çeviren: **Bahattin AYDIN**, Yöneliş Yayınları, İstanbul, 1998.
Erol BİBİLİK, ***Amerikan Kuşatması***, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003
Etyen MAHÇUPYAN, ***Suriye'de Sivil Muhalefet*** (Makale), Zaman, 30 Ocak 2006
Faruk GÜR, ***Türkiye'nin Arap Dünyası ile Olan İlişkilerinin Başlıca Sorunları ve Özellikleri Nelerdir?***, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul, 2002
Faruk METİN, ***Cumhuriyet Döneminde Ortadoğu Ülkelerine Yönelik Türk Dış Politikası***, Harp Akademileri Komutanlığı Tezi, İstanbul, 2004
Faruk SÖNMEZOĞLU, ***Değişen Dünya ve Türkiye***, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1998
Faruk SÖNMEZOĞLU, ***II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası***, Der Yayınları, İstanbul, 2006
Faruk SÖNMEZOĞLU ve Diğerleri, ***Türk Dış Politikasının Analizi***, Der Yayınevi, İstanbul, 2001
Fatih ÖZBAY, ***Rusya Ortadoğu'da Kapıları Zorluyor*** (Makale), TASAM, http://www.tasam.org/index.php?altid=1588 , (05.04.07)
Fikret ERTAN, ***Putin Ortadoğu'da*** (Makale), TÜRKSAM, 13 Şubat 2006
Francis FUKUYAMA, ***Devlet İnşası*** (*21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim*), Çeviren: **Devrim ÇETİNKASAP**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005
Göksel BAYDAR, ***1990 Sonrası Türkiye Suriye İlişkileri***, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001
Francis FUKUYAMA, ***Tarihin Sonu ve Son İnsan***, Çeviren: **Zülfü DİCLELİ**, Simavi Yayınları, ?, 1992,
Hakan YILMAZ, ***Türkiye-Suriye İlişkileri***, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2001
Haluk GERGER, ***ABD Ortadoğu Türkiye,*** Ceylan Yayınları, İstanbul, 2006
Hasan CEMAL, ***Büyük Ortadoğu***, Milliyet Gazetesi (Makale), 02.03.2004
Heinz KRAMER, ***Avrupa ve Amerika karşısında Değişen Türkiye***, Timaş Yayınları, İstanbul, 2000
Helmut SCHMIDT, ***21. Yüzyılda Atlantik Ötesi İttifak***, Askerî Bilimler Araştırma Merkezi Dış Basın Bülteni, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 1999
Henry KISSENGER, *Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?*, ODTÜ Yayınları, Ankara, 2002
Henry KİSSİNGER, ***Diplomasi***, Çeviren: **İbrahim H. KURT**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000
Hüseyin BAĞCI, ***Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası***, İmge Yayınevi, Ankara,1990
Hüsnü MAHALLİ, ***Esad ve Suriye Gerçeği*** (Makale) Akşam, 27 Aralık 2005
Hüsnü MAHALLİ, ***Ortadoğu'da Kanlı Bahar***, Destek Yayınevi, Araştırma-İnceleme: 72, İnkılap Kitapevi Baskı Tesisleri, 7. Baskı, İstanbul, 2012

İ. Kürşad AĞCA, ***Suriye'nin Ekonomik Durumu, Ortadoğu Siyasetinde Suriye***, Platin Yayınları, Ankara, 2004

İ. Yaşar HACISALİHOĞLU, ***Soğuk Savaş Sonrası Gelişmeler ve Türkiye***, Bildiren Yıl: 5, Sayı: 19 (Makale), 2004

İdris BAL, ***21. Yüzyılda Türk Dış Politikası***, AGAM Yayınları, Ankara, 2002

İhsan ÇOMAK, ***Rusya-İran İlişkileri*** (Makale), TÜRKSAM, 15 Aralık 2005

İlhan ARSEL, ***Arap Milliyetçiliği ve Türkler***, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1977

İlhan AVCI, ***Su Sorunu ve Sınır Aşan / Sınır oluşturan Su Yolları***, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2000

İsmail SOYSAL, ***Hatay Sorunu ve Türk-Fransız Siyasal İlişkileri (1936-1939)*** (Makale), Belleten (Nisan 1985), Cilt CXLIX, Sayı: 193

İsmet GİRİTLİ, ***Bugünkü Orta Doğu'nun Önemli Sorunları***, Nihad Sayar Vakfı Yayınları, İstanbul, 1978

John Lewis GADDIS, ***Soğuk Savaş*** **(**Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçek), Çeviren: **Dilek CENKCİLER**, Yapı Kredi Yayınları: 2806, Tarih: 46, Şefik matbaası, 1. Baskı, İstanbul, Aralık 2008

Kadir SAĞLAM, ***Orta Doğu'da ve Dünyada Körfez Savaşı ile Değişen Güç Dengeleri***, İstanbul, 1999

Kamuran GÜRÜN, ***Dış İlişkiler ve Türk Politikası***, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983.

Kürşad AĞCA, ***Suriye'nin Ekonomik Durumu, Ortadoğu Siyasetinde Suriye***, (Editör: **Türel YILMAZ**), Platin Yayınları, Ankara, 2005

L. Carl BROWN, ***İmparatorluk Mirası: Balkanlar'da ve Ortadoğu'da Osmanlı Damgası***, Çeviren: **Gül Çağalı GÜVEN**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003

M. Vedat GÜRBÜZ, ***Petrol Politikaları ve Orta Doğu***, Avrasya Dosyası Dergisi (Makale), Bahar, 2003

M. Zekai DOĞANAY ve A. Fikret ATUN, ***Ortadoğu'nun Jeopolitik ve Jeostratejik Açıdan Değerlendirilmesi, Körfez Harbi ve Alınan Dersler***, Harp Akademisi Yayınları, İstanbul, 1994

Mazin HASAN, ***Araplara Göre Büyük Orta Doğu ve Demokrasi*** (Makale), ASAM Günlük Bülten, 2 Mayıs 2005

Mecid GAFUR, ***Hafız Esad Dönemi Türkiye-Suriye İlişkileri***, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2002.

Mehdad R. IZADY, ***Kürtler***, Çeviren: **Cemal ATİLA**, Doz Yayınları, ?, 2004

Mehmet GÖNLÜBOL, ***Atatürk Devrinde Türkiye'nin Dış Politikası***, Türk Yıllığı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1963

Mehmet İlhan ÜNVER, ***Ortadoğu Barış Süreci ve Türkiye Üzerine Etkileri***, Harp Akademileri Komutanlığı Tezi, İstanbul, 1996

Mehmet KOCAOĞLU, ***Uluslar Arası İlişkiler Işığında Ortadoğu***, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 1995.

Mehmet Necati ÖZFATURA, ***Kurtlar Sofrasında Ortadoğu***, Adım Yayınları, İstanbul, 1991

Mert BAYAT, ***Bilinen Geçmişten Görünebilen Geleceğe Ortadoğu ve Türkiye*** (Makale), Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Ocak 1991

Metin ÖZTÜRK, ***Türkiye ve Ortadoğu***, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1997

Mirella BİANCO, *Kaddafi* (Çölün Elçisi), ?, ?,

Murat YETKİN, ***Ortadoğu'ya Yeni Düzen Böyle mi Gelecek***, Radikal (Makale), 6 Nisan 2004

Mustafa KIRALİ, ***Büyük Ortadoğu Oyunu***, Yeniçağ (Makale), 28 Mart 2004

Muzaffer ERENDİL, ***Çağdaş Ortadoğu Olayları***, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1992

N. Zeine ZEINE, ***Türk-Arap İlişkileri ve Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu***, Çeviren: **Emrah AKBAŞ**, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2003

Nalan GÜNDÜZ, ***Türkiye-Suriye Ticari İlişkileri***, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2002

Nasır NİRAY, ***Bölgesel ve Kültürel Gelişmeler Işığında Ortadoğu'da Oluşan Siyasal Gelişmeler ve Türkiye'nin Yeri***, Birinci Ortadoğu Semineri Bildirileri, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ, 2003.

Nasuh USLU, ***Türk Amerikan İlişkileri***, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2004

Nergis SAVCI, ***Hatay Cumhuriyeti: Kurtuluşu ve Anavatana Katılışı***, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: **Yard. Doç. Dr. Cevahir KAYAM**, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 2007

Nevzat BİNGÖL, ***Suriye'nin Kimliksizleri Kürtler***, Elma Yayınları, İstanbul, 2004

Niyazi BERKES, ***Arap Dünyasında İslamiyet, Milliyetçilik, Sosyalizm***, Köprü Yayınları, İstanbul, 1969

Oytun ORHAN, ***ABD Suriye İçin Kürt Kartını Hazırlıyor***, Stratejik Analiz Dergisi, Nisan 2006.

Oytun ORHAN, ***Fırtına yaklaşıyor: Suriye ve Mehlis Raporu***, Stratejik Analiz Dergisi, Aralık 2005

Oytun ORHAN, ***Irak Operasyonu Gölgesinde Suriye-ABD İlişkileri***, Stratejik Analiz Dergisi, Mart 2003

Oytun ORHAN, ***Suriye Dış Politika Analizi:*** *ABD-Suriye Gerginliği* (Makale), Stratejik Analiz, C: 4, Sayı: 38, Haziran 2003

Oytun ORHAN, ***Suriye, Dönüşüm ve Türkiye*** (Makale), Stratejik Analiz, Sayı: 65, Eylül 2005

Oystein NORENG, ***Ham Güç Petrol Politikaları ve Pazarı***, Çeviren: **Nurgül DURMUŞ**, Kesit Tanıtım Ltd. Şti., Ankara, 2004

Ömer ÇELİK, ***Büyük Ortadoğu'nun Karakökü***, Sabah Gazetesi (Makale), 21.04.2004

Ömer ÇELİK, ***NATO ve Büyük Ortadoğu***, Sabah Gazetesi (Makale), 22 0cak 2003

Ömer Faruk ABDULLAH, ***Suriye Dosyası***, Çeviren: **Hasan BASRİ**, Akabe Yayınları, İstanbul, 1985

Ömer KÜRKÇÜOĞLU, *Osmanlı Devleti'ne Karşı Arap Bağımsızlık Hareketi (1908-1918)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.

Ömer KÜRKÇÜOĞLU, *Türkiye'nin Arap Ortadoğu'suna Karşı Politikası (1945-1970)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972

Ömer Osman UMAR, *Türkiye-Suriye İlişkileri(1918-1940)*, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ, 2002

Öner PEHLİVANOĞLU, *Ortadoğu ve Türkiye*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2004

Özay Murat AYDOĞDU, ***Türk Dış Politikasında Suriye'nin Kırkbeş Yılı:*** *Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Gölgesinde*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: **Yrd. Doç. Dr. Nur Bilge CRİSS**, Ankara, 2005

Paul KENNEDY, ***Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri***, Çeviren: **Birtane KARANAKÇI**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002

Peter MANSFİELD, ***Mısır İhtilâli ve Nasır***, Ak Yayınevi, İstanbul,1967.

Ramazan GÖZEN, ***Amerikan Kıskacında Dış Politika: Körfez Savaşı Turgut Özal ve Sonrası***, Liberte Yayınları, Ankara, 2000

Ramazan KILINÇ, ***Esad Sonrası Suriye'de Değişim İmkânı*** (Makale), Stratejik Analiz, C:1, Sayı: 3, Temmuz 2000

Rıza ÇAĞLAR, ***Hatay'ın Türkiye Suriye İlişkilerinde Konumu ve Meselenin Hukukî ve Siyasî Boyutları Nelerdir?***, Harp Akademileri Komutanlığı Tezi, İstanbul, 2002

Richard FALK, ***Dünya Düzeni Nereye, Amerikan Emperyal Jeopolitikası***, Metis Yayınları, İstanbul, 2005

Sabahattin ŞEN, ***Su Sorunu, Türkiye ve Ortadoğu***, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1993

Salih AKDEMİR, ***Suriye'deki Etnik ve Dinî Yapının Siyasî Yapının Oluşmasındaki Rolü*** (Makale), Avrasya Dosyası (Arap Dünyası Özel), C: 6, Sayı: 1, ?, 2000

Sami ÖNGÖR, ***Ortadoğu***, Sevinç Yayınevi, Ankara, 1965.

Samuel P. HUNTINGTON, ***Biz Kimiz Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı***, Çeviren: **Aytül ÖZER,** CSA Global Yayın Ajansı, İstanbul, 2004

Samuel P. HUNTİNGTON, ***Üçüncü Dalga: Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma***, Çeviren: **Ergun ÖZBUDUN**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 2002

Serhan ADA, ***Türk-Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)***, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005

Serhat ERKMEN, ***Büyük Ortadoğu ve Ortadoğu'da İdeolojik ve Siyasal Sorunlar***, *Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi Sempozyumu* (Makale), İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, 8–10 Kasım 2004

Sinan OĞAN, ***Turuncu Devrimler Soros'un Yeni Dünya Düzeni: "İkinci El" Demokrasi ve Neo-Con'lar***, Şe-Ce Yayıncılık, İstanbul, 2004

Şimon PERES, ***Yeni Ortadoğu***, Milliyet Yayınları, 1995

Süleyman KOCABAŞ, ***Tarihte ve Günümüzde Türkiye'yi Parçalama ve Paylaşma Plânları***, Vatan Yayınları, İstanbul, 1999

Süleyman ÖZMEN, ***Ortadoğu'da Etnik, Dinî Çatışmalar ve İsrail***, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2001.

Şatlık AMANOV, ***Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası***, Derleyen: **Türel YILMAZ**, **Mehmet ŞAHİN**, *Ortadoğu Siyasetinde Suriye*, Platin Yayınları, Ankara, 2004

Şükrü S. GÜREL, ***Ortadoğu Petrolünün Uluslararası Politikadaki Yeri,*** A.Ü.S.B.F. Yay., Ank., 1979

Tahsin ÜNAL, ***Türk Siyasî Tarihi***, Emel Yayınları, Ankara, 1977

Tayfur SÖKMEN, ***Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar***, Türk Tarih Kurumu Basımevi, ? , ?

Tayyar ARI, ***Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi***, Alfa Basın Yayım, İstanbul, 2004

Tayyar ARI, ***Irak, İran ve ABD***, Alfa Yayınları, Ankara, 2004

Toktamış ATEŞ, ***ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya,*** Ümit Yayıncılık, Ankara, 2004

Türel YILMAZ, ***Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri ve Alınabilecek Tedbirler*** (Makale), Bildiri, Harp Akademileri Komutanlığı Sempozyumu, İstanbul, Mart 2006

Ümit ÖZDAĞ, ***Türkiye Kuzey Irak ve PKK***, ASAM Yayınları, 1999

Walter HOLLSTEİN, ***Filistin Sorunu*** (Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi), Çeviren: **Cemal A. ERTUĞ**, Yücel Yayınları, Süslü Matbaası, 1. Basım, İstanbul, Nisan 1975

Vecih KEVSERANİ, ***Türk-Arap İlişkilerinin İslam Dünyasındaki Yeri, Arap-Türk İlişkilerinin Geleceği***, Timaş Yayınları, İstanbul, 1994.

Veli YILMAZ, ***Siyasî Tarih***, Harp Akademisi Yayınları, İstanbul, 1998

Veysi AKIN, ***Irak Senaryoları***, ASAM, ?, 2003

Volkan AYDOS, Meltem DURAN, ***Suriye Ülke Etüdü*****, İTO Yayınları, İstanbul, 2000**
Yasemin ÇONGAR, ***Suriye'de Rejim Değişikliği Hedefi*** (Makale), CNNTURK, 11 Mayıs 2005
Yasin ATLIOĞLU, ***Beşşar Esad'ın Siyasî ve Ekonomik Dışa Açılım Politikaları***, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006
Yavuz TURAN, ***ABD'nin Kürt Kartı***, Milliyet Yayınları, ?, 1998
Yavuz Gökalp YILDIZ, ***Global Stratejide Orta Doğu***, Der Yayınları, İstanbul, 2000
Yevgeniy PRİMAKOV, ***11 Eylül ve Irak'a Müdahale Sonrası Dünya***, Doğan Yayıncılık, İst., 2004.
Zbigniew BRZEZINSKI / Robert M. GATES, ***İran'ın Zamanı Geldi***, (Time For a New Approach), Çeviren: **Sermin KARAKALE**, Profil Yayıncılık, Profil: 13, Strateji-Analiz: 4, İdil Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, Aralık 2006
Zeynep GÜLER, ***Süveyş'in Batısında Arap Milliyetçiliği: Mısır ve Nasırcılık***, Yeni Hayat Kütüphanesi, İstanbul, 2004.

DİPNOT OLARAK YARARLANILAN WEB SİTE ADRESLERİ

http://abna.ir/data.asp?lang=10&Id=280617
http://bilgimakale.com/Dinislam-Oku-1064-hz.-ebubekir%E2%80%99in-sam%E2%80%99a-ordu-gonderirken-komutanlarina-insanla.html
http://cablegate.wikileaks.org/cable/2009/11/09ANKARA1594.html
http://cumhuriyet.com.tr/?hn=327172
http://haber090.com/nieuws/1878/sur%C4%B0ye-de-k%C4%B0m-k%C4%B0md%C4%B0r
http://kemalistgenclik.com/2011/06/27/iran-%e2%80%98dan-turkiye-%e2%80%98ye-tehdit
http://kemalistgenclik.com/2011/11/07/yapilacak-saldirilara-karsi-suriye-ve-irandan-ortak-tepki
http://kemalistgenclik.com/2011/11/26/suriye-fuzelerini-turkiyeye-cevirdi
http://kemalistgenclik.com/2011/11/29/debkadan-sok-iddia
http://kemalistgenclik.com/2012/04/03/turkiyenin-savas-ilan
http://kemalistgenclik.com/2012/04/14/isgal-koridoru
http://kokludegisim.net/?kd=haberoku&id=4320
http://suriye.ihh.org.tr/esad/ulkedizayn/sunni/muhalefet.html
http://tr.wikipedia.org/wiki/Admiral_Kuznetsov_(u%C3%A7ak_gemisi)
http://tr.wikipedia.org/wiki/Baas_Partisi
http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-6229-32-esadin-ogrenci-olayi.html
http://www.aktifhaber.com/baas-partisinin-hristiyan-lideri-458507h.htm
http://www.aktifhaber.com/iste-bessar-esedin-destekcileri-565704h.htm
http://www.beyazgazete.com/haber/2012/2/15/suriye-deki-katliam-protesto-edildi-1053215.html
http://www.beyazgazete.com/haber/2012/2/5/suriye-konsoloslugu-na-girmek-isteyen-gruba-polis-mudahale-etti-2-1041067.html
http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/suriye.htm
http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=205206
http://www.enfal.de/suriye.htm
http://www.guncelliyorum.com/suriyeden-turkiyeye-agir-suclama
http://www.gunumuz.com/pkklilar-suriye-daglarinda-2-57451.html
http://www.habera.com/Israil-Esed-in-gitmesine-soguk-bakiyor-haberi-144625.html

http://www.haberler.com/suriye-annan-planini-kabul-etti-3484312-haberi
http://www.islamigundem.com/suriye-muhalifleri-kimler-dosya-haber-33917.html
http://www.masonluk.net/kabala_masonluk_06_2.html
http://www.mfa.gov.tr/suriye-ekonomisi.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye-siyasi-gorunumu.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-su-politikasi.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa
http://www.munevverduver.com.tr/yazar/1634-surye-trkmenler.html
http://www.odatv.com/n.php?n=-suriye-mi-yoksa-turkiye-mi-daha-onemli-1304121200
http://www.posta.com.tr/Default.aspx?aType=HaberDetay&CatID=5&ParentCatID=&ArticleID=96812&Date=13.03.2011&PageIndex=2
http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1036346&Date=13.01.2011 & CategoryID=80
http://www.sabah.com.tr/2006/07/14/dun105.html
http://www.showhaber.com/mhpli-durmaz-suriye-ile-koklu-bir-kardeslik-hukukumuz-var-557912h.htm
http://www.showhaber.com/rusyadan-uyari-suriye-sivil-savasin-esiginde-557295h.htm
http://www.stradigma.com/turkce/kasim2003/makale_01.html
http://www.takvim.com.tr/Dunya/2012/03/29/teror-orgutu-pkknin-yeni-dagi
http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/yerm%C3%BCk_sava%C5%9F%C4%B1
http://www.trthaber.com/haber/dunya/suriye-ic-savasin-esiginde-26607.html
http://www.weblopedi.com/savaslar_ve_barislar/hacli_seferleri-t523.0.html
www.setadc.org

DİĞER WEB SİTE ADRESLERİ

http://bugun.com.tr/kose-yazisi/148584-son-baas-rejimi-turkiye-nin-dostlugunu-hak-ediyor-mu-makalesi.aspx
http://cumhuriyet.com.tr/?hn=327172&ilk=0&say=5
http://epochtimestr.com/gundem/suriyeden-ateskesin-ihlali-yonunde-haberler- geliyor.html
http://fotogaleri.haberler.com/9-soruda-suriye-krizi
http://haber.mynet.com/suriyeye-300-gozlemci-626802-dunya
http://hsstrateji.com/suriye.asp
http://kemalistgenclik.com/2011/08/12/gul-kilic-suriye-bizim-ic-meselemizmis
http://kemalistgenclik.com/2011/12/03/iraki-bolen-adam-turkiyeyi-savasa-sokmaya-geldi
http://kemalistgenclik.com/2011/12/12/beyazitta-esad-karsiti-eylem
http://kemalistgenclik.com/2012/04/05/salih-senoz-emperyalizmin-suriyeye-mudahalesine-hayir
http://kemalistgenclik.com/2012/04/10/suriyeden-turkiyeye-suclama
http://kemalistgenclik.com/2012/04/12/ateskes-icin-sure-doldu
http://t24.com.tr/haber/suriyedeki-katliamlarin-arkasinda-bessar-esadin-kardesi-mi-var/150269
http://timeturk.com/m/haber.asp?id=405747
http://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye
http://yenisafak.com.tr/Roportaj/?i=356179

http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-6368-36-sonuna-kadar-demokrasi.html
http://www.besthaber.com.tr/haber_detay.asp?haberID=18958
http://www.beynet.com/haber/19455/Suriye-den-kacmaya-calistilar.html
http://www.beyazgazete.com/haber/2012/4/8/milli-savunma-bakani-yilmaz-dan-suriye-aciklamasi-1134675.html
http://www.dosdogruhaber.com/dunya/medyada-esed-propagandasi-yapiliyor
http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=205206 http://www.haberler.com/disisleri-suriye-de-bm-gozetim-misyonu-3559071-haberi
http://www.gorelesol.com/haber/haber_detay.asp?haberID=4772
http://www.guncelmeydan.com/pano/kaosu-cikaran-duzeni-kurar-irak-senaryosu-suriye-de-tekrarlaniyor-t27902-15.html
http://www.guncelliyorum.com/turkiye-orta-doguda-dusman-konumuna-geldi
http://www.gunumuz.com/pkklilar-suriye-daglarinda-2-57451.html
http://www.habera.com/Esad-sonrasi-Suriye-nasil-olacak-haberi-144080.html
http://www.habera.com/Esed-in-vakti-doldu-simdi-ne-olacak-haberi-143177.html
http://www.habera.com/Eslerin-onunde-karilarina-tecavuz-edildi-haberi-143671.html
http://www.habera.com/NATO-Suriye-ye-mudahale-edecek-mi-haberi-144076.html
http://www.habera.com/Turkiye-Suriye-ye-girecek-mi-haberi-143061.html
http://www.haberler.com/bessar-esed-in-annesinden-aci-itiraf-3426526-haberi
http://www.haberler.com/ihvan-eski-lideri-beyanuni-suriye-yonetimi-2839758-haberi
http://www.haberler.com/muhimmat-tasiyan-rus-gemisi-iskenderun-korfezi-ne-3268926-haberi/
http://www.haberler.com/suriye-de-yasananlari-aa-ya-anlattilar-3559281-haberi
http://www.haberturk.com/dunya/haber/709984-turkiye-suriyedeki-hava-uslerini-vurabilir
http://www.haksozhaber.net/karsta-suriye-direnisine-destek-eylemi-28543h.htm
http://www.joshualandis.com/blog/?p=3809
http://www.kimseyokmu.org.tr/kampanya153-suriyeli-multeciler.htm
http://www.malatyam.com/h-21105-b-istanbul-suriye-toplantisi-sona-erdi.html
http://www.marksist.org/dunya/ortadogu/5568-kuresel-bak-suriyeye-askeri-mudahaleye-hayir
http://www.mfa.gov.tr/aciklama-no_178_-31-temmuz-2011_-suriye_de-meydana-gelen-gelismeler-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/bm-guvenlik-konseyi_nin-1373-sayili-karari_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/chairman_s-conclusions-second-conference-of---the-group-of-friends-of-the-syrian-people-istanbul_-1-april-2012.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-iran-disisleri-bakani-ile-ankarada-biraraya-geldi.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_--ahmet-davutoglu-ile-rusya-federasyonu-disisleri-bakani-sergey-lavrov-tarafindan-turkiye-cumhuriyeti-rusya.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-die-presse-gazetesinde-_avusturya_-yayimlanan-makalesi_-22-mart-2012.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sn_-ahmet-davutoglu_nun-nihom-keizai-shimbun-_japonya_-gazetesinde-yayimlanan-mulakati_-8-ocak-2012.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/dostlar-grubu-suriye-halkinin-hakli-davasini-destekleme-yonundeki-kararliligini-teyid-etti.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/hac-donusunde-suriye-karayolunu-kullanmayi-arzulayan-vatandaslarimiza-yonelik-duyuru.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_-33_-1-subat-2012_-suriye_de-artan-siddet-hk_.tr.mfa

http://www.mfa.gov.tr/no_37_-4-subat-2012_-suriye-yonetimi_nin-humus-halkina-karsi-gerceklestirdigi-son-saldirilar-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_-38_-4-subat-2012_-bm-guvenlik-konseyi_nin-suriye-konusunda-bir-kez-daha-karara-ulasamamasi-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_92_-30-mart-2012_-suriye-halkinin-dostlari-grubu_nun-ikinci-konferansi-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_-101_-9-nisan-2012_-sinirimizin--suriye-tarafindan-kamplara-acilan-ates-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_102_10-nisan-2012_-suriye_nin-annan-plani-cercevesindeki-taahhutlerini-yerine-getirmemesi-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_111_-23-nisan-2011_-suriye_de-22-nisan-tarihinde-yasanan-olaylar-hakkinda.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no-113_-birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi_nin-suriye-hakkinda-kabul-ettigi-karar-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_-215_-20-eylul-2011_-hatay_da-misafir-edilen-suriye-vatandaslarinin-kaldigi-gecici-barinma-merkezlerine-iliskin-iddialar-hk.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_227_-8-ekim-2011_-suriye_de-muhalefet-temsilcilerine-yonelik-son-saldirilar-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_-254_-13-kasim-2011_-sam-buyukelciligimiz_-halep-baskonsoloslugumuz_-lazkiye-fahri-konsoloslugumuza-duzenlenen-saldirilar-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_-255_-13-kasim-2011_-arap-ligi_nin-12-kasim-tarihinde-suriye-hakkinda-almis-oldugu-karar-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_303_-22-aralik-2011_-suriyedeki-son-siddet-olaylari-sonucunda-meydana-gelen-olumler-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/no_310_-24-aralik-2011_-sam_da-meydana-gelen-saldirilar-hk_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/pkk_kongra-gel.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-iran-disisleri-bakani-ali-ekber-salihi-ile-gerceklestirdikleri-ortak-basin-toplantisinin-desifresi.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-suriye-yonetimine-yonelik-olarak-kararlastirilan-onlemler-hakkindaki-basin-aciklamasi.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-suriye-ziyareti-sonrasinda-esenboga-havalimaninda-gerceklestirdigi-basin-toplantisinin-metni_-9-agustos-2011.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-turk-arap-isbirligi-forumu-disisleri-bakanlari-dorduncu-toplantisi_nin-acilisinda.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-urdun-disisleri-bakani-naser-judeh-ile-gerceklestirdikleri-ortak-basin-toplantisi_-26-ekim-2011.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye_de-yol-guvenligi-konusunda-duyuru_-8-aralik-2011.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye-halkinin-dostlari-grubunun-ikinci-konferansi-istanbulda-duzenlenecektir.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye-kunyesi.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye-seyahat-edecek-turk-vatandaslarinin-dikkatine.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye_ye-seyahat-edecek-vatandaslarimiza-duyuru-13-kasim-2011_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye-.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/suriye_ye-seyahat-uyarisi.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/terorizmle-mucadele-konusundaki-uluslararasi-anlasmalar_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-terorizmle-mucadele-alanindaki-uluslararasi-calismalara-katkisi_.tr.mfa
http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-terorizmle-mucadele-konusundaki-tutumu-.tr.mfa

http://www.ntvmsnbc.com/id/25336410/#storyContinued
http://www.odevim.org/tarih/irak-baas-rejimi-donemi.html#more-90
http://www.on5yirmi5.com/genc/haber.67834/sular-isiniyor-rus-savas-gemileri-suriyede.html
http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/11/18/isyanci-askerler-baas-partisi-binasini-basti
http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Suriyeli-bebege-Turki-adi-verildi/746735
http://www.samanyoluhaber.com/dunya/Cin-Suriyeye-elci-gonderecek/737660
http://www.samanyoluhaber.com/dunya/Istanbuldaki-zirveye-Suriyeden-sert-tepki/743387
http://www.samanyoluhaber.com/dunya/Turkiyenin-Suriyeli-multecilere-yardimlarina-ovgu/746452/#ixzz1sllgc7me
http://www.samanyoluhaber.com/dunya/Suriye-ordusu-gectigi-yerleri-yakip-yikiyor/743450
http://www.sde.org.tr/tr/haberler/1715/akgun-baas-rejiminin-dis-bekcileri-varliklarini-surduruyor.aspx
http://www.shamilonline.org/tr/haberler/uemmet/3560-turkiye-suriye-gerilimi-tirmaniyor.html
http://www.showhaber.com/agir-bombardimanda-3-kisi-oldu-555626h.htm
http://www.showhaber.com/arap-kabileleri-esed-rejimine-karsi-birlesti-555883h.htm
http://www.showhaber.com/bm-gozlemcileri-suriye-sokaklarinda-ozgurluk-sloganlariyla-karsilandi-557325h.htm
http://www.showhaber.com/cin-suriyeye-gozlemci-gondermeye-haziriz-557231h.htm
http://www.showhaber.com/suriye-ordusu-bugun-66-kisiyi-olduruldu-556399h.htm
http://www.showhaber.com/suriyede-bugun-41-kisi-olduruldu-557486h.htm
http://www.showhaber.com/suriyede-dun-55-kisi-olduruldu-556149h.htm
http://www.sondalga.com/haber.php?haber_id=567
http://www.sondevir.com/rakamlarlaturkiye/62854/turkiyeye-siginan-suriyeli-sayisi-kaca-cikti.html
http://www.stradigma.com/turkce/kasim2003/makale_02.html
http://www.takvim.com.tr/Dunya/2012/03/19/suriye-kan-agliyor
http://www.takvim.com.tr/Dunya/2012/03/28/erdogan-esada-guvenmiyor
http://www.takvim.com.tr/Dunya/2012/04/07/suriye-ordusu-hala-tamamen-cekilmedi
http://www.takvim.com.tr/Dunya/2012/04/08/hama-humus-idlib-ve-dera-bombalaniyor
http://www.takvim.com.tr/Dunya/2012/04/10/ates-henuz-kesilmedi
http://www.takvim.com.tr/Guncel/2012/04/08/ceylanpinara-1500-suriyeli-yerlestirildi
http://www.takvim.com.tr/Guncel/2012/04/10/sinir-ihlali-yapildi-gereken-yapilacak
http://www.timeturk.com/tr/makale/sebahattin-arslan/cemal-pasa-ve-suriye-olaylari.html
http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/baas_partisi
http://www.turkishny.com/other-news/4-other-news/85133-abd-suriye-konusunda-yeni-bir-baskanlik-aciklamasi-uzerinde-calisiyoruz
http://www.turkishny.com/other-news/4-other-news/86453-suriye-ordusu-bugun-de-66-kisiyi-oldurdu
http://www.turksam.org/tr/yazilar.asp?kat=1&yazi=666
http://www.ulusalkanal.com.tr/gundem/rus-gemisi-turk-karasularinda-h447.html
http://www.velfecr.com/siyonistlere-gore-esadi-devirebilmenin-alti-yolu-6271h-tr.html
http://www.yeryuzuhaber.com/suriye-ihvani-nasil-bir-suriye-istiyor-haberi-24326.html
http://www.yg.yenicaggazetesi.com.tr/yazargoster.php?haber=22384
http://www.yunusturizm.com/suriye.htm